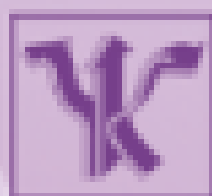


Педагогічні науки

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП



МАУП

**МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**



**НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

**SCIENTIFIC WORKS
OF INTERREGIONAL ACADEMY
OF PERSONNEL MANAGEMENT**

PEDAGOGICAL SCIENCES

Випуск 1 (60), 2024



Видавничий дім
“Гельветика”
2024

Редакційна колегія

Бахов І.С., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу, ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Україна (головний редактор)

Безверхня Г.В., кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор, професор кафедри фізичної культури, спорту та здоров'я, Луцький національний технічний університет, Україна

Блажко О.А., доктор педагогічних наук, професор, декан природничо-географічного факультету, професор кафедри хімії та методики навчання хімії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна

Бондаренко В.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної фізичної підготовки, Національна академія внутрішніх справ, Україна

Вальчук-Оркуша О.М., доктор габілітований, Факультет географічних і геологічних наук, Університет імені Адама Міцкевича у Познані (Uniwersytet imeni Adama Mickiewicza w Poznaniu), Польща

Василишина Н.М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний авіаційний університет, Україна

Герасименко Л.В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології, педагогіки та філософії, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Україна

Головач Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Україна

Замелюк М.І., кандидат педагогічних наук, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Україна

Кисленко Д.П., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Навчально-наукового інституту права імені князя Володимира Великого, ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Україна

Костікова І.І., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Україна

Кравченко Т.П., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту, Університет Григорія Сковороди в Переяславі, Україна

Кравчук О.В., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

Марцева Л.А., доктор педагогічних наук, доцент, заступник директора Вінницького регіонального центру оцінювання якості освіти, доцент кафедри комп'ютерної інженерії та кібербезпеки, Державний університет «Житомирська політехніка», Україна

Млинарчук-Соколовська Анна (Anna Mlynarczyk-Sokołowska), доктор наук, професор, факультет педагогіки, Білостоцький університет (University of Białystok), Білосток, Польща

Москаленко О.І., доктор педагогічних наук, професор кафедри авіаційних робіт та послуг (англомовний проєкт), Національний авіаційний університет, Україна

Осадченко Т.М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

Пліско В.І., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й методики фізичного виховання, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

Поліщук Г.В., доктор педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання, Центральноукраїнський національний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, Україна

Потапчук Т.В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна

Рибалко П.Ф., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики фізичної культури, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна

Рижиков В.С., доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник, Військовий Інститут Київського Національного університету імені Тараса Шевченка, Україна

Даріуш В. Скальські (Dariusz V. Skalski), доктор педагогічних наук, кандидат наук з фізичної культури, інженер, професор, Секція плавання та рятування на воді, Академія Фізичного Виховання та Спорту (Academy of Physical Education and Sports), Польща

Солтик О.О., доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичного виховання і спорту, Хмельницький національний університет, Україна

Цибульська В.В., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання і спортивних дисциплін, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Чернуха Н.М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації і соціальної педагогіки, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

Затверджено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 24.04.2024 року)

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа:

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1173 від 11.04.2024 року

DOI: 10.32689/maup.ped

Наукові праці МАУП. Педагогічні науки. 2024. Вип. 1 (60). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2024. 78 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку педагогічних наук. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток педагогічних наук в Україні.

ISSN 2786-7501 (Print)

ISSN 2786-751X (Online)

© Оформлення "Видавничий дім «Гельветика», 2024

ЗМІСТ

Марина ВАСИЛЕНКО, Зоя ГОРЕНКО, Сергій ПЕТРЕНКО СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КОРЕКЦІЇ СТРЕС-АСОЦІЙОВАНИХ СТАНІВ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	5
Ірина ГРИЩУК, Ірина КОРОБОВА, Ірина ШЕСТОПАЛОВА ДІАЛОГ ЯК ДОМІНАНТНА ФОРМА МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	10
Оксана ІВАНИЦЬКА ОСОБЛИВОСТІ ЗАОХОЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ТЬЮТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	17
Олена ІВАНОВА ОБґРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СПОРТИВНИХ ДИСЦИПЛІН У ШКІЛЬНУ НАВЧАЛЬНУ ПРОГРАМУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	21
Дмитро КИСЛЕНКО, Ростислав РАДЗІЄВСЬКИЙ, Володимир МИХАЙЛОВ, Владислав ЮДІН КОМПЛЕКС ВИСОКОІНТЕНСИВНИХ ТРЕНУВАНЬ ІЗ ФІЗИЧНОЇ, ВОГНЕВОЇ ТА ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ (ФАХІВЦІВ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ).....	26
Тетяна КРАВЧЕНКО, Ірина ШКІЛЬНА ГЕНЕЗА ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ ГЛОБАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	33
Чжан ЛЕЙ МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ МЕРЕЖЕВОГО НАВЧАННЯ.....	38
Сергій ЛЯШЕНКО СОЦІОКОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	43
Лариса МИРОНОВА, Марина КИРИЛЛОВА, Олена СТЕПАНЕНКО ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ.....	46
Катерина МУЛИК ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО- СПРЯМОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	52
Інна САМОЙЛЕНКО, Олена ПОПАДИЧ, Богдан ПОПАДИЧ ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	57
Ihor SNEHIREV THE MAIN LEITMOTIFS OF CHINESE MEDICINE IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE.....	62
Анастасія ТУРУБАРОВА, Юлія КЛОЧКОВА, Альона КОРОЛЬ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГОПЕДА У МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	67
Марія ШИШКІНА, Валентина КОВАЛЕНКО, Аліна БРУЯКА, Сергій ТУКАЛО, Валентина БАРЛАДИМ, Андрій ЕЙСМОНТ РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ «МЕТОДОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРО ОРІЄНТОВАНИХ СИСТЕМ ВІДКРИТОЇ НАУКИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ» ЗА 2021–2023 РР. (ДР № 0121U107673).....	72

CONTENTS

Maryna VASYLENKO, Zoia HORENKO, Serhiy PETRENKO MODERN APPROACHES TO THE CORRECTION OF STRESS-ASSOCIATED CONDITIONS OF CHILDREN THROUGH PHYSICAL EDUCATION.....	5
Iryna HRYSHCHUK, Iryna KOROBOVA, Iryna SHESTOPALOVA DIALOGUE AS A DOMINANT FORM OF SPEECH IN THE ENGLISH LANGUAGE LEARNING PROCESS.....	10
Oksana IVANYTSKA PECULIARITIES OF STUDENTS ENCOURAGEMENT TO THE TUTORING ACTIVITIES.....	17
Olena IVANOVA JUSTIFICATION OF THE NEED TO INTRODUCE SPORTS DISCIPLINES INTO THE SCHOOL CURRICULUM: METHODOLOGICAL ASPECT.....	21
Dmytro KYSLENKO, Rostislav RADZIEVSKII, Volodymyr MYKHAYLOV, Vladyslav YUDIN COMPLEX OF HIGH INTENSIVE TRAINING OF PHYSICAL, SHOOTING AND SPECIAL TACTICS OF SERVICEMEN (SECURITY SPECIALISTS).....	26
Tetiana KRAVCHENKO, Iryna SHKILNA GENESIS AND CONTENT OF THE PEDAGOGIC PHENOMENON OF GLOBAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION.....	33
Zhang LEI MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF NETWORK LEARNING TECHNOLOGY.....	38
Sergii LIASHENKO SOCIOCOMMUNICATIVE APPROACH OF THE LINGUISTIC PERSONALITY IN THE MODERN WORLD	43
Larysa MYRONOVA, Maryna KYRYLLOVA, Olena STEPANENKO BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN TODAY'S CONTEXT.....	46
Kateryna MULYK PHENOMENOLOGY OF INTEGRATED TEACHING OF PROFESSIONALLY-ORIENTED ENGLISH OF FUTURE SOCIAL WORKERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING.....	52
Inna SAMOILENKO, Olena POPADYCH, Bohdan POPADYCH BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH TO THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION.....	57
Ihor SNEHIREV THE MAIN LEITMOTIFS OF CHINESE MEDICINE IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE.....	62
Anastasiia TURUBAROVA, Yuliia KLOCHKOVA, Alona KOROL SPECIAL FEATURES OF SPEECH THERAPIST'S PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE MEDIA SPACE.....	67
Mariya SHYSHKINA, Valentyna KOVALENKO, Alina BRUYAKA, Serhii TUKALO, Valentyna BARLADYM, Andrii EYSMONT RESULTS OF SCIENTIFIC RESEARCH «METHODOLOGY OF USING CLOUD-ORIENTED OPEN SCIENCE SYSTEMS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS» FOR 2021–2023 YEARS (GOVERNMENT REGISTRATION NO. 0121U107673).....	72

УДК 796.011.1:612.176–053.5(045)

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.1>**Марина ВАСИЛЕНКО**

доктор педагогічних наук, професор кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації,
Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID: 0000-0001-6086-1804

Зоя ГОРЕНКО

кандидат біологічних наук, доцент кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації,
Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID: 0000-0003-3500-4055

Сергій ПЕТРЕНКО

аспірант кафедри здоров'я, фітнесу та рекреації, Національний університет фізичного виховання і спорту України
ORCID: 0009-0006-6156-7029

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КОРЕКЦІЇ СТРЕС-АСОЦІЙОВАНИХ СТАНІВ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Мета дослідження – здійснити аналітичний огляд науково-методичної літератури з проблеми застосування засобів фізичної культури як засобу корекції стресових станів у дітей. Методологія включає застосування теоретичних методів, аналіз документальних матеріалів та інтернет-ресурсів, дедуктивний, індуктивний методи та формалізацію. Наукова новизна полягає в тому, що вперше проведено мета-аналіз інформації про характер впливу засобів фізичної культури на симптоми стресових станів у дітей різного віку. Висновки. Не зважаючи на зростання інтересу до проблеми застосування фізичних вправ різної спрямованості з метою подолання стрес асоційованих станів у різних груп населення, практично не вивченим залишається питання контролю таких станів у дітей старшого дошкільного віку засобами фізичної культури. Встановлено, що для регуляції стресу ефективними виявилися аеробні навантаження помірної потужності; виявлена перевага аеробних вправ в корекції депресивних симптомів у дітей молодше 15 років над груповими силовими тренуваннями; зареєстровано позитивний вплив восьмимісячної програми рухової активності на психоемоційний стан дітей 6–7 років із застосуванням аеробних танців, спортивних ігор, силових вправ, бігу, стрибків на скакалці та гімнастики. В Україні розроблені методики антистрес-вправ для дітей різного віку. Йога як форма фізичних вправ також вивчалася як предмет терапевтичного впливу на прояви ПТСР у дітей. Було показано, що такі дихальні вправи, як глибоке та діафрагмальне дихання, мають заспокійливу дію на нервову систему, сприяють розвитку навичок саморегуляції у дітей. Перспективними визначено такі методи інтервенцій, як EMDR – десенсибілізація і переробка травм рухами очей та EFT-техніка емоційної свободи.

Ключові слова: діти, депресія, тривожність, стрес, фізичні вправи

Maryna VASYLENKO, Zoia HORENKO, Serhiy PETRENKO. MODERN APPROACHES TO THE CORRECTION OF STRESS-ASSOCIATED CONDITIONS OF CHILDREN THROUGH PHYSICAL EDUCATION

Background: despite the growing interest in the problem of the use of physical exercises of various orientations in order to overcome stress-associated conditions in various population groups, the issue of controlling such conditions in older preschool children by means of physical education remains practically unstudied. Thus, the purpose of the research is to carry out an analytical review of the scientific and methodological literature on the problem of using physical culture as a means of correcting stressful conditions in children. Method: using of theoretical methods, analysis of documentary materials and Internet resources, deductive, inductive methods and formalization. The scientific novelty is that, for the first time, a meta-analysis of information on the nature of the influence of physical culture on the symptoms of stressful conditions in children of different ages has been conducted. Conclusions. It was established that moderate intensity aerobic exercise was effective for stress regulation; revealed the advantage of aerobic exercises in correcting depressive symptoms in children younger than 15 years over group strength training; the positive effect of an eight-month motor activity program on the psycho-emotional state of 6–7-year-old children with the use of aerobic dances, sports games, strength exercises, running, jumping rope, and gymnastics was registered. Methods of anti-tremor exercises for children of different ages have been developed in Ukraine. Yoga has also been studied as a subject of therapeutic influence on the manifestations of PTSD in children. It has been shown that such breathing exercises as deep and diaphragmatic breathing have a calming effect on the nervous system and contribute to the development of self-regulation skills in children. Such methods of interventions as EMDR – desensitization and processing of injuries with eye movements and EFT – technique of emotional freedom have been identified as promising.

Key words: children, depression, anxiety, stress, physical exercises.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення на тлі військової агресії постає проблема збереження фізичного та психічного здоров'я дітей, які є найвразливішою категорією населення. Вони гостро реагують не лише на стресові фактори, а й на психоемо-

ційний стан значимих дорослих (батьків, вчителів тощо). Відомо, що наслідки травмівних подій позначаються на поведінці дитини, емоційних станах, когнітивних процесах, спричиняють хронічні соматичні захворювання тощо. Тривога та депресія як два емоційних розлади часто зустрічаються у дітей та підлітків та стають значними проблемами у системі охорони здоров'я [19].

Не викликає сумнівів факт, що в умовах військового стану в Україні роль рухової активності для збереження психічного і фізичного здоров'я залишається надзвичайно високою. Одним із таких засобів є спеціально організована рухова активність. Отже, проблема збереження психологічного та соматичного здоров'я дітей є актуальною. Проблема збереження здоров'я дітей, оптимізації їх рухової активності, пошук адекватних та ефективних засобів фізичної культури широко представлені у науково-методичній літературі. До них відносяться аеробні програми, в т.ч. степ-аеробіка, аква-аеробіка (А. Demirli, 2022, Н. Казакевич, 2009), «звіро-аеробіка», фітбол-аеробіка (О. Москаленко, 2010), ігрові напрями, танцювальні заняття з використанням елементів хореографії та стретчингу (А. Чеверда, 2021), програми з елементами східних оздоровчих гімнастик і бойових мистецтв (С. Рябінін, 2005), моделі сімейного фітнесу (О. Ісса, 2009), напрями музикально-ритмічної дихальної гімнастики (О.В. Горіна, 2006), програми із застосуванням тренажерів (С.К. Гамідова, 2012) та комбіновані фітнес-програми (Cvetković M., 2020) [16].

У більшості наукових праць ефективність зазначених фітнес-програм підтверджувалась позитивним впливом на рівень здоров'я та фізичного розвитку, зменшенням захворюваності, підвищенням рівня фізичної працездатності, покращенням розвитку координаційних, швидкісно-силових здібностей, гнучкості, когнітивних функцій тощо.

Водночас, недостатньо вивченим є питання, що стосується впливу окремих фізичних вправ та програм оздоровчого фітнесу на прояви хронічного стресу у дітей.

Мета дослідження. Здійснити аналітичний огляд науково-методичної літератури з проблеми застосування засобів фізичної культури як засобу корекції стресових станів у дітей.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз, узагальнення та систематизація даних фахової науково-методичної літератури та **документальних матеріалів.**

Результати та їх обговорення. Аналіз науково-методичної літератури свідчить про

надзвичайно обмежену кількість досліджень, присвячених заявленій в статті проблематики.

Дослідження Li Y. (2020) свідчать про те, що фізична підготовленість дітей 7–12 років обернено пов'язана з тривожністю та стресостійкістю. Було виявлено, що високий рівень спритності та гнучкості опосередковано корелює з високим рівнем стресостійкості психічне здоров'я суттєво корелюють [13].

Окремої уваги заслуговують робота І.А. Криволапчука (2015) із співавторами, який встановив, що через 60 хвилин після закінчення фізичного навантаження аеробного характеру (оздоровчий біг, фітнес-аеробіка, рухливі ігри «на витривалість», плавання) з інтенсивністю 60–70% максимального пульсового резерву та тривалістю 30 хвилин, у школярів 8–10 років спостерігається покращення емоційного стану та зниження стресової реактивності системи кровообігу в умовах психосоціального стресу. При використанні методів безперервної та повторної роботи для досягнення стаціонарного рівня споживання кисню загальна тривалість окремої вправи становила не менше 3 хв. Загальна тривалість експерименту становила 36 тижнів.

За даними Г.А. Чернової (2016) систематичне використання навантажень аеробної спрямованості помірної потужності рівномірного характеру на заняттях фізичного виховання з дітьми 8–10 років сприяє покращенню психофізіологічної реактивності їх організму та підвищенню результативності на тлі психічної напруженості. Цікавим є те, що більш ефективними виявилися рівномірні навантаження помірної потужності.

В роботі Newman CL, Motta RW об'єктом дослідження були підлітки 14–17 років, які страждали на посттравматичний стресовий розлад. Досліджувані займалися 8 тижнів за програмою аеробних вправ протягом 40 хвилин три рази на тиждень. Результати дослідження підтвердили позитивний вплив такого виду тренувань на зниження проявів ПТСР, депресії та тривоги [14].

За результатами мета-аналізу, проведеного Li Y. (2023) встановлено, що заняття фізичними вправами три рази на тиждень протягом 10 тижнів був більш ефективними у корекції таких негативних станів як тривога, депресія та стрес у дітей 5–12 років. Вправи тривалістю 20–45 хвилин були найефективнішими в покращенні негативних емоцій дітей. Необхідно зазначити, що описані результати слід інтерпретувати з обережністю, оскільки спостерігається варіабельність досліджень за статтю, віковою групою, типом, інтенсивністю та місцем виконання [11]. Нещодавні

дослідження, проведені китайськими дослідниками свідчать про перевагу аеробних вправ в корекції депресивних симптомів у дітей молодше 15 років над груповими силовими тренуваннями, а також комбінованими аеробними та силовими тренуваннями. Підтверджена кратність занять три рази на тиждень та 40–50 хвилинні заняття [12].

Дослідження Kliziene I. (2021) свідчить про позитивний вплив восьмимісячної програми рухової активності на психоемоційний стан дітей молодшого шкільного віку (6–9 років). Типове заняття для дітей 6–7 років складалося з трьох частин: загально-розвивальні вправи (10 хвилин), заняття фітнесом (15 минут), релаксація та саморефлексія (5 хвилин). Типове заняття для дітей 8–9 років тривало 45 хвилин із подібним змістом. Кратність занять – три рази на тиждень. Було запропоновано десять блоків оздоровчої діяльності, зокрема аеробні танці, аеробні ігри, силові вправи, прогулянки/біг та стрибки на скакалці. Прогресія забезпечувалася шляхом зміни інтенсивності, тривалості та складності дій. Було включено чотири ігрові блоки, що розвивають фізичну форму (баскетбол, футбол, гімнастика та легка атлетика), а також були включені теоретичні заняття зі здорового способу життя та нетрадиційних фізичних навантажень дитяча йога. З метою покращення мотивації, діти регулярно самостійно оцінювали та записували рівень своєї фізичної підготовленості. Статус емоційного добробуту досліджувався шляхом оцінки трьох основних вимірів: соматичної тривожності, особистісної тривожності та соціальної тривожності. Використовували переглянута шкалу дитячої маніфестної тривожності (RCMAS). Було зареєстроване статистично значуще зниження рівнів соматичної, особистісної і соціальної тривожності. Зниження рівня соматичної тривоги відповідало зменшенню проявів депресії, відсторонення, соматичних скарг, агресії та асоціальної поведінки ($F = 4,785$, $p < 0,05$, $P = 0,540$) [10].

Українська педагогіка та психологія бере безпосередню участь у пошуку шляхів подолання наслідків військових подій на психологічне здоров'я дітей. Так, у 1917 році було розроблено та апробовано корекційно-розвивальну програму формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір», яка включає застосування вправ в ігровій формі з метою навчання керування реакціями, прояву почуттів, розслабленню тощо [2].

У межах Національної програми психічного здоров'я та психосоціальної під-

тримки, яка стартувала у 2022 році спільно з UNICEF та МОЗ України, розроблені методики антистрес-вправ для дітей різного віку, запропоновані ілюстровані антистрес-картки дихальних вправ та певні психофізіологічні вправи [3].

Крім того, ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти» за підтримки Міністерства освіти і науки України надано рекомендації з підтримки ментального здоров'я «Гратися і не боятися» [1]. Проте наукового обґрунтування ефективності подібних рекомендацій ми не знайшли.

В останні роки йога набула популярності як перспективний напрям корекції когнітивних, емоційних і фізіологічних симптомів, пов'язаних із тривожністю, проявами гострого та хронічного стресу у дітей та дорослих [5].

У дослідженні, проведеному німецькими ученими, зроблено висновок, що програма з 15 занять йогою з 11–12-річними дітьми мала певний протитривожний ефект. Так, діти, які відчували тестову тривогу, повідомили про суб'єктивне зменшення фізичних симптомів після навчальної програми. Крім того, під час занять йогою у дітей було зареєстровані відповідні значення електрошкірної активності [18].

Крім того, голландські діти молодшого шкільного віку віком від 8 до 13 років повідомили про зниження рівня стресу та менше фізичних скарг (таких як головний біль, біль у животі та втома) протягом п'яти тижнів, коли вони брали участь у програмі йоги замість звичайних занять гімнастикою чи мистецтвом ($n = 30$), на відміну від контрольної групи. Програма «Магія розуму» включала п'ять щотижневих занять тривалістю близько 50 хвилин, під час яких діти виконували практики, спрямовані на розслаблення та регулювання емоцій. Кожне заняття починалося з поз йоги, за якими йшла релаксація, заснована на візуалізації, з включенням в обидві техніки дихання. Крім того, враховуючи важливість взаємодії з однолітками для зниження рівня стресу у дітей у цьому віці, кожне заняття закінчувалося вправами, які діти виконували разом і які були зосереджені на довірі, підтримці, емоційному спілкуванні та компліментах один одному [8].

Дослідження показали, що йога може допомогти дітям розвинути навички саморегуляції, покращити концентрацію та зосередженість, а також зменшити симптоми тривоги та стресу (Galantino et al., 2008). Так само було показано, що дихальні вправи, такі як глибоке дихання та діафрагмальне дихання, мають заспокійливу дію на нервову систему

та можуть допомогти дітям керувати своїми емоціями та рівнем стресу [4].

Sonne T. and Jensen M. вважають, що певні дихальні вправи у повільному темпі в ігровому форматі із застосуванням біологічного зворотного зв'язку покращують рівень стійкості уваги та релаксації у дітей [17].

На сьогодні перспективним вважається застосування такого методу інтервенції психічних розладів, як EMDR (десенсибілізація і переробка травм рухами очей). Метод заснований на природних рухах очей, які активізують внутрішній механізм переробки травматичних спогадів в нервовій системі [15].

На думку вчених, EMDR є ефективним методом лікування дітей та підлітків із посттравматичним стресовим розладом. Це підтверджено статистично значущим зниженням показників тривоги та симптомів ПТСР. Проте, на жаль, у науковій літературі спостерігається незначна кількість обстежень [9].

Значний інтерес в межах нашого дослідження мають наукові праці присвячені застосуванню підходу «розум-тіло», зокрема «Техніки емоційної свободи» – EFT. За протоколами цей метод передбачає стимуляцію (простукування) певних акупунктурних зон. Мета-аналіз, присвячений дослідженню ефективності методу EFT виявив значний ефект в корекції таких станів, як депресія, тривожний розлад або ПТСР [6].

Дослідження Feinstein D. (2023) підтвердило високу ефективність методу у дітей (за 1–10 терапевтичних сесій) та вказують

на перспективність досліджень у цьому напрямку [7].

Висновки та перспективи досліджень. Не зважаючи на зростання інтересу до проблеми застосування фізичних вправ різної спрямованості з метою подолання стрес асоційованих станів у різних груп населення, практично не вивченим залишається питання контролю таких станів у дітей старшого дошкільного віку засобами фізичної культури. Встановлено, що ефективними виявилися аеробні навантаження помірної потужності; виявлена перевага аеробних вправ в корекції депресивних симптомів у дітей молодше 15 років над груповими силовими тренуваннями; зареєстровано позитивний вплив восьмимісячної програми рухової активності на психоемоційний стан дітей 6-7 років із застосуванням аеробних танців, спортивних ігор, силових вправ, бігу, стрибків на скакалці, гімнастики. В Україні спільно з UNICEF та МОЗ України розроблені ілюстровані методики антистрес-вправ для дітей різного віку та певні психофізіологічні вправи. Йога як форма фізичних вправ також вивчалася як предмет терапевтичного впливу на прояви ПТСР у дітей. Перспективними вважаються такі методи інтервенцій, як EMDR та EFT. Наявні дослідження мають неконкретний характер щодо статі, віку, типу, інтенсивності навантажень, методики проведення – тому наукові результати слід інтерпретувати з обережністю. Це свідчить на перспективність подальших наукових розвідок в поданій темі.

Література:

1. Вправи-антистрес для дітей. Міністерство охорони здоров'я України. URL: <https://moz.gov.ua/article/health/vpravi-antistres-dlja-ditej>. 2
2. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів «Безпечний простір»: навч.-метод. посіб. / С.О. Богданов та ін. Київ: НаУКМА, 2017. 208 с. 1.
3. Швидке знайомство з методикою ECERS-3. Головна | Платформа розвитку дошкільнят. URL: <https://numo.mon.gov.ua/shvidke-znajomstvo-z-metodikoyu-ecers-3?icon-2&color-green>. (дата звернення: 27.03.2024). 3
4. Brown R. P., Gerbarg P. L. Sudarshan kriya yogic breathing in the treatment of stress, anxiety, and depression: part ii—clinical applications and guidelines. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*. 2005. Vol. 11, no. 4. P. 711–717. URL: <https://doi.org/10.1089/acm.2005.11.711> (date of access: 27.03.2024).
5. Chen D., Pauwels L. Perceived benefits of incorporating yoga into classroom teaching: assessment of the effects of “yoga tools for teachers”. *Advances in Physical Education*. 2014. Vol. 04, no. 03. P. 138–148. URL: <https://doi.org/10.4236/ape.2014.43018> (date of access: 27.03.2024).
6. Church, D., Stapleton, P., Vasudevan, A., and O’Keefe, T. Clinical EFT as an evidence-based practice for the treatment of psychological and physiological conditions: a systematic review. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.951451> (date of access: 27.03.2024).
7. Feinstein D. Using energy psychology to remediate emotional wounds rooted in childhood trauma: preliminary clinical guidelines. *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1277555> (date of access: 27.03.2024).
8. Jellesma F.C., Cornelis J. Mind magic: a pilot study of preventive mind-body-based stress reduction in behaviorally inhibited and activated children. *J Holist Nurs*. 2012 Mar;30(1):55–62. doi: 10.1177/0898010111418117. Epub 2011 Oct 27. PMID: 22034522.

9. Karadag M., Gokcen C., Sarp AS. EMDR therapy in children and adolescents who have post-traumatic stress disorder: a six-week follow-up study. *Int J Psychiatry Clin Pract.* 2020 Mar; 24(1):77–82. doi: 10.1080/13651501.2019.1682171.
10. Kliziene I, Cizauskas G, Sipaviciene S, Effects of a physical education program on physical activity and emotional well-being among primary school children *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2021, 2021, 18 (14), 7536; <https://doi.org/10.3390/ijerph18147536>.
11. Li J., Xiaoping Jiang, Zan Huang and Tianyi Shao. Exercise intervention and improvement of negative emotions in children: a metaanalysis *BMC Pediatrics*. 2023. Vol. 23, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1186/s12887-023-04247-z> (date of access: 27.03.2024).
12. Li J., Xiaoping Jiang, Zan Huangand, Tianyi Shao. Effect of exercise intervention on depression in children and adolescents: a systematic review and network meta-analysis *BMC Public Health*. 2023. Vol. 23, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1186/s12889-023-16824-z> (date of access: 27.03.2024).
13. Li Y., Xia X., Meng F. and Zhang C. Association Between Physical Fitness and Anxiety in Children: A Moderated Mediation Model of Agility and Resilience. *Frontiers in public health*. 2020. Vol. 8. URL: <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.00468> (date of access: 27.03.2024).
14. Newman CL, Motta RW. The effects of aerobic exercise on childhood PTSD, anxiety, and depression. *International Journal of Emergency Mental Health and Human Resilience*. 2007. No. 9. P. 133–58. 13.
15. Poli A., Cappellini F., Sala J., Miccoli M. The integrative process promoted by EMDR in dissociative disorders: neurobiological mechanisms, psychometric tools, and intervention efficacy on the psychological impact of the COVID-19 pandemic *Frontiers in Psychology*. 2023. Vol. 14.
16. Popović B., Cvetković M., Mačak D., Šćepanović, Čokorilo N., Belić A., Trajković N., Andrašić S. and Bogataj Š. Nine Months of a Structured Multisport Program Improve Physical Fitness in Preschool Children: A Quasi-Experimental Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2020. Vol. 17, no. 14. P. 4935. URL: <https://doi.org/10.3390/ijerph17144935> (date of access: 27.03.2024). 15
17. Sonne T., Jensen M., ChillFish: A Respiration Game for Children with ADHD. *TEI '16: tenth international conference on tangible, embedded, and embodied interaction*, Eindhoven Netherlands. New York, NY, USA, 2016. URL: <https://doi.org/10.1145/2839462.2839480> (date of access: 27.03.2024). 16
18. Stueck M., Gloeckner N. Yoga for children in the mirror of the science: working spectrum and practice fields of the training of relaxation with elements of yoga for children *Early Child Development and Care*. 2005. Vol. 175, no. 4. P. 371–377. URL: <https://doi.org/10.1080/0300443042000230537> (date of access: 27.03.2024). 17
19. Wang M., Tao F.B., Wu X.Y. Research progress on the comorbidity of anxiety and depression in children and adolescents. *Zhonghua Yu Fang Yi Xue Za Zhi*. 2022. No. 7. P. 56. doi: 10.3760/cma.j.cn112150-20220325-00283.

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.2>**Ірина ГРИЩУК**

викладач кафедри української та іноземних мов, Національний університет фізичного виховання і спорту України, inozemnamova2024@gmail.com
ORCID: 0009-0008-6419-5886

Ірина КОРОБОВА

доцент кафедри української та іноземних мов, Національний університет фізичного виховання і спорту України, ira_korobova@ukr.net
ORCID: 0000-0001-8253-9330

Ірина ШЕСТОПАЛОВА

доцент кафедри іноземних мов та перекладу, Національний авіаційний університет, unzkafedra@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0438-6743

ДІАЛОГ ЯК ДОМІНАНТНА ФОРМА МОВЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті висвітлено важливість використання діалогів у процесі навчання англійської мови.

Метою роботи є дослідження важливості використання діалогу у викладанні англійської мови, переваги, ефективні стратегії та практичні методи застосування.

Методологічну основу дослідження становлять пріоритетні принципи оволодіння мовою відповідно до комунікативно орієнтованого підходу, який є визначальним на сучасному етапі розвитку суспільства; положення про діяльнісний характер мовленнєвого спілкування, формування іншомовних навичок і вмінь шляхом здійснення учнем комунікативної мовленнєвої діяльності; принципи особистісно-орієнтованого навчання та когнітивного підходу до оволодіння іноземною мовою; теоретичні і практичні висновки сучасної лінгводидактики.

У дослідженні розглянуто методи та прийоми, які сприяють ефективному використанню діалогів у навчальному процесі. Особливу увагу приділено ролі діалогових вправ у розвитку комунікативних навичок студентів, таких як впевненість у собі, розуміння культурних контекстів та активне володіння мовою. Зазначено різні види діалогових вправ, а саме: рольові ігри, групові дискусії, ігри в розвитку комунікативних навичок та обмін розповідями. Крім того, наголошено на важливості адаптації діалогових вправ до індивідуальних потреб та рівня мовної підготовки студентів.

Таким чином, на основі аналізу наукової методичної літератури, практичного досвіду дослідників та викладачів, у статті надано рекомендації для оптимального використання діалогів в освітній практиці та зазначено їх значущість для навчання англійської мови, в чому полягає новизна дослідження.

У дослідженні не залишено поза увагою і вплив культурних відмінностей на ефективність діалогів у навчанні мови. Розуміння культурних контекстів відіграє ключову роль в успішній комунікації іноземною мовою, оскільки кожна культура має свої унікальні норми, звичаї та очікування від спілкування. Детальний розгляд культурних аспектів у діалогових вправах допомагає студентам розвивати повагу та толерантність до різноманітності культур та успішно взаємодіяти з носіями мови з різних культурних середовищ. Таким чином, включення культурних контекстів до діалогових вправ сприяє не тільки підвищенню ефективності навчання, а й формуванню культурної компетенції у студентів.

Крім того, у статті зазначено практичну цінність діалогу в навчанні англійської мови. Діалогові вправи надають студентам можливість практикувати реальні комунікативні ситуації, з якими вони можуть зіткнутися у повсякденному житті чи професійній сфері діяльності. Це дозволяє їм долати мовні бар'єри, розвивати впевненість у собі та опановувати практичні навички спілкування англійською мовою. Завдяки діалогам студенти навчаються висловлювати свої думки та ідеї, а також адаптувати свою мову залежно від контексту та аудиторії. Це особливо важливо для тих, хто планує спілкуватися англійською мовою у професійних ситуаціях, таких як переговори, презентації, інтерв'ю тощо.

*В результаті дослідження можна зробити **висновок** про те, що діалогові вправи не лише сприяють покращенню мовних навичок студентів, а й готують їх до успішної взаємодії у реальному світі, що робить їх незамінним інструментом у процесі вивчення англійської мови.*

Ключові слова: комунікативні навички, комунікативні ситуації, діалогічне мовлення, діалог, діалогові вправи, культурний контекст, переваги та недоліки.

Iryna HRYSHCHUK, Iryna KOROBОВА, Iryna SHESTOPALOVA. DIALOGUE AS A DOMINANT FORM OF SPEECH IN THE ENGLISH LANGUAGE LEARNING PROCESS

The article highlights the importance of using dialogues in the process of learning the English language.

The aim of the study is to investigate the significance of utilizing dialogue in teaching English, its advantages, effective strategies, and practical application methods.

The methodological basis of the research are the main principles of language acquisition in accordance with the communicative approach, which is determinant at the current stage of the development of society; provisions on the activity nature of speech communication, the formation of foreign language skills and abilities through the student's communicative speech activity; principles of person-oriented learning and cognitive approach to mastering a foreign language; theoretical and practical conclusions of modern language didactics.

The research examines methods and techniques that contribute to the effective use of dialogues in the educational process. Special attention is paid to the role of dialogue exercises in developing students' communicative skills, such as self-confidence, understanding of cultural contexts, and active language proficiency. Various types of dialogue exercises are mentioned, including role-playing games, group discussions, games for developing communicative skills, and storytelling exchanges. Additionally, emphasis is placed on the importance of adapting dialogue exercises to individual needs and the language proficiency level of students.

Thus, based on the analysis of scientific methodological literature, practical experience of researchers and teachers, the article provides recommendations for the optimal use of dialogues in educational practice and highlights their significance for English language learning, which constitutes the novelty of the research.

The study also addresses the impact of cultural differences on the effectiveness of dialogues in language learning. Understanding cultural contexts plays a crucial role in successful communication in a foreign language, as each culture has its unique norms, customs, and expectations for communication. A detailed examination of cultural aspects in dialogue exercises helps students develop respect and tolerance for cultural diversity and successfully interact with native speakers from different cultural backgrounds. Thus, incorporating cultural contexts into dialogue exercises not only enhances learning effectiveness but also fosters cultural competence among students.

Furthermore, the article highlights the practical value of dialogue in English language learning. Dialogue exercises provide students with the opportunity to practice real communicative situations they may encounter in everyday life or in their professional field. This allows them to overcome language barriers, build self-confidence, and master practical English communication skills. Through dialogues, students learn to express their thoughts and ideas and adapt their language depending on the context and audience. This is particularly important for those who plan to communicate in English in professional situations such as negotiations, presentations, interviews, and so forth.

As a result of the study, it can be concluded that dialogue exercises not only contribute to improving students' language skills but also prepare them for successful interaction in the real world, making them an indispensable tool in the process of learning the English language.

Key words: *communication skills, communicative situations, dialogical speech, dialogue, dialogue exercises, cultural context, advantages and disadvantages.*

Актуальність дослідження. Викладання англійської мови як іноземної (ESL) передбачає різні методології, методи та підходи, спрямовані на сприяння ефективному засвоєнню мови. Серед них використання діалогу має велике значення у підвищенні рівня володіння мовою та навичок спілкування. О. І. Вишневський зазначає, що «насправді діалог є основною, домінантною формою мовлення, й у практиці навчання він повинен посідати належне місце» [3, с. 104].

Діалог як форма комунікації допомагає студентам не лише освоїти граматику та словниковий запас, а й розвинути навички спілкування та розуміння англійською мовою. Діалог як стратегія навчання не лише занурюють студентів у автентичні мовні контексти, а й заохочують активну участь, співпрацю та критичне мислення. З огляду на міжкультурний характер навчання англійської мови дослідження також фокусується на питаннях міжкультурної взаємодії та адаптації діалогів до різних культурних контекстів. Дослідження допомагає поглибити наше розуміння ефективності та потенціалу діалогічного підходу у навчанні англійської мови.

Метою статті є дослідження важливості використання діалогу у викладанні англійської мови, переваги та недоліки, ефективні стратегії та практичні методи застосування у мовленні.

Стан дослідженості проблеми. Аналізуючи доступну інформацію українських інформаційних джерел ми виявили роботи, у яких було висвітлено певні аспекти використання діалогу під час вивчення англійської мови. В Україні це питання досліджували О. Вишневський (загальні проблеми іншомовної підготовки здобувачів освіти), В. Роменець, С. Рубінштейн, Н. Науменко (основа наукових знань про діалог як форму навчання), О. Тамаркіна (сутність діалогового спілкування та питання його успішної реалізації), О. Козаченко (діалог як предмет навчання та його роль у процесі спілкування) та інші.

З-поміж закордонних фахівців цим питанням переймалися С.Торнбері, Дж. Гармер (методи та прийоми використання діалогу у навчанні англійської мови), Л. Клендфілд (інноваційні методи навчання англійської мови, автентичне спілкування), Н. Білброу (практичні вправи та прийоми для інтеграції завдань, заснованих на діалозі), Г. Пухта, М. Рінволукрі (способи залучення здобувачів освіти за допомогою рольових ігор та діалогів), Дж. Броуді, Дж. П. Ладусс (включення автентичних діалогів та аудіовізуальних матеріалів у викладання англійської мови) та інші. Не зважаючи на наявність досліджень використання діалогу під час вивчення англійської мови, маємо зазначити, що ця тема потребує глибшого і всебічного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Навчання здобувачів вищої освіти передбачає не тільки володіння лексичними та граматичними структурами, розуміння закономірностей даної мови, а й навичками усного мовлення. Тому, виявлено суттєву необхідність використання діалогу в процесі вивчення англійської мови як одного із компонентів підвищення рівня володіння мовою та навичок спілкування.

Діалог служить живою складовою між студентами та носіями мови, пропонуючи автентичний лінгвістичний досвід, що імітує взаємодію у реальному світі. На відміну від пасивних методів навчання, таких як зазубрене завчання або граматичні вправи, діалогове навчання заохочує студентів до активної участі у розмові, тим самим зміцнюючи розуміння мови та мовні навички. Беручи участь у діалогах, студенти розвивають побіжність, збагачують лексику, удосконалюють вимову та граматичну точність динамічним та інтерактивним чином [1; 4; 5]. Діалог є ключовим інструментом у засвоєнні англійської мови з кількох причин. Розглянемо детальніше кожен з них.

Основним чинником, на нашу думку є *розвиток мовлення*. Діалоги знайомлять студентів з автентичними мовними шаблонами, розмовними виразами та культурними нюансами, полегшуючи глибше розуміння використання мови у реальних ситуаціях життя. Завдяки практикуванню діалогу студенти підвищують свої навички мовлення та аудіювання, набувають впевненості у висловленні своїх думок та вивчають ефективні комунікаційні стратегії, такі як уміння, звертатися, перефразування та пошук роз'яснень [2; 6].

Діалог дозволяє студентам брати активну участь у спілкуванні англійською мовою. Вони можуть застосовувати вивчені граматичні конструкції та словниковий запас у реальних ситуаціях, що сприяє розвитку навичок мовлення. Наступним чинником можна вказати *контекстне навчання*. Діалоги також надають контекстно-багаті середовища, які допомагають студентам зрозуміти значення слів і фраз у конкретних ситуаціях, що призводить до кращого розуміння та запам'ятовування. *Критичне мислення та вирішення проблем* – наступний чинник. Діалог спонукає студентів аналізувати інформацію, формулювати відповіді, узгоджувати зміст та вирішувати мовні проблеми, розвиваючи навички критичного мислення, необхідні для ефективного спілкування. Ще один чинник використання діалогу у вивченні іноземної мови – це *соціальна та культурна*

поінформованість. Діалоги знайомлять студентів з різними точками зору, культурними нормами та соціальними звичаями, закладеними у використанні мови, сприяючи міжкультурному взаєморозумінню та міжкультурній компетентності [12].

Пропонуємо розглянути кілька стратегій інтеграції діалогу у викладання англійської мови. Спершу пропонуємо звернути увагу на *рольові ігри*. Розподіл ролей за сценарієм дозволяє студентам моделювати розмову у реальному житті, дозволяючи їм практикувати мовні функції, такі як робити запити, висловлювати думки чи укласти угоди [7].

Пропонуємо звернути увагу і на *моделювання діалогу*. Викладачі або досвідчені промовці можуть моделювати діалоги, щоб продемонструвати структуру спілкування, інтонацію та прагматичні угоди, надаючи студентам цінний лінгвістичний внесок. *Взаємна взаємодія* є ще однією стратегією. Парні або групові діалоги заохочують взаємну співпрацю, зворотний зв'язок та взаємну підтримку, створюючи сприятливе навчальне середовище, в якому студенти можуть підтримувати розвиток своєї мови.

Наступна стратегія, яку варто розглянути, – це *автентичні матеріали*. Включення автентичних діалогів з фільмів, телевізійних шоу, підкастів або літератури акцентує увагу студентів на різні акценти, мовні реєстри та культурні контексти, збагачуючи їхній мовний досвід. Такі матеріали забезпечують багатий лінгвістичний внесок та сприяють природному використанню мови студентами. Викладачі можуть обирати матеріали, адаптовані до рівня знань та інтересів студентів, забезпечуючи їхню залученість та актуальність. Заохочення студентів до аналізу автентичних діалогів покращує слухове сприйняття, засвоєння лексики та навички вимови [9; 11].

Також не варто залишати поза увагою *цільові діалоги*: розробка завдань, що потребують обміну інформацією, вирішення проблем або прийняття рішень, сприяє змістовному спілкуванню та участі у вирішенні завдань, стимулюючи студентів до використання мови у реальних цілях. І нарешті, *практика сприйняття на слух (аудіювання)*. Прослуховування та розуміння реальних діалогів допомагає студентам навчитись сприймати англійську мову на слух. Це особливо важливо, враховуючи різноманітність акцентів та швидкість спілкування в англійськомовних країнах [8].

Практика аудіювання має вирішальне значення щодо англійської мови з кількох причин. По перше, поліпшує розуміння: участь у прослуховуванні вправ допомагає вам

краще розуміти розмовну англійську мову, включаючи різноманітні акценти, інтонації та розмовні вирази. По-друге, аудіювання сприяє розширенню словника: прослуховування відкриває широкий спектр слів, що використовуються в контексті, допомагаючи студентам вивчати нові слова та фрази та розуміти їх значення та використання.

По-третє, під час прослуховування особливу увагу варто приділяти граматиці та синтаксису: слухаючи, як структуровані пропозиції та як застосовуються граматичні правила у мові, ви розвиваєте найкраще розуміння англійської граматики та синтаксису. Наступним пунктом можемо зазначити культурне взаєморозуміння: прослуховування англійської мови різних верств суспільства дає уявлення про культурні нюанси, соціальні конвенції та ідіоматичні висловлювання, сприяючи культурному взаєморозумінню та комунікативним навичкам [10].

Не варто забувати і про навички спілкування в реальному житті: практика аудіювання готує студентів до реальних ситуацій спілкування, таких як розмови, зустрічі та взаємодії в англомовному середовищі. Загалом, послідовна практика аудіювання має важливе значення для досягнення володіння англійською мовою, оскільки вона доповнює інші мовні навички, такі як говоріння, читання та письмо, сприяючи всебічному розвитку мови.

Під час вивчення англійської мови потрібно особливу увагу звернути на мовні звороти. У діалогах часто зустрічаються типові мовні звороти, які широко використовуються у повсякденній комунікації. Шляхом вивчення та практики таких зворотів студенти можуть покращити свої навички спілкування.

Активна участь у діалогах може стати джерелом мотивації для студентів. Коли вони бачать, що можуть вільно спілкуватися англійською мовою, це підтверджує їхній прогрес і стимулює подальше вивчення мови [10].

Маємо розглянути і методи використання діалогу у вивченні англійської мови. Застосування діалогів у викладанні англійської є універсальним та ефективним методом засвоєння мови. Існує багато методів, які дозволяють якісно використати діалог у процесі вивчення англійської мови. З-поміж них варто вказати рольові ігри, групові обговорення, прослуховування аудіоматеріалів, партнерські вправи тощо.

Рольові ігри. Рольові ігри дозволяють студентам грати певні ролі та взаємодіяти один з одним англійською мовою. Це може бути симуляція реальних ситуацій, таких як похід у магазин, замовлення їжі у ресторані, органі-

зація поїздки, розмова із незнайомцем.

Example: Scenario: Ordering Food in a Restaurant

Student A: Good evening! Table for two, please.

Student B (Waiter): Certainly, right this way. Here are your menus.

Student A: Thank you. Could we get some water, please?

Student B: Of course. Here you go. Have you decided on your order?

Групові обговорення. Обговорення тематичних питань у групі сприяє активному обміну думками англійською мовою. Це допомагає студентам висловлювати свої думки та аргументувати свою позицію [11].

Прослуховування аудіоматеріалів. Прослуховування аудіоматеріалів з подальшим обговоренням змісту та ключових моментів допомагає студентам розвивати навички сприйняття на слух та розуміння англійської мови. Прослуховування діалогів для розуміння включає запис природних розмов або скриптових діалогів для слухачів. Після прослуховування студенти відповідають на запитання чи беруть участь у наступних заходах, щоб продемонструвати своє розуміння.

Example: Recording: Two friends discussing weekend plans

Teacher: Listen to the conversation carefully. What are the friends planning to do this weekend?

Student Response: They are planning to go hiking in the mountains.

Діалоги на основі зображень. Використання фотографій або образів як підказки для складання діалогів може стимулювати творчість і допомогти студентам говорити. Викладачі можуть показати картинку і попросити студентів створити діалог, на основі того, що вони бачать, зосередившись на описі сцен, прогнозуванні результатів або виразі думок.

Example: Picture Prompt: A crowded city street with people shopping

Teacher: What do you see in the picture? Imagine you are two friends walking down this street. Create a dialogue about what you might do or buy.

Діалоги з прогалинами інформації. Діяльність з усунення прогалин інформації включає надання різних частин інформації різними студентами, вимагаючи від них спілкування один з одним для виконання завдання чи розв'язання проблеми. Діалоги у цьому форматі заохочують співпрацю та обмін інформацією.

Example: Scenario: Planning a Trip

Student A: What time does our train leave?

Student B: Let me check... It leaves at 9:30 a.m. from platform 3.

Student A: Great. Do we need to buy tickets in advance?

Student B: No, we can buy them at the station.

Групові діалоги. У таких діалогах студенти працюють невеликими групами, щоб вивчити різні частини ширшого діалогу. Потім вони збираються разом, щоб поділитися своїми частинами та відтворити повний діалог. Ця діяльність сприяє співпраці та активній участі.

Example: Dialogue: Making Introductions

Group 1: Learns Person A's lines

Group 2: Learns Person B's lines

Group 3: Learns Person C's lines

Культурні діалоги. Введення діалогів, що відображають культурні норми, звичаї та вітання, допомагає студентам зрозуміти культурні нюанси спілкування. Це сприяє культурному усвідомленню та чутливості, готуючи студентів до реальної взаємодії у різних умовах [11].

Example: Dialogue: Greetings in Different Cultures

Teacher: Let's learn how people greet each other in different countries. In Japan, they often bow. In Spain, they may kiss on the cheek. Discuss how greetings vary across cultures.

Автентичні діалоги. Використання автентичних матеріалів, таких як відеокліпи, пісні чи інтерв'ю, сприяє використанню реальної мови студентами. Автентичні діалоги надають багатий контекст та природні вирази мови, роблячи навчання більш цікавим та актуальним [11].

Example: Movie Clip Dialogue:

Teacher: Watch this movie clip and pay attention to the dialogue between the characters. What expressions or phrases did you hear that are commonly used in everyday conversations?

Партнерські вправи. Партнерські вправи передбачають практику спілкування англійською з партнером. Це може бути у формі діалогів, рольових ігор чи навіть простого обговорення тем.

Використання діалогу в процесі вивчення англійської мови має низку переваг:

1. Активне залучення. Студенти беруть активну участь у спілкуванні, що сприяє глибокому зануренню в мовне середовище та швидкому засвоєнню матеріалу.

2. Розвиток навичок спілкування. Діалог допомагає розвинути навички спілкування англійською мовою, включаючи вміння висловлювати свої думки, ставити запитання та підтримувати розмову.

3. Можливість адаптації до рівня студентів. Діалоги можуть бути адаптовані до різних рівнів мовної підготовки студентів, що дозволяє індивідуалізувати навчання та підходити

до кожного студента з урахуванням його здібностей.

4. Збільшення мотивації. Активна участь у діалогах може стимулювати мотивацію студентів до вивчення англійської мови, оскільки вони бачать безпосередні результати навчання як поліпшення своїх розмовних навичок

5. Підвищення впевненості. Практика спілкування англійською через діалоги допомагає студентам підвищити впевненість у своїх мовних здібностях.

6. Підготовка до реальних ситуацій. Вивчення діалогів допомагає студентам підготуватися до реальних ситуацій спілкування англійською мовою, таких як подорожі, робота, навчання за кордоном тощо.

7. Стимуляція міжкультурного спілкування: Діалоги можуть включати обговорення культурних відмінностей та особливостей, що допомагає студентам краще зрозуміти культуру країни, де використовується англійська мова [11].

Попри численні переваги використання діалогу під час вивчення англійської мови маємо зазначити і наявність деяких недоліків, а саме:

1. Обмеженість контексту. Діалоги можуть обмежуватись конкретними темами чи сценаріями, що не завжди відображає широкий спектр можливих товариських ситуацій.

2. Неавтентичність. Деякі діалоги, створені для навчальних цілей, можуть звучати неприродно чи неавтентично, що ускладнює підготовку студентів до реальних товариських ситуацій.

3. Обмеженість варіативності. Діалоги можуть обмежувати різноманітність лексики та граматичних конструкцій, що може призвести до обмеженого розвитку мовних навичок у студентів.

4. Недостатня увага до вимови та інтонації. У деяких діалогах може бракувати завдань з правильною вимовою та використанням правильної інтонації, що важливо для ясного та зрозумілого спілкування англійською мовою [11].

Використання діалогу в навчанні англійської мови пройшло через значні інновації, особливо з розвитком технологій і розумінням методів ефективного навчання. З-поміж таких інновацій можемо зазначити *інтерактивні додатки та програми*: мобільні додатки та онлайн-платформи пропонують різноманітні засоби для практики діалогів англійською мовою. Вони можуть включати аудіо- та відеофрагменти, інтерактивні вправи, штучний інтелект для корекції створених творів тощо. Серед них Duolingo, Babbel, Rosetta Stone і FluentU; *віртуальні асистенти*: техноло-

гії розпізнавання речей і обробки природної мови дозволяють створювати віртуальні асистенти, які можуть вести діалоги англійською мовою зі студентами.

Наступні засоби можуть бути корисними для практики розмовних навичок у реалістичних ситуаціях; *онлайн-спілкування з носіями мов*: платформи для обміну мовами, такими як iTalki, Tandem і HelloTalk, надають можливість спілкуватися з носіями англійської мови по всьому світу за допомогою відео- або аудіодзвінків, а також текстових повідомлень. Вони допомагають тим, хто вивчає англійську мову, отримати практику в реальному часі і підтримує мотивацію до вивчення мови; *віртуальна та доповнена реальність*: технології віртуальної та доповненої реальності можуть створити занурювальні середовища для практики діалогів англійською мовою.

Це може бути симуляція розмов з носіями мови, віртуальними класами або навіть іграми, де гравці вимагають взаємодіяти англійською мовою для просування в грі; *адаптивні навчальні платформи*: з розвитком штучного інтелекту навчальні платформи можуть запропонувати персоналізовані заняття та вправи з діалогами, що враховують рівень знань та індивідуальні потреби студентів; *мультимедійні ресурси та контент*: відео, аудіозаписи, підкасти та фільми англійською мовою надають реальні приклади діалогів, які можуть бути використані в навчанні. З розвитком інтернету і потокових сервісів доступ до такого контенту став набагато зручнішим.

Зазначені інновації роблять вивчення англійської мови доступнішим, ефектив-

нішим і цікавішим, особливо для тих, хто прагне покращити свої розмовні навички.

Висновки. Розглянувши всі аспекти використання діалогу під час вивчення англійської мови можна зазначити, що діалог відіграє важливу роль у формуванні навичок спілкування, розвитку мовлення та підвищення мотивації студентів. Різноманітність методів та переваги, що дає використання діалогу, роблять його невід'ємною частиною навчального процесу.

Завдяки діалогу студенти не лише беруть участь у активному спілкуванні, а й розвивають основні мовні навички, такі як слухання, говоріння та критичне мислення. Використовуючи різноманітні діалогові техніки, такі як рольові ігри, дебати та дискусії, викладачі можуть створити динамічне та захоплююче навчальне середовище, яке відповідає різноманітним стилям та уподобанням навчання.

Крім того, діалог сприяє культурному розумінню та співчуттю, відкриваючи студентам різні точки зору та досвід. Це сприяє засвоєнню мови в автентичному контексті, дозволяючи учням застосовувати свої знання в реальних життєвих ситуаціях.

Оскільки викладачі продовжують орієнтуватися в складнощах викладання мови, інтеграція діалогу в навчальну практику залишається важливою для розвитку комунікативної компетентності та міжкультурного володіння серед тих, хто вивчає англійську мову. Використовуючи діалог як педагогічний інструмент, викладачі можуть створювати динамічне та інклюзивне навчальне середовище, яке дає студентам змогу стати впевненими та ефективними комунікаторами англійською мовою.

Література:

1. Короненко Г.А. Розвиток навичок діалогічного мовлення на уроках англійської мови. *Англійська мова та література*, 2009. №25. С. 2–6.
2. Костюченко К. Особливості навчання діалогічного мовлення на заняттях з англійської мови у ВНЗ. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка. Серія «Педагогіка»*. 2015. Вип 135. С. 135–139.
3. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов. Київ, 2008. 285 с.
4. Проблеми викладання іноземних мов у немовному вищому навчальному закладі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, г. Київ, 18 березня 2011 р. Київ, 2011. 188 с.
5. Цубова О. Л. Навчання студентів-економістів англійського діалогічного мовлення. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Секція «Менеджмент в освіті»*. 2013. № 767. С. 389–393.
6. Черниш В. В. Навчання іншомовного діалогічного мовлення в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2012. № 4. С. 11–27.
7. Bilbrough, N. Dialogue Activities: Exploring Spoken Interaction in Language Class. Cambridge University Press. 2007. 253 p.
8. Student Thought and Classroom Language: Examining the Mechanisms of Change in Dialogic Teaching. *Educational Psychologist*. 2013. 113 p. URL : https://www.academia.edu/65767227/Using_Dialogue_Journals_as_a_Multi_Purpose_Tool_for_Preservice_Teacher_Preparation_How_Effective_Is_It?uc-g-sw=8763620 (дата звернення: 09.03.2024)
9. Harmer, J. Teaching English. Oxford University Press. 2007. P. 132–145.

10. Dialogic teaching and dialogic stance: Moving beyond interactional form. Research in the Teaching of English. 2015. № 49(3). P. 272–296. URL: https://www.academia.edu/65767227/Using_Dialogue_Journals_as_a_Multi_Purpose_Tool_for_Preservice_Teacher_Preparation_How_Effective_Is_It?uc-g-sw=8763620 (дата звернення: 18.03.2024)
11. Scott Aubrey. Strengthening Teacher–Student Rapport through the Practice of Guided Dialogue Journaling. 2021. 133 p. URL: https://www.academia.edu/65767227/Using_Dialogue_Journals_as_a_Multi_Purpose_Tool_for_Preservice_Teacher_Preparation_How_Effective_Is_It?uc-g-sw=8763620 (дата звернення: 01.04.2024)
12. Theory and Research on Teaching as Dialogue: веб-сайт. URL : https://www.academia.edu/65767227/Using_Dialogue_Journals_as_a_Multi_Purpose_Tool_for_Preservice_Teacher_Preparation_How_Effective_Is_It?uc-g-sw=8763620 (дата звернення: 01.04.2024).

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.3>**Оксана ІВАНИЦЬКА**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Інститут гуманітарних та соціальних наук, Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID: 0000-0002-5947-314X

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАОХОЧЕННЯ СТУДЕНТІВ
ДО ТЬЮТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Мета роботи. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теоретичного і прикладного підходів проаналізувати особливості заохочення студентів до тьюторської діяльності. Методологія. Методологія включає комплексний аналіз та узагальнення наявного науково-теоретичного матеріалу та формулювання відповідних висновків і рекомендацій. Під час дослідження використовувалися наступні методи наукового пізнання: термінологічний, системно-структурний, діалектичний, порівняльний, логіко-нормативний, логіко-семантичний. Наукова новизна полягає в тому, що, використовуючи метод аналізу наукової літератури та результати емпіричного дослідження, поглиблено аналіз тьюторської діяльності, зокрема, в Центрах тьюторства і менторства, у закладах вищої освіти в межах сучасного освітньо-наукового простору в період євроінтеграційних процесів в Україні в умовах війни. Висновки. Вимогою сьогодні, для належної реалізації студентом свого освітнього потенціалу і права на освіту в навчально-освітньому просторі, є формування особистості майбутнього фахівця професіонала за вимогами цивілізованого соціуму, через формування та усесторонній розвиток його ціннісних орієнтацій. Цей процес передбачає активну діяльність, на рівні з представниками закладу вищої освіти, тьюторів з числа студентів та представників Центрів тьюторства та менторства, за умови їх функціонування у ЗВО.

Тьютор сприяє академічній та культурній адаптації студентів молодших курсів, формування вмінь і навичок та підвищення рівня академічної успішності, а відтак і якості освітніх послуг, що їх надає заклад вищої освіти.

Тьюторська діяльність є запорукою активного розвитку і особистісного росту студентів, формування відповідальності за якісне оволодіння навчальним матеріалом і набуття певних навчальних компетентностей, передбачених освітньою програмою.

Ключові слова: студентоцентризм, тьюторство, освітній простір, внутрішньо переміщені особи, академічна адаптація, євроінтеграційні процеси.

Oksana IVANYTSKA. PECULIARITIES OF STUDENTS ENCOURAGEMENT TO THE TUTORING ACTIVITIES

The purpose of the work. The purpose of the article is to analyze, on the basis of theoretical and applied approaches, the peculiarities of students encouragement to the tutoring activities. Methodology. The methodology includes a comprehensive analysis and generalization of the available scientific and theoretical material as well as the formulation of relevant conclusions and recommendations. The following methods of scientific knowledge were used during the research: terminological, systemic-structural, dialectical, comparative, logical-normative, logical-semantic. The scientific novelty lies in the fact that, using the method of scientific literature analysis and the empirical research results, the tutoring activities analysis, in particular, at the tutoring and mentoring centers at higher educational institutions within the modern educational and scientific space during the period of European integration processes in Ukraine under the conditions of war, was deepened. Conclusions. Today's requirement, for the student to properly realize his/her educational potential and the right to education in the educational space, is the formation of the personality of a future professional specialist according to the requirements of a civilized society, through the formation and comprehensive development of his/her value orientations. This process involves active practice, at the level of higher educational institution representatives, students-tutors and representatives of the tutoring and mentoring Centers, provided they function at the higher educational institution.

The tutor contributes to the academic and cultural adaptation of junior year students, the formation of abilities and skills, and the improvement of the level of academic success, and therefore the quality of educational services provided by the higher educational institution.

Tutoring activity is a guarantee of active development and personal growth of students, the formation of responsibility for quality mastery of educational material and the acquisition of certain educational competences provided by the educational program.

Key words: student-centeredness, tutoring, educational space, internally displaced persons, academic adaptation, European integration processes.

Постановка проблеми. Сьогодні в освітньому просторі українських закладів вищої освіти (ЗВО) постає питання підтримки і розвитку молоді, студентства не лише як професіоналів, а й як особистостей, що зіткнулися з трагедією воєнного часу. Підтримка студентської молоді, яку вони отримують у ЗВО

є необхідною і вагомою, але тісні контакти з однолітками, з колегами старшокурсниками сприяє особистісному росту та подоланню труднощів у навчанні та формуванні практичного досвіду.

Впровадження і розвиток тьюторства у закладах вищої освіти України – це пози-

тивна практика, що сприяє підвищенню якості освітнього процесу і соціально-освітній адаптації студентів першокурсників.

Війна росії проти України стала викликом не лише для силових структур, а й для усіх сфер соціального життя громадян і для кожної людини зокрема. Важливо підтримувати, гуртувати молодь, знаходити шляхи для продовження їх повноцінного розвитку для майбутнього нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для всебічного аналізу задекларованої проблематики доцільно опиратися на теоретико-методологічний потенціал праць учених в галузі педагогіки, соціології, юриспруденції, а також, на відповідні нормативно-правові акти.

Питанням особливостей реалізації тьюторства в освітньому просторі приділяли увагу такі науковці як: О. Біляковська, К. Біницька, Л. Гончаренко, Л. Гула, Н. Дегтярьова, В. Дейнека, О. Казакова, К. Карпенко, Ю. Наріжний, С. Подпільота, Д. Ситник, О. Степаненко, Н. Чаюн та інші.

Їхні наукові концепції сприяли тому, що в межах педагогіки, психології, суспільствознавства розвивається новий підхід до формування особистості майбутніх фахівців-професіоналів в межах освітньо-наукового простору через залучення до цього процесу тьюторів з числа студентів ЗВО. Тьютори сприятимуть організаційній, освітній, соціально-культурній та громадській діяльності студентів, а також набуттю фахових компетентностей і осмисленому вибору фахового спрямування.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теоретичного і прикладного підходів проаналізувати особливості заохочення студентів до тьюторської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграційні процеси, започатковані в Україні до повномасштабної війни, були спрямовані на зближення освітньо-наукового простору нашої держави з міжнародним освітнім середовищем, зокрема Європейського Союзу.

Практика тьюторського супроводу студентів першокурсників в світових університетах досить поширена і розвинута на високому рівні.

В Україні практика тьюторської діяльності у ЗВО до останнього часу була розвинута досить слабо, адже, як правило тьюторська робота велася в загальноосвітніх закладах. Сьогодні ми маємо значно кращий показник впровадження цього інституту в освітнє середовище ЗВО.

Щодо значення терміну «тьютор», то в науковій літературі можна зустріти різне його трактування.

Тьютор (від англ. *tutor* – репетитор) – особа, що веде індивідуальні або групові заняття із учнями, студентами, наставник. В університетах тьютори помічники викладача, здебільшого аспіранти або студенти старших курсів. Тьютор є ключовою фігурою у дистанційному навчанні. Він відповідає за проведення занять зі студентами [1].

О. Степаненко зазначає, що поняття «тьютор» в історико-педагогічному контексті набуває значення помічника, наставника, адвоката студента. Хоч у сучасній педагогіці виділяють декілька трактувань терміну «тьютор», та всі вони мають спільну рису – тьютор працює індивідуально з кожним студентом, орієнтуючись на його інтереси [2, с. 198–204].

На нашу думку, тьютор – це студент старших курсів університету, який на волонтерських засадах або за визначену університетом винагороду надає допомогу іншому студенту або групі студентів з метою академічної та культурної адаптації, а також у процесі освоєння певної навчальної дисципліни з метою поглиблення знань, формування вмінь і навичок та підвищення рівня академічної успішності, а відтак і якості освітніх послуг, що їх надає заклад вищої освіти.

Заохочення студентів старших курсів до тьюторської діяльності у ЗВО варто здійснювати за принципом студентоцентризму. Мається на увазі, що варто ознайомлювати студентів з перевагами такої діяльності, що є вагомими для них самих, а саме:

- можливість реалізувати і випробувати свої організаторські здібності;
- перспектива подальшої співпраці з ЗВО як ментор;
- саморозвиток;
- можливість соціальної активності та участі у молодіжних громадських об'єднаннях і рухах тощо.

Ми підтримуємо думку О. Біляковської та К. Біницької, що студентоцентрований освітній процес набуває важливого значення для забезпечення якості освіти у контексті надання якісних освітніх послуг. Саме тому, важливо активно залучати студентів до освітніх, дослідницьких, управлінських процесів закладу вищої освіти, що сприятиме усвідомленню здобувачами вищої освіти відповідальності за процес навчання і розуміння цінності освіти для подальшого професійного зростання та розвитку [3, с. 10–15].

Для активної реалізації принципу студентоцентризму у закладах вищої освіти сьогодні створюються Центри тьюторства і менторства, в межах яких студенти тьютори допомагають першокурсникам повноцінно адапту-

ватися до навчального процесу і суспільного життя. Така діяльність дуже актуальна для студентів, що приїхали на навчання з інших регіонів держави, адже їм потрібно приділити дещо більше уваги, у зв'язку з необхідністю адаптації до нової місцевості.

Л. Гула стверджує, що за студентоцентрованого підходу до навчання акцентується увага на критичному й аналітичному навчанні та розумінні, підвищується відповідальність та підзвітність студента, розширюється його автономія [4, с. 157–161].

Зауважимо, що тьюторську діяльність, тьюторів чвсто ототожнюють з іншими спеціалістами, а саме [5]:

- психологи (працюють із коренями проблеми та теперішнім, а тьютори не вивчають детально минуле, вони зосереджують увагу на майбутніх досягненнях).

- коучі (працюють з дорослими, професійно-сформованими людьми, а фокус уваги тьюторів – молодь).

- куратори (насамперед вони приділяють увагу організаційним питанням, а тьютори надають індивідуальну допомогу і підтримку).

- репетитори (навчають, а тьютори спонукають до рефлексії, підтримують тощо).

Саме за таких умов можна зрозуміти важливість тьютора, що є студентом, старшим колегою першокурсника. Він зможе зрозуміти потреби і базові інтереси студентів у соціальному житті, а також, скерувати підхід до навчання і оволодіння практичними навичками молодших колег на основі власного освітнього досвіду.

Як зазначають Т. Бойко та М. Дем'яненко, особистісна спрямованість самостійної роботи означає якнайповніше врахування інтересів, можливостей і прагнень молоді людини, допомогу студентові не тільки у виборі самостійного завдання, а й у організації його виконання [6, с. 18–22].

Вектор особистісного розвитку молоді шукає не завжди логічно, а інколи, навіть, хаотично, саме через брак життєвого досвіду і сформованих правомірних поведінкових установок. Тьютор може спрямувати власним прикладом освітній і соціальний розвиток молодших товаришів у площину соціально значущої поведінки.

Групові форми тьюторських практик має на меті допомогти студенту розвивати інтелектуальну незалежність і зрілість шляхом взаємодії з однолітками, коли переосмислюється не лише контекст, у якому досвідченіший товариш (тьютор) бачить проблему, а й різні контексти, в яких кілька рівних бачать ту саму проблему [7, с. 43–53].

Н. Чаюн зазначає, що практика свідчить про існування серйозних проблем щодо активного впровадження тьюторського супроводження навчально-пізнавальної діяльності студентів в освітній процес українських закладів вищої освіти. Проблеми пов'язані з невизначеністю їх правового статусу, фінансового і кадрового забезпечення [8, с. 8–19].

Щодо фінансування, то студентське тьюторство теж може реалізуватися в межах Центру тьюторства і менторства, на платній основі. Заклад вищої освіти може передбачати таку платну послугу. Та ці питання повинні вирішуватися в правовій та фінансово-економічній площині.

Тьюторство забезпечує диференціацію та індивідуалізацію освіти за рахунок зміни структури, змісту, технологій і організації освітнього процесу. Діяльність тьютора спрямована на допомогу в адаптації першокурсників, іноземних студентів, соціально незахищених студентів, на виховання у студентів почуття громадянської відповідальності і патріотизму, на їх всебічний культурний розвиток, на створення в групі атмосфери дружби і взаємодопомоги, сумлінного ставлення до навчання [9, с. 48–57].

Ми підтримуємо думку про важливість тьюторського супроводу окремих категорій студентів, зокрема, тих, що є з числа внутрішньо переміщених осіб.

Це питання сьогодні є особливо актуальним в Україні, адже через війну сотні тисяч громадян покинули райони активних бойових дій, переселившись у порівняно безпечні населені пункти, набувши статусу внутрішньо переміщених осіб.

За законодавством України, внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [10].

Серед таких студентів є ті, хто переселився з зони активних бойових дій, з тимчасово окупованих територій, а це означає, що вони потребують належної психологічної підтримки і соціальної адаптації, адже окрім травм, завданих війною, стикаються з необхідністю соціалізації в новому місці і нових культурно-побутових обставинах.

Тьютори зможуть співпрацювати з такими студентами, залучаючи їх до громадської діяльності в межах студентського самоврядування, одночасно супроводжуючи і корегуючи навчальний процес.

Висновки. Вимогою сьогодення, для належної реалізації студентом свого освітнього потенціалу і права на освіту в навчально-освітньому просторі, є формування особистості майбутнього фахівця професіонала за вимогами цивілізованого соціуму, через формування та усесторонній розвиток його цін-

нісних орієнтацій. Цей процес передбачає активну діяльність, на рівні з представниками закладу вищої освіти, тьюторів з числа студентів та представників Центрів тьюторства та менторства, за умови їх функціонування у ЗВО.

Тьюторська діяльність є запорукою активного розвитку і особистісного росту студентів, формування відповідальності за якісне оволодіння навчальним матеріалом і набуття певних навчальних компетентностей, передбачених освітньою програмою.

Література:

1. Вільна енциклопедія Вікіпедія. Тьютор. 2022. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%8C%D1%8E%D1%82%D0%BE%D1%80>.
2. Степаненко О. О. Обґрунтування поняття «тьютор» у освітньо-дослідницькому просторі. *Педагогічні науки*. Збірник наукових праць. Випуск 138. 2018. С. 198–204.
3. Біляковська О. О., Біницька К. М. Студентоцентризований підхід як нова парадигма якості освітнього процесу у закладах вищої освіти. *Гуманітарний форум*. № 1(1). 2023. С. 10–15.
4. Гула Л. Студентоцентризований підхід до організації самостійної роботи студентів у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Педагогіка. Вип. 27. Том 2. 2020. С. 157–161.
5. Казакова О. Чому «тьютор»? *Виховання та розвиток успішної особистості. Інтернет-конференція*. 2020. URL: <https://naurok.com.ua/post/tyutorski-instrumenti-dlya-rozvitku-garmoniyno-ta-uspishno-osobistosti>.
6. Бойко А. М., Дем'яненко Н. М. Тьюторство як модель партнерських відносин викладач-студент. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 1 (7). 2018. С. 18–22.
7. Подпльота С. Форми та методи морального виховання у тьюторських практиках Англії. *Viae Educationis: Studies of Education and Didactics*. Vol. 1. No. 3. 2022. С. 43–53.
8. Чаюн Н. С. Тьюторська діяльність: сутнісні основи, практика, перспективи. *Вчені записки Університету «КРОК»*. № 2(58). 2020. С. 8–19.
9. Ситник Д., Дегтярьова Н. Тьюторство та особливості його реалізації у ЗВО. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2020. Том 7. № 1. С. 48–57.
10. Верховна Рада України. Законодавство України. *Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»*. (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2015. № 1. ст. 1). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

УДК 373.5.091.12.011.3

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.4>**Олена ІВАНОВА**

аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, ov_ivanova@univer.km.ua
ORCID: 0000-0002-0682-5607

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СПОРТИВНИХ ДИСЦИПЛІН У ШКІЛЬНУ НАВЧАЛЬНУ ПРОГРАМУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасний розвиток освітніх систем свідчить про необхідність перегляду підходів до наповнення шкільної навчальної програми. Однією з ключових складових, яка відіграє значну роль у гармонійному розвитку учнів, є впровадження спортивних дисциплін у шкільну програму. Проте, наукове обґрунтування необхідності цього кроку та його методологічний аспект залишаються предметом активного дослідження та обговорення в педагогічній спільноті. У останніх дослідженнях та публікаціях акцентовано увагу на ролі фізичного виховання та спортивних занять у формуванні здорової та емоційно стійкої особистості школяра. Аналіз літератури показує, що впровадження спортивних дисциплін в шкільну програму сприяє підвищенню академічного успіху, розвитку соціальних навичок та психологічного благополуччя учнів. Метою даної наукової статті є обґрунтування необхідності впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму через призму методологічного підходу. Це включає в себе аналіз попередніх досліджень, виявлення переваг та викликів цього процесу та розгляд можливостей для оптимізації шкільної освіти через інтеграцію спортивних дисциплін. У статті розглядаються різні підходи до впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму з точки зору педагогічної теорії та методології. Зазначено значний вплив спорту на фізичне та психічне здоров'я учнів, а також їхній академічний успіх та соціальну адаптацію. Обґрунтовано важливість розвитку фізичних та емоційних аспектів особистості через спортивні заняття в школі. Висновки. Результати дослідження підтверджують важливість впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму. Спортивні дисципліни в школі не лише сприяють фізичному здоров'ю, а й впливають на розвиток особистості та формування ключових навичок учнів. Подальші дослідження та реалізація відповідних програм повинні бути спрямовані на покращення якості спортивної освіти в Україні.

Ключові слова: фізичне виховання, зміст навчальної програми, спортивна дисципліна, фізичне здоров'я, емоційне здоров'я, академічний успіх, соціальна адаптація, результативність.

Olena IVANOVA. JUSTIFICATION OF THE NEED TO INTRODUCE SPORTS DISCIPLINES INTO THE SCHOOL CURRICULUM: METHODOLOGICAL ASPECT

The modern development of educational systems emphasizes the necessity to reconsider approaches to the content of school curricula. One of the key components contributing significantly to students' holistic development is the integration of sports disciplines into the school curriculum. However, the scientific justification for this step and its methodological aspect remain subjects of active research and discussion within the pedagogical community. Recent studies and publications have focused on the role of physical education and sports activities in shaping a healthy and emotionally resilient schoolchild's personality. Literature analysis demonstrates that the incorporation of sports disciplines into the school curriculum contributes to enhanced academic success, development of social skills, and psychological well-being of students. The aim of this scientific article is to justify the necessity of integrating sports disciplines into the school curriculum through a methodological approach. This includes analyzing previous research, identifying the advantages and challenges of this process, and exploring opportunities for optimizing school education through the integration of sports disciplines. Various approaches to the integration of sports disciplines into the school curriculum are discussed in the article from the perspective of pedagogical theory and methodology. The significant impact of sports on students' physical and mental health, as well as their academic success and social adaptation, is noted. The importance of developing physical and emotional aspects of personality through sports activities at school is substantiated. Conclusion. The findings of the study confirm the importance of integrating sports disciplines into the school curriculum. Sports disciplines in schools not only promote physical health but also influence the development of personality and the formation of key skills in students. Further research and implementation of relevant programs should aim to improve the quality of sports education in Ukraine.

Key words: physical education, curriculum content, sports discipline, physical health, emotional health, academic success, social adaptation, effectiveness.

Постановка проблеми дослідження.

У сучасному світі, особливо в контексті швидкої технологічної трансформації та зростаючого інформаційного потоку, освітні заклади відчувають необхідність адаптації навчальних програм до вимог сучасних реалій. У такому контексті важливо розглядати роль спортивних дисциплін у шкільній навчальній програмі. Історично шкільна

програма орієнтувалась переважно на академічні предмети, проте на сучасному етапі стає все більш зрозумілою важливість інтеграції спорту та фізичного здоров'я в освітній процес.

Впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму визнається як один із ключових аспектів педагогічної стратегії, оскільки воно сприяє гармонійному

розвитку особистості учня, забезпечує формування фізично здорової та емоційно стійкої особистості, а також сприяє зміцненню зв'язку між фізичним та інтелектуальним розвитком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблематика недостатньо представлена в наукових розвідках. При проведенні дослідження акцент здійснених на наукових працях, що безпосередньо чи опосередковано стосувалися зазначеної теми.

В. О. Гаврилюк, Ф. Г. Опанасюк розглядають використання східних єдиноборств у освітньому процесі як засобу формування мотивації до здорового способу життя та самовдосконалення особистості учнів. Це дослідження підкреслює важливість включення різноманітних видів фізичної активності для стимулювання інтересу учнів до здорового способу життя. М. І. Гайдиш звертає увагу на шляхи популяризації футболу у регіонах. Автор відзначає важливість спорту, зокрема футболу, як інструменту соціальної інтеграції та розвитку спільнот. Т. Л. Драч зазначає необхідність розширення спектру спортивних дисциплін у закладах освіти для задоволення різноманітних інтересів учнів. С. Й. Захарків вказує на те, що спорт може відігравати важливу роль у формуванні дисциплінованості та самоконтролю у молоді. Г. О. П'ятничук демонструє значення регулярної фізичної активності для збереження здоров'я та підвищення фізичної працездатності. В. С. Петух пропонує удосконалення методики проведення уроків фізичної культури елементами легкої атлетики. В. Г. Саєнко розглядає впровадження єдиноборств в національну систему фізичного виховання. О. О. Цибанюк, Ю. А. Курнишев вказали на потенційні можливості удосконалення навчальних програм з фізичного виховання. М. А. Ярмоленко вивчав ефективність впровадження навчальної програми з футболу для осіб з особливими потребами.

Метою статті є обґрунтування необхідності впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму через призму методологічного підходу. Це включає в себе аналіз попередніх досліджень, виявлення переваг та викликів цього процесу та розгляд можливостей для оптимізації шкільної освіти через інтеграцію спортивних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Дитячий і юнацький спорт у все більшій мірі стає інститутом первинної соціалізації особистості юного громадянина. Спорт як важливий соціальний феномен пронизує всі рівні сучасного

соціуму, широко впливаючи на основні сфери життєдіяльності суспільства: на національні відносини, ділове життя, суспільне становище, формує моду, етичні цінності, спосіб життя людей. Феномен спорту володіє потужною соціалізуючою силою. Спорт, будучи складовою загальної культури людини, її здорового способу життя, часто визначає поведінку людини в навчанні, на виробництві, в побуті, у спілкуванні, сприяє вирішенню соціально-економічних, виховних та оздоровчих завдань. Зростання актуальності і значущості дитячого спорту особливо спорт для підтримання та закріплення найважливіших соціальних цінностей і установок [8].

Сьогодні, школа є чи не єдиним місцем, де всі юнаки й дівчата мають змогу поліпшити фізичні можливості, розвинути свої спортивні здібності, і водночас набутися в захоплюючий спосіб суспільні навички чи знання у сфері охорони здоров'я. Надаючи цікаві спортивні пропозиції в школі, вчителі можуть мотивувати учнів до занять фізичною культурою у всіх її формах й у дорослому житті. Регулярна фізична активність сприяє підвищенню академічного успіху учнів, покращенню їхньої концентрації та когнітивних здібностей.

Основні компетенції, які дозволить сформувати та розвинути впровадження спортивних дисциплін, включають:

- використання специфічної лексики;
- розвиток базових навичок та рухових здібностей відповідно до віку, статі та рівня підготовки;
- формування основ fair play;
- самооцінка фізичного, психологічного, технічного, тактичного та теоретичного потенціалу під час тренувань і змагань;
- демонстрація позитивного ставлення до здорового способу життя та фізичної активності.

Відповідно, цінності, які будуть сформовані в учнів як результат програмованих змін, а саме:

- бажання вдосконалюватися та наполегливість у тренуваннях з метою досягнення кращих результатів;
- демонстрація змагального духу під час тренувань та змагань;
- почуття обов'язку та відповідальності;
- дотримання загальних правил, повага до партнерів, суперників, суддів та глядачів,
- просування духу «fair play» як у спортивній діяльності, так і в суспільстві;
- готовність працювати з партнерами для ініціювання та підтримки особистих стосунків;

- об'єктивність в оцінці власної поведінки, поведінки партнерів по команді та суперників;

- вибір здорового способу життя, гармонія між фізичними та інтелектуальними навантаженнями, потребами і можливостями, зайнятим і вільним часом;

- стійкий інтерес до спорту;

- естетичний смак і прагнення до прекрасного [9].

Розглянемо на прикладі футболу. Розвиток футболу вимагає значних зусиль фахівців, залучених до процесу, а також належного організаційного, науково-методичного та матеріального забезпечення. Наразі держава не в змозі забезпечити складний процес розвитку спортивної індустрії, не може забезпечити необхідні умови для його успішної реалізації, але існує можливість залучення додаткового фінансування за рахунок тісної співпраці з підприємствами та організаціями, які здатні надати фінансову підтримку футболу. В подальшому необхідно віднайти можливості для подальшого розвитку футболу в незалежності від величини населеного пункту, в якому розташований заклад освіти, як одного з найбільш доступних та масових видів спорту, що одночасно дозволяє вирішувати проблему збереження здоров'я населення. Не менш важливою є організація внутрішніх спортивних змагань для розвитку футболу і, в перспективі, для підготовки спортсменів вищої категорії [2].

Заняття футболом сприяють загальному фізичному розвитку учнів, покращують їхню моторику, координацію рухів та м'язову силу. Це особливо важливо для людей з особливими освітніми потребами, які можуть мати обмеження у фізичній активності. Заняття футболом створюють сприятливу атмосферу для соціальної взаємодії та спілкування. Участь у командних тренуваннях і змаганнях сприяє формуванню соціальних навичок, сприйняттю командного духу та розумінню важливості співпраці.

Футбол має позитивний вплив на психічний стан учнів, сприяючи зниженню стресу, покращенню настрою та самоповаги. Це особливо важливо для осіб з особливими освітніми потребами, які можуть зазнавати певних емоційних та психологічних викликів [10].

Відповідно впровадження навчальної програми з футболу для осіб з відхиленнями розумового розвитку в спеціальному корекційному навчальному закладі може бути ефективним інструментом для покращення фізичного здоров'я, соціальної інтеграції та психологічного благополуччя цільової аудиторії.

Заняття легкою атлетикою сприяють підвищенню рівня загальної фізичної підготовки учнів, що є корисним для їхнього загального здоров'я та витривалості. Біг та інші аеробні види легкої атлетики сприяють підвищенню кардіореспіраторної витривалості, що покращує роботу серцево-судинної системи та забезпечити більше кисню для організму під час фізичних та психічних навантажень. Вправи з легкої атлетики, такі як стрибки та метання, сприяють розвитку м'язового каркасу та зміцненню кісткової системи учнів, сприяючи мінімізації ризику травм та покращенню загальної витривалості організму; допомагають підвищити рівень енергії, що є корисним як під час навчання, так і в повсякденному житті [5].

Спортивні вправи мають дуже різноманітний вплив на дитячий організм. Вони розвивають силу, швидкість, витривалість, покращують рухливість суглобів, дозволяють набутти широкого спектру рухових навичок і допомагають розвивати волеволі якості. Така всебічна фізична підготовка особливо необхідна в дитячому віці. Широкий спектр спортивних дисциплін сприяє підвищенню функціональних можливостей організму, забезпечує високу працездатність на уроках або викликають оздоровчий ефект після стресу від сидіння за партою в класі [6].

Залученість до спортивних дисциплін вимагає від учнів сформованої дисциплінованості, оскільки вони повинні дотримуватися графіку тренувань, виконувати інструкції тренера та дотримуватися спортивних правил. Участь у командних спортивних змаганнях навчає учнів відповідальності перед своєю командою. Вони відчують потребу продемонструвати власну кращу гру для досягнення спільної мети, що може позитивно вплинути на їхню дисциплінованість [4].

Культура змагань серед єдиноборців здавна виконувала функції системи фізичного виховання (оздоровчої, виховної, спортивної, освітньої), а також соціального контролю за станом фізичного виховання і розвитку в національному середовищі, оперуючи специфічними засобами та методами, характерними для української нації. Сучасне впровадження бойових мистецтв у національну систему фізичного виховання створює передумови для цілеспрямованого педагогічного впливу на патріотичні почуття учнівської та молоді, з використанням засобів традиційної культури у навчально-виховному процесі.

Системи бойових мистецтв є методологічною та методичною основою для розви-

тку та вдосконалення національної системи фізичного виховання. Використання методик, апробованих у бойових мистецтвах протягом століть, поєднання цінних форм, методів і засобів, спрямованих на формування оптимального рівня фізичної підготовки та фізичної підготовленості, сприяє вихованню гармонійно розвиненої особистості [7].

Впровадження елементів бойових мистецтв у навчально-виховний процес закладів загальної середньої освіти стало запорукою формування та збереження міцного здоров'я учнів і, водночас, профілактичним заходом щодо розвитку порушень опорно-рухової, серцево-судинної та дихальної систем організму.

Впровадження методики проведення уроків фізичної культури з використанням елементів тхеквондо з учнями 8–9 класів приводить до значного підвищення їх мотивації до занять фізичною культурою, у тому числі до самостійних занять у позаурочний час.

Ефективними у формуванні мотивації молоді до систематичних занять фізичними вправами є такі групи виховних методів, які сприяють комплексному впливу на свідомість, почуття і волю учнів з метою формування поглядів і переконань щодо необхідності занять фізичними вправами; організацію діяльності та формування досвіду регулярних занять фізичними вправами; стимулювання поведінки та дій учнів, спрямованих на впровадження здорового способу життя [1].

Спорт навчає учнів керувати власними емоціями, особливо у ситуаціях конкуренції та стресу, що дозволяє контролювати емоції та залишатися спокійними та концентрованими під час тренувань та змагань.

Впровадження спортивних дисциплін дозволить вирішити найбільші прогалини в забезпеченні функціонування освітньої галузі – відсутність необхідного обладнання та відповідної професійної підготовки викладачів. Необхідно ввести додаткові дисципліни для підготовки вчителів. Обрані дис-

ципліни мають охоплювати як теоретичні, так і практичні аспекти цих спортивних напрямів, а також методику навчання дітей різним видам фізичної активності. Необхідно обладнати чи оновити спортивні зали відповідним професійним оснащенням, щоб забезпечити безпеку та комфорт під час занять. Розглянути можливість організувати факультативні заняття у школах для бажаючих займатися обраними спортивними дисциплінами. Факультативи допоможуть зацікавити учнів та забезпечити їм можливість вдосконалювати власні навички поза звичайними уроками фізкультури [3].

Загальний підхід до вирішення цих проблем полягає в створенні сприятливої середовища для розвитку спортивних дисциплін в шкільному середовищі. Це включає в себе не лише матеріальне забезпечення, але й підтримку та сприяння вчителів та адміністрації шкіл у реалізації цих ініціатив.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, можна зробити висновок, що впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму сприяє не лише фізичному здоров'ю учнів, а й їхньому психічному та соціальному розвитку. Регулярна фізична активність сприяє підвищенню академічного успіху учнів, покращенню їхньої концентрації та когнітивних здібностей.

Впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму стикається з певними викликами, такими як відсутність достатніх ресурсів чи кваліфікованих вчителів. Проте, розв'язання цих проблем відкриває перспективи для покращення освітнього процесу та підвищення якості освіти в цілому.

Для більш глибокого розуміння та ефективного впровадження спортивних дисциплін у шкільну навчальну програму необхідні подальші дослідження, спрямовані на аналіз впливу спорту на різні аспекти шкільної діяльності.

Література:

1. Гаврилюк В. О., Опанасюк Ф. Г. Використання в навчанні фізичної культури східних єдиноборств як засобу формування мотивації до здорового способу життя та самовдосконалення особистості учнів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*, 2012, №5 (1). С. 7–11.
2. Гайдиш М. І. Шляхи популяризації футболу у регіонах. *Збірник студентських наукових праць*. Рівне: РВЦ МЕГУ ім. акад. Степана Дем'янчука, 2020, №2 (14). С. 202–207.
3. Драч Т. Л. Впровадження повітряної акробатики та пілонного спорту як варіативного сегмента у шкільну програму з фізичного виховання. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2023, № 3 (161). С. 74–78.
4. Захарків С. Й. Виховання дисциплінованості старших підлітків у процесі занять єдиноборствами. *Дис... наук. ст. канд-та пед. Наук за спец. 13.00.07*. Київ, 2021. 255 с.

5. П'ятничук Г. О. Вплив засобів легкої атлетики на рівень фізичної працездатності студентів упродовж навчального року. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2015, № 3К (56). С. 281–285.
6. Петух В. С. Удосконалення методики проведення уроків фізичної культури елементами легкої атлетики. *Актуальні питання права та соціально-економічних відносин: Збірник наукових статей*, 2019. С. 241–243.
7. Саєнко В. Г. Впровадження єдиноборств в національну систему фізичного виховання. *Освіта і наука в Україні. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції 21–22 червня 2013 року*. С. 177–179.
8. Турчик І. Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Європи. Дрогобич: Швидкодрук, 2017. 138 с.
9. Цибанюк О. О., Курнишев Ю. А. Диференціація предмету «Фізичне виховання» як один із шляхів реформування програмно-методичного забезпечення системи фізичного виховання і спорту школярів Румунії. *Молодий вчений*, 2017, № 11. С. 465–469.
10. Ярмоленко, М. А. Ефективність впровадження навчальної програми з футболу для осіб з відхиленнями розумового розвитку в спеціальному корекційному навчальному закладі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 2018, № 12 (106). С. 127–130.

УДК 355.233.2:796/799

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.5>**Дмитро КИСЛЕНКО**

доктор педагогічних наук, професор, Національний університет оборони України

ORCID: 0000-0001-6929-4236

Ростислав РАДЗІЄВСЬКИЙ

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент спеціальної кафедри № 1, Інститут Управління державної охорони КНУ імені Тараса Шевченка

ORCID: 0000-0002-0047-9336

Володимир МИХАЙЛОВ

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, Національний університет оборони України

ORCID: 0000-0002-2517-6016

Владислав ЮДІН

Національний університет оборони України

ORCID: 0000-0001-8077-0766

КОМПЛЕКС ВИСОКОІНТЕНСИВНИХ ТРЕНУВАНЬ ІЗ ФІЗИЧНОЇ, ВОГНЕВОЇ ТА ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ (ФАХІВЦІВ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

У статті проаналізовано спеціалізовану програму, що інтегрує високоінтенсивні тренування з вогневою та тактико-спеціальною підготовкою для здобувачів вищої освіти та військовослужбовців. Визначено ключові компоненти таких тренувань, включаючи розвиток фізичних якостей і професійних навичок. Доведено важливість систематичних фізичних навантажень для підвищення загальної фізичної підготовленості та психологічної стійкості. Розроблена програма складається з трьох основних етапів, кожен з яких має свою специфіку та цілі, так початковий етап – зосереджений на загальній фізичній підготовці, основах саморегуляції та стресостійкості, закладає фундамент для подальших тренувань; основний – впроваджуються більш складні вправи для розвитку специфічних навичок, включаючи тактико-спеціальну підготовку, вогневі тренування, а також методи профілактики травм; підтримуючий – спрямований на утримання досягнутого рівня фізичної готовності та психологічної стійкості, включає регулярні тренування та оцінку прогресу.

Ця програма створена з урахуванням специфіки та викликів, які виникають при підготовці військовослужбовців (фахівців охоронної діяльності) на основі забезпечення їх комплексної підготовки до виконання своїх професійних обов'язків.

Програма також зосереджує увагу на інтеграції новітніх технологій у процес фізичної підготовки, зокрема використання дронів та тепловізійних систем. Важливим є розвиток не тільки фізичних і професійних якостей, але й психологічної стійкості, адаптивних стратегій поведінки та ефективної комунікації у команді. Програма передбачає системний підхід до підготовки, включаючи діагностику фізичного стану, інтенсивний розвиток фізичних якостей та спеціалізовані заняття, а також підтримуючий етап для утримання досягнутих результатів. Аналізується вплив фізичної активності на здоров'я, а також позитивний вплив на психічне здоров'я, підвищення стресостійкості та самооцінки. Програма має за мету забезпечити комплексний розвиток особистості, підготовку до ефективного виконання завдань у складних умовах.

Узагальнено, що розробка та впровадження спеціалізованої програми становить стратегічно важливий крок в успішному проходженні військовослужбовцями фахівцями охоронної діяльності. Це забезпечує їхню всебічну готовність до ефективного виконання завдань у екстремальних умовах.

Ключові слова: вогнева підготовка, тактико-спеціальна підготовка, високоінтенсивні тренування, фізична активність, фізична підготовка, військовослужбовці, фахівці охоронної діяльності.

Dmytro KYSLENKO, Rostislav RADZIEVSKII, Volodymyr MYKHAYLOV, Vladyslav YUDIN. COMPLEX OF HIGH INTENSIVE TRAINING OF PHYSICAL, SHOOTING AND SPECIAL TACTICS OF SERVICEMEN (SECURITY SPECIALISTS)

The article analyses a specialized program that integrates high-intensity training with shooting and special tactics training for students of higher education institutions and military personnel. The key components of such training, including the development of physical and professional skills, have been determined. The importance of systematic physical training for increasing physical fitness level and psychological stability has been proven. The developed program consists of three main stages, each of which has its own specifics and goals. The initial stage is focused on general physical training, the basics of self-regulation and stress resistance. It lays the foundation for further training. In the basic stage more complex exercises are used to develop specific skills, including and special tactics training, shooting training, as well as injury prevention methods.

Maintenance stage is aimed at maintaining the achieved level of physical readiness and psychological stability. It includes regular training and assessment of progress.

This program was developed taking into account the specifics and challenges faced by security specialists, and aims to provide them with comprehensive training for the performance of their professional duties.

The program also focuses on the integration of the latest technologies in the process of physical training, in particular the use of drones and thermal imaging systems. It is important to develop not only physical and professional qualities, but also psychological stability, adaptive strategies of behavior and effective communication in a team. The program provides a systematic approach to training, including diagnostics of the physical conditions, intensive development of physical skills and specialized classes, as well as a supporting phase to maintain the achieved results. The impact of physical activity on health is analyzed, as well as the positive impact on mental health, reducing stress and increasing self-esteem. The purpose of the program is to provide comprehensive personality development, preparation for effective performance of tasks in difficult conditions.

In general, the development and implementation of a specialized program is a strategically important step in increasing the effectiveness of the training of security specialists. This ensures their comprehensive readiness for effective performance of tasks in extreme conditions.

Key words: shooting practice, special tactics training, high-intensity training, physical activity, physical training.

Постановка проблеми. У контексті зростаючих вимог до фізичної та психологічної підготовки осіб, що виконують завдання забезпечення національної безпеки та оборони, виникає нагальна потреба у формуванні комплексного підходу до тренувань. Враховуючи динамічний характер сучасних загроз та необхідність адекватного реагування на них, програма має сприяти підвищенню ефективності виконання спеціальних завдань, зокрема завдяки розвитку критичного мислення, швидкості прийняття рішень та фізичної витривалості. Окрім того, інтеграція вогневої та тактико-спеціальної підготовки з акцентом на високоінтенсивні тренування дозволить здобувачам вищої освіти та військовослужбовцям оптимізувати процес навчання та адаптації до реальних умов виконання службових обов'язків. В умовах постійного зростання вимог до професійної компетентності та фізичної підготовленості військовослужбовців, розробка такої програми відповідає актуальним потребам сучасності та спрямована на забезпечення високого рівня готовності до ефективного виконання завдань державної охорони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Створення інтегрованої програми, яка з'єднає інтенсивні фізичні вправи з практичними заняттями з вогневої підготовки та тактичної спеціалізації для студентів вищих навчальних закладів та військовослужбовців Управління державної охорони України (далі – УДО України), висвітлює актуальну потребу у комплексному підході до підготовки. Першими вченими, які займалися систематизацією методів фізичної підготовки в Україні стали В. Афонін та Ю. Резніков. Розробка специфічних питань і векторів фізичної підготовки військовослужбовців отримала розвиток у працях В. Афоніна, Ю. Бородіна, О. Мозолева, О. Ольхового. Дослідження фізичної підготовки у військах провідних країн-членів НАТО було здійснено О. Петрачковим. Допо-

внення до вдосконалення елементів фізичної підготовки внесли такі вчені, як В. Романчук, Г. Сухорада, В. Леонтьєв, Ю. Фігура, Ю. Фіногенов та інші, розширюючи горизонти знань у цій сфері. Дослідження таких вчених як В. Семенюка, О. Лаврова, М. Бондаренко, В. Гурського зосереджуються на вдосконаленні методик навчання курсантів, ефективності організації та проведення тренувань з вогневої підготовки, а також на важливості інтеграції сучасних технологій у процес вивчення вогневої дисципліни. На основі проведеного аналізу, можемо зробити висновок, що на сьогодні не було запропоновано спеціалізовану програму, яка поєднає високоінтенсивні тренування з практичними заняттями із вогневої та тактико-спеціальної підготовки для здобувачів вищої освіти та військовослужбовців УДО, що і обумовило актуальність дослідження.

Мета статті – проаналізувати програму, яка поєднає високоінтенсивні тренування з практичними заняттями із вогневої та тактико-спеціальної підготовки для здобувачів вищої освіти та військовослужбовців УДО України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті підготовки здобувачів вищої освіти та військовослужбовців УДО України, інтеграція високоінтенсивних тренувань із практичними заняттями з вогневої та тактико-спеціальної підготовки відіграє ключову роль у формуванні високого рівня професіоналізму. Це поєднання дозволяє не лише розвивати фізичні якості, але й сприяє оволодінню професійними навичками, необхідними для ефективного виконання завдань у екстремальних умовах.

Аналіз наукових джерел [1; 4; 8] виявив, що хоча спорт вищих досягнень добре досліджений, існує відчутна недостатність робіт, присвячених вивченню мотивів заняття фізичними вправами серед фахівців охоронної діяльності. Водночас, наявні дослідження

підтверджують зв'язок між регулярними фізичними тренуваннями та підвищенням працездатності цієї категорії фахівців. Встановлено, що систематичні фізичні навантаження сприяють покращенню фізичної підготовки, витривалості, а також координації рухів, що безпосередньо впливає на здатність ефективно виконувати професійні завдання, мінімізувати ризик травм і захворювань, та зрештою, підвищує задоволеність від виконання повсякденних обов'язків.

Окрему увагу в дослідженнях приділено аналізу впливу фізичної активності на здоров'я військовослужбовців. Регулярні фізичні вправи визнані ефективним засобом профілактики ряду хронічних захворювань, включаючи серцево-судинні розлади, діабет другого типу, деякі форми раку, та сприяють зміцненню імунітету, підвищенню енергетичного потенціалу організму та поліпшенню якості сну [3].

Таким чином, інтегрований підхід до підготовки, що включає як високоінтенсивні тренування, так і практичні заняття спеціальної підготовки, є не лише засобом формування необхідних професійних компетенцій, а й важливим фактором підтримання фізичного та психологічного здоров'я військовослужбовців, забезпечуючи їх готовність до ефективного виконання завдань у складних умовах.

Поєднання високоінтенсивних тренувань і практичних занять із вогневої та тактико-спеціальної підготовки для здобувачів вищої освіти та військовослужбовців УДО України є стратегічно важливим аспектом сучасної системи підготовки. Цей інтегрований підхід забезпечує комплексний розвиток необхідних навичок та компетенцій, які відповідають вимогам сучасності та викликам, з якими зіштовхуються фахівці охоронної діяльності.

Високоінтенсивні тренування спрямовані на розвиток всіх фізичних якостей та агільності, що є критично важливим для ефективного виконання професійних завдань. Вони допомагають підвищити загальний рівень фізичної підготовленості, забезпечуючи співробітникам необхідний рівень фізичної готовності для виконання завдань у складних та непередбачуваних умовах [2, с. 119].

Практичні заняття із вогневої та тактико-спеціальної підготовки, у свою чергу, зосереджені на розвитку професійних навичок та компетенцій, що безпосередньо пов'язані з виконанням специфічних завдань охоронної діяльності. Це включає навички стрільби, тактичну медицину, основи ведення бойових дій в різних умовах, навички комунікації та

командної взаємодії. Такий підхід дозволяє не тільки підвищити ефективність виконання професійних завдань, але й забезпечити високий рівень адаптації до змінних умов сучасного оперативного середовища.

Інтеграція високоінтенсивних тренувань і практичних занять забезпечує гармонійний розвиток як фізичних, так і професійних якостей військовослужбовців та здобувачів вищої освіти, сприяючи формуванню висококваліфікованих, фізично підготовлених та морально стійких фахівців, здатних ефективно виконувати завдання з охорони та захисту в найскладніших умовах.

Інтеграція таких тренувань відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного виконання ними своїх обов'язків. Враховуючи виклики сучасного світу, фізична активність є не тільки засобом підтримання фізичної форми, а й важливим фактором психологічного благополуччя та загальної життєздатності фахівців.

Фізична активність має безпосередній вплив на ефективність поєднання високоінтенсивних тренувань та практичних занять із вогневої та тактико-спеціальної підготовки здобувачів вищої освіти та військовослужбовців УДО України. Ця інтеграція вимагає не лише високого рівня фізичної підготовленості, але й здатності до швидкого відновлення, витривалості, а також психологічної стійкості для ефективного виконання завдань під час стресових ситуацій.

Крім того, дана активність сприяє підвищенню загальної фізичної підготовленості, що є критично важливим для успішного проходження високоінтенсивних тренувань. Систематичні заняття спортом збільшують витривалість, силу, швидкість та координацію, що безпосередньо впливає на здатність військовослужбовців та здобувачів вищої освіти ефективно виконувати фізично вимогливі завдання.

Крім того, фізична активність має позитивний вплив на психічне здоров'я, зменшуючи рівень стресу, а також підвищуючи рівень самооцінки та психологічну стійкість. Це особливо важливо в контексті тактико-спеціальної підготовки, де необхідно не тільки фізично витримувати навантаження, але й зберігати високий рівень концентрації уваги, швидкість прийняття рішень та ефективність взаємодії в команді під час високого емоційного та фізичного тиску.

Регулярна фізична активність також сприяє швидкому відновленню після високоінтенсивних тренувань, зменшуючи ризик травм та прискорюючи процеси відновлення м'язів.

Це дозволяє збільшити ефективність тренувального процесу, забезпечуючи можливість частіших та більш інтенсивних занять без негативного впливу на здоров'я.

Враховуючи зазначені аспекти, фізична активність відіграє фундаментальну роль у підготовці військовослужбовців та здобувачів вищої освіти, забезпечуючи не тільки фізичну, але й психологічну готовність до ефективного виконання завдань. Тому важливо інтегрувати фізичну активність у щоденний розпорядок як невід'ємну частину професійної підготовки, використовуючи її як засіб для підвищення загального рівня готовності та ефективності.

Для оцінки фізичної активності використовуються різні методи. Один з найбільш поширених – самозвіт, де працівники охоронної діяльності надають інформацію про свою щоденну фізичну активність, види вправ, їх тривалість та інтенсивність. Інший метод полягає у використанні акселерометрів або актиграфів, які автоматично реєструють фізичну активність протягом дня, надаючи точнішу і об'єктивну оцінку. Також застосовуються лабораторні тести, такі як тест на спринт або тест на 2-кілометровий біг, для вимірювання витривалості та фізичної форми [6, с. 74].

Ці заходи, разом із впровадженням комплексної програми підвищення фізичної активності, мають на меті не лише покращити фізичну підготовку військовослужбовців, але й сприяти їхньому психологічному благополуччю та здоров'ю. Такий підхід дозволяє забезпечити високий рівень професійної ефективності, підвищити здатність до виконання завдань у складних умовах та зміцнити загальне благополуччя фахівців.

В контексті розробки та вдосконалення програм, що поєднують високоінтенсивні тренування з практичними заняттями з вогневої та тактико-спеціальної підготовки для здобувачів вищої освіти та військовослужбовців УДО, важливим аспектом є глибоке розуміння та оцінка фізичної активності учасників програм. Це забезпечує не тільки підтримку їхнього здоров'я та благополуччя, але й сприяє підвищенню ефективності самої підготовки.

Використання комбінованих методів оцінки дозволяє отримати комплексне уявлення про рівень фізичної активності військовослужбовців. Самозвіт виступає як інструмент для збору первинної інформації, де учасники діляться своїми звичними фізичними активностями, включаючи тип вправ, їх тривалість та інтенсивність. Цей метод допо-

магає виявити особистісні переваги та потенційні бар'єри для залучення до регулярних тренувань.

Доповнення самозвіту даними з об'єктивних приладів вимірювання, таких як акселерометри або актиграфи, забезпечує точніше визначення рівня фізичної активності. Ці прилади автоматично реєструють рухи тіла, надаючи важливу інформацію про інтенсивність та тривалість фізичної активності в реальному часі.

Лабораторні тести, як-от тест на спринт або тест на 2-кілометровий біг, вносять важливий вклад у оцінку фізичної готовності та витривалості учасників. Вони дозволяють виміряти специфічні показники фізичної форми, які мають безпосереднє значення для успішного проходження тактико-спеціальної підготовки [5].

Таким чином, інтегрований підхід до оцінки фізичної активності, що включає як самозвіт, так і об'єктивні методи вимірювання, відіграє ключову роль у розробці та вдосконаленні програм підготовки. Він допомагає адаптувати тренувальні процеси до індивідуальних потреб учасників, забезпечуючи оптимальний рівень фізичної активності, що є фундаментальним для здоров'я, благополуччя та професійної ефективності працівників охоронної діяльності.

Фахівці в сфері охоронної діяльності повинні мати не лише розвинуту психологічну стійкість до непередбачуваних ситуацій, але й належну фізичну підготовленість. Вони часто зіштовхуються з необхідністю довготривалого спостереження, яке може раптово перерости в активні дії. Тому, критично важливим є підтримання високого рівня фізичної витривалості, сили, швидкості реакцій та здатності ефективно управляти стресом.

Рекреаційні заняття, які є невід'ємною частиною програми фізичного виховання, спрямовані не тільки на підтримку фізичної форми, але й на зміцнення здоров'я, профілактику професійних захворювань і загалом на підвищення робочої ефективності. Розроблена нами програма враховує унікальні вимоги до спеціалістів охоронної діяльності та включає в себе заходи, які сприяють їхньому всебічному розвитку та підготовці до ефективної відповіді на професійні виклики [7, с. 405].

В рамках синтезу високоінтенсивних тренувань і занять, спрямованих на вдосконалення вогневої майстерності та тактико-спеціальних навичок, була розроблена авторська програма для студентів закладів вищої освіти та військовослужбовців УДО. Програма ціле-

спрямовано спроектована для виконання наступних ключових завдань:

1) енансмент самоконтролю та адаптації до стресових ситуацій. Інтеграція методик, які сприяють розвитку внутрішньої стійкості та здатності до саморегуляції у високонапружених умовах;

2) удосконалення координаційних здібностей та швидкості реакції. Включення в програму вправ, що розвивають швидкість відповіді та точність рухів, критично важливих для ефективного виконання професійних завдань;

3) мінімізація ризиків травматизму та фізичної втоми. Застосування профілактичних та відновлювальних практик, спрямованих на зниження ймовірності травм та оптимізацію відновлення;

4) посилення командного духу та взаємодії. Розвиток навичок ефективної комунікації та співпраці у команді, що є незамінним для успішної взаємодії у колективі.

Програма складається з трьох основних етапів, кожен з яких має свою специфіку та цілі:

I. Початковий етап. Зосереджений на загальній фізичній підготовці, основах саморегуляції та стресостійкості, закладає фундамент для подальших тренувань.

II. Основний етап. Впроваджує більш складні вправи для розвитку специфічних навичок, включаючи тактико-спеціальну підготовку, вогневі тренування, а також методи профілактики травматизму.

III. Підтримуючий етап. Спрямований на утримання досягнутого рівня фізичної готовності та психологічної стійкості, включає регулярні тренування та оцінку прогресу.

Ця програма створена з урахуванням специфіки та викликів, які стоять перед фахівцями охоронної діяльності, і має

за мету забезпечити їх комплексну підготовку до виконання своїх професійних обов'язків.

У контексті синтезу таких тренувань, програма розроблена для забезпечення послідовного розвитку і вдосконалення необхідних фізичних та психологічних якостей. Цей процес структуровано розподіляється на три ключові етапи.

Етап закладення основ. На цьому етапі створюється міцна фундаментальна база, що включає початкову адаптацію до фізичних навантажень та розвиток базових навичок необхідних для подальшої спеціалізованої підготовки. Зосередження йде на формуванні і становленні основ фізичної та психічної підготовленості.

Основний етап інтегральної підготовки. На цій стадії відбувається подальший розвиток та удосконалення фізичних якостей через високоінтенсивні тренування, а також спеціалізовані практичні заняття. Тривалість кожного заняття становить 60–90 хвилин із частотою 3–4 рази на тиждень, що дозволяє досягти високого рівня підготовленості.

Підтримуючий (перехідний) етап. Метою цього етапу є відновлення та збереження фізичного та психологічного потенціалу, утримання рівня набутого досвіду. Застосовуються методи активного відпочинку та релаксації для підготовки до наступних циклів інтенсивної діяльності.

Структура заняття складається з трьох частин:

– розминка (10–15 хвилин). Підготовка організму до основних навантажень, зниження ризику отримання травм;

– основна частина (40–60 хвилин). Виконання спеціалізованих вправ, що спрямовані

Таблиця 1

Структура спеціалізованої програми, яка поєднує високоінтенсивні тренування з практичними заняттями із вогневої та тактико-спеціальної підготовки

Етап програми	Зміст і завдання	Методи та підходи
Початковий етап	Діагностика фізичного стану та адаптаційний період до високоінтенсивних навантажень.	Оцінювання фізичного здоров'я. Поступове збільшення інтенсивності тренувань. Введення базових вправ з тактико-спеціальної підготовки.
Основний етап	Інтенсивний розвиток фізичних якостей та спеціалізовані заняття із вогневої та тактичної підготовки.	Високоінтенсивні тренування (НІТ). Спеціалізовані заняття з використанням вогнепальної зброї. Тактичні ігри та симуляції. Розвиток стратегічного мислення.
Підтримуючий етап	Утримання та покращення досягнутих результатів, зосередження на командній взаємодії та тактичній гнучкості.	Регулярні тренування для підтримання фізичної форми. Поглиблені практичні заняття з тактико-спеціальної підготовки. Спеціальні збори та тренінги з командної взаємодії.

на розвиток конкретних фізичних та тактичних якостей;

– релаксаційна частина (10–15 хвилин). Завершення тренування, спрямоване на відновлення та зниження м'язового напруження.

Такий підхід дозволяє не тільки ефективно розвивати необхідні якості але й забезпечує збалансований розвиток та відновлення, підтримуючи високий рівень готовності фахівців до виконання службових завдань.

В рамках інноваційної програми, яка інтегрує високоінтенсивні тренування з практичними заняттями з вогневої та тактико-спеціальної підготовки для здобувачів вищої освіти та військовослужбовців УДО, пропонуємо наступну структуру програми рекреаційних занять. Ця програма розроблена з урахуванням специфіки службової діяльності та вимог до фізичної підготовки фахівців охоронної діяльності.

Розроблена програма навчання для фахівців охоронної діяльності в Управлінні державної охорони України акцентує на інтеграції високоінтенсивних фізичних тренувань з передовими практичними заняттями. Основна увага приділяється не лише фізичній підготовці, але й навичкам роботи з новітніми технологіями та обладнанням, зокрема в області тактичної медицини, використання дронів та тепловізійних систем. Подальший розвиток командної взаємодії, технічного зору, а також психологічної стійкості стає ключовим для ефективності у виконанні завдань охорони та безпеки.

В рамках стратегії забезпечення комплексної підготовки фахівців охоронної діяльності, актуалізується потреба у реалізації програми, яка би інтегрувала високоінтенсивні тренування зі спеціалізованими практичними заняттями. Особлива увага приділяється аспектам психологічної стійкості та готовності до дій в умовах стресу, з метою профілактики посттравматичних стресових розладів (ПТСР) та підвищення ефективності виконання завдань.

Системний підхід до підготовки включає:

– формування психологічної стійкості, а саме розробка та впровадження програм, орієнтованих на підготовку особистості до впливу стресових факторів, забезпечення психологічної надійності в екстремальних ситуаціях. Психологічний супровід має включати тренінги з управління стресом, розвиток адаптивних стратегій поведінки, методи саморегуляції та відновлення після стресових впливів;

– спеціалізована фізична та тактична підготовка, тобто поєднання високоінтенсивних тренувань з вдосконаленням навичок вогневої готовності, тактичної медицини, використання сучасних технологій та обладнання (наприклад, дронів, систем відеоспостереження). Така інтеграція спрямована на підвищення фізичної витривалості, тактичної гнучкості та оперативності реагування в різноманітних ситуаціях;

– психологічна підтримка та реабілітація, де важливим аспектом є організація системи

Таблиця 2

Комплексна програма тренувань та підготовки для фахівців охоронної діяльності

Сектор	Акценти програми	Опис	Методи навчання
Полігонні тренування	Вогнева підготовка та тактика	Опанування вмінь стрільби з сучасної зброї, розвиток навичок переміщення та взаємодії на полі бою, застосування тактичної медицини.	Практичні заняття, симуляції, військові ігри.
Технічне оснащення	Опанування новітніх технологій	Навчання роботі з дронами, системами відеоспостереження, детекторами руху, тепловізорами для ідентифікації та виявлення порушень.	Теоретичні заняття, практичні тренінги, робота в групах.
Командна робота	Тімбілдинг	Вдосконалення взаємодії в команді, підвищення особистої відповідальності, адаптація до нетипових ситуацій.	Командні завдання, рольові ігри, психологічні тренінги.
Психологічна підготовка	Розвиток особистісно-професійних якостей	Формування стресостійкості, культури спілкування, психологічної готовності до дій в екстремальних умовах.	Психологічні семінари, тренінги з управління стресом, лекції з психології.

психологічної підтримки та, при необхідності, реабілітації для осіб, які зіткнулися з труднощами або з ознаками ПТСР. Включення регулярної психологічної діагностики дозволяє своєчасно ідентифікувати потреби в індивідуальній допомозі;

– розвиток командної взаємодії, тобто застосування методів тимбілдингу та відпрацювання комунікаційних навичок в рамках колективу сприяють зміцненню взаєморозуміння, підвищують загальну ефективність вирішення завдань.

Реалізація такої програми вимагає залучення кваліфікованих спеціалістів, включаючи психологів, тактичних інструкторів, фахівців з фізичної підготовки. Системний моніторинг стану учасників програми, адаптація тренувальних процесів під індивідуальні особливості та потреби відіграють ключову роль у забезпеченні високого рівня підготовленості та психологічної стійкості фахівців.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі аналізу наукових джерел та огляду існуючих підходів до фізичної підготовки здобувачів вищої освіти та військовослужбовців, розроблена комплексна програма, що поєднує високоінтенсивні тре-

нування з практичними заняттями з вогневої та тактико-спеціальної підготовки, яка не лише спрямована на підвищення фізичної витривалості та професійних навичок. Вона також сприяє комплексному розвитку особистості, зокрема підвищенню психологічної стійкості та готовності до ефективної дії в екстремальних умовах.

Враховуючи підкреслену в дослідженнях важливість регулярних фізичних тренувань для підтримання високого рівня професійної готовності та здоров'я, особливе значення має психологічна підготовка, що включає тренінги з управління стресом, розвиток адаптивних стратегій поведінки, методи саморегуляції, які сприятимуть зниженню ризику ПТСР та підвищенню ефективності виконання завдань. Реалізація такої програми вимагає залучення кваліфікованих спеціалістів і застосування системного підходу до моніторингу та адаптації тренувального процесу.

Таким чином, розробка та впровадження спеціалізованої програми становить стратегічно важливий крок у підвищенні ефективності підготовки фахівців охоронної діяльності. Це забезпечує їхню всебічну готовність до ефективного виконання завдань у екстремальних умовах.

Література:

1. Зюбан М. І., Муленко О. О., Бондаренко С. В. Підготовка військовослужбовців з вогневої підготовки в сучасних умовах. *«Молодий вчений»*. № 1 (101). 2022. С. 124–127.
2. Комісаров О. Г. Предмет тактико-спеціальної підготовки поліцейських, її зміст і завдання в сучасних умовах. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 2. С. 117–125.
3. Месь А. В. Формування фізичних якостей курсантів під час навчання у Вищому військовому навчальному закладі. *Наукове забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України: Зб. тез доповідей V Науково-практичної конференції*. Харків 2013.
4. Михайлов В. В., Коростильова Ю. С., Петрачков О. В. Теорія і методика стрільби кульової (пістолет): навчально-методичний посібник – Київ: НУОУ, 2023. 167 с. ISBN 978-617-7187-75-1.
5. Сухорада Г. І., Грищенко Д. С. Фізична підготовка військовослужбовців спеціальних підрозділів. Київ: НУОУ. 2013. 116 с.
6. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. О. Г. Комісаров, А. О. Собакар, Е.Ю. Соболев, О. С. Юнін та ін.; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с.
7. Штучний В. В. Вищі навчальні заклади в системі підготовки кадрів Управління державної охорони України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2015. №13 Том 1. С. 73–75.
8. Ястребов О. О. Оптимізація змісту фізичної підготовки військовослужбовців Управління державної охорони України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (Фізична культура і спорт)»* Зб. наукових праць, 2015. Випуск 3 (56) 15. С. 404–407.
9. Atakan M. M., Güzel Y., Bulut S., Koşar N., McConell G. K., Turnagöl H. H. Six high-intensity interval training sessions over 5 days increases maximal oxygen uptake, endurance capacity, and sub-maximal exercise fat oxidation as much as 6 high-intensity interval training sessions over 2 weeks. *J. Sport Health Sci.* 2020 doi: 10.1016/j.jshs.2020.06.008.

УДК 37.091.4:172.12

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.6>**Тетяна КРАВЧЕНКО**

доктор філософії з освітніх/педагогічних наук, викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №1, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», tetiana.v.kravchenko@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4790-7462

Ірина ШКІЛЬНА

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник лабораторії національно-патріотичного виховання, Інститут проблем виховання НАПН України Національної академії педагогічних наук України, Irinashkilna@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9456-8278

ГЕНЕЗА ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ ГЛОБАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У сучасному глобалізованому світі системи вищої освіти різних країн прагнуть підготувати студентів до життя загалом та професійної діяльності зокрема у світі, який стає все більш взаємозалежним, де більшість людей все частіше контактують і співпрацюють з людьми різного культурного походження, де на життя людей впливає стрімкий розвиток інформаційних технологій, які виходять за межі національних кордонів та повноважень національних юрисдикцій. Мета статті полягає у висвітленні специфіки цільового призначення та змісту глобальної освіти у сучасній вищій школі. Реалізація мети вимагала вирішення таких завдань: 1) вивчити, осмислити й узагальнити науково-педагогічні джерела щодо генези педагогічного феномену глобальної освіти та її ролі у формуванні глобальної компетентності студентів; 2) схарактеризувати мету, зміст та деякі процесуальні особливості глобальної освіти, що спрямовані на формування глобальної компетентності студентської молоді. Методологія наукового пошуку охоплює застосування загальнонаукових методів, з-поміж яких: аналіз, синтез та узагальнення науково-педагогічних джерел з аналізованої проблеми; монографічний метод – для логічного викладу здобутих результатів. Наукова новизна визначається тим, що вперше в українському науково-педагогічному дискурсі висвітлено питання генези понять «глобальна освіта» та «глобальна компетентність». Висновки щодо отриманих результатів показують, що глобальна освіта, беручи свій початок ще з XII ст., у сучасній вищій школі є комплексним поєднанням освіти особистісного розвитку, освіти з прав людини, освіти для сталого розвитку, освіти для миру та запобігання конфліктам та міжкультурної освіти, а також слугує глобальним виміром громадянської освіти. Будучи спрямованою на навчання і виховання студентів як громадян світу, вона забезпечує розвиток у них критичного мислення й альтернативного бачення шляхів вирішення проблем в особистому та / чи суспільному житті та розмірковувати про наслідки свого вибору. У такий спосіб глобальна освіта допомагає розвинути цінності, ставлення, знання та навички, які дозволять молодим людям протистояти викликам сучасного взаємопов'язаного світу.

Ключові слова: глобальна освіта, глобальна компетентність, громадянська освіта, міжкультурна освіта, інтерактивні методи.

Tetiana KRAVCHENKO, Iryna SHKILNA. GENESIS AND CONTENT OF THE PEDAGOGIC PHENOMENON OF GLOBAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION

In today's globalized world, the higher education systems of various countries strive to prepare students for life in general and professional activity in particular in a world that is becoming increasingly interdependent, where most people increasingly contact and cooperate with people of different cultural origins, where people's lives are affected by the rapid development of information technologies that go beyond national borders and the powers of national jurisdictions. The purpose of the article is to highlight the specifics of the aims and content of global education in modern higher education. The realization of the main purpose required solving the following objectives: 1) to study, understand and generalize scientific and pedagogical sources regarding the genesis of the pedagogical phenomenon of global education and its role in the formation of global competence of students; 2) to characterize the purpose, content and some procedural features of global education aimed at forming the global competence of student youth. The methodology of the research covers the application of a complex of general scientific methods, among which are: analysis, synthesis and generalization of scientific and pedagogical sources on the analyzed problem; monographic method – for a logical presentation of the obtained results. **The novelty** of the study is determined by the fact that for the first time in the Ukrainian scientific and pedagogical discourse, the issue of the genesis of the concepts «global education» and «global competence» has been highlighted. Conclusions regarding the obtained results show that global education, originating from the twelfth century, in modern higher education is a complex combination of personal development education, human rights education, education for sustainable development, education for peace and conflict prevention, and intercultural education, and it also serves as a global dimension of civic education. Being aimed at educating students as citizens of the world, it ensures the development of critical thinking and an alternative vision of ways to solve problems in personal and/or social life and to reflect on the consequences of their choices. In this way, global education helps to develop the values, attitudes, knowledge and skills that will enable young people to face the challenges of today's interconnected world.

Key words: global education, global competence, civic education, intercultural education, interactive methods.

Сьогодні системи вищої освіти різних країн прагнуть підготувати студентів до життя загалом та професійної діяльності зокрема у світі, який стає все більш взаємозалежним, де більшість людей все частіше контактують і співпрацюють з людьми різного культурного походження, де на життя людей впливає стрімкий розвиток інформаційних технологій, які виходять за межі національних кордонів та повноважень національних юрисдикцій. У сучасному світі людям доводиться домовлятися про те, як: прийняти етичні та правові норми у межах культурного плюралізму; з'ясувати свої загальнолюдські аспекти та свої відмінності з іншими, хто має інше соціокультурне походження; вирішити, як довіряти та співпрацювати, незважаючи на всі ці відмінності. «Глобальна диверсифікація та складність каналів зв'язку, і бурхливе соціокультурне розмаїття у світі вимагають набагато ширшого погляду на фундаментальну мету сучасної вищої освіти» [5, с. 12]. Разом з цим очікується, що студенти отримають користь від глобальної освіти у такий спосіб, який дозволить успішно брати участь у різних сферах їх життєдіяльності. Тому метою сучасної вищої школи є підготовка студентів до осмисленої вибудови свого успішного життя в надзвичайно взаємозалежному світі сьогодення, де глобальна взаємодія зростає експоненціально [7; 9; 13]. Це передбачає формування у студентів глобальної компетентності як базової навички у ХХІ столітті, сутність якої узгоджуються з відповідальною громадянською позицією та громадянською залученістю, а також солідарністю як особливим педагогічним феноменом у сучасному глобалізованому світі. У цьому сенсі глобальна освіта є новим напрямом громадянської освіти ХХІ століття, де загальні надбання демократії, які в першу чергу передбачають те, що люди шляхом обдумування знаходять шляхи ефективної співпраці задля досягнення соціального прогресу в умовах глобального виміру сучасного суспільства сталого розвитку.

Різні аспекти глобальної освіти висвітлено в працях українських дослідників, з-поміж яких: Н. Авшенюк (формування глобальної компетентності вчителів); Т. Аношкова (глобальна освіта у вищій школі США); Я. Бондарук (навчання англійської мови у формуванні глобальної компетентності студентів); Л. Горбунова (глобальна освіта для сталого розвитку); Т. Кошманова (глобальна парадигма середньої та вищої освіти); С. Федоренко (глобальна освіта студентської молоді); А. Ярошенко (теоретичні основи глобальної освіти).

Зарубіжні дослідники сфери глобальної освіти (М. Беннетт, В. Боїкс Мансілла, Ф. Гандара, Д. Дірдорф, А. Рівз, Х. Чандір, Д. Шменнер та ін.) наголошують на необхідності формування глобальної компетентності у підростаючого покоління, що в першу чергу передбачає залученість до вирішення проблем (соціальних, політичних, економічних та екологічних сучасного глобалізованого світу).

Мета статті полягає у висвітленні специфіки цільового призначення та змісту глобальної освіти у сучасній вищій школі. Реалізація мети вимагала вирішення таких завдань: 1) вивчити, осмислити й узагальнити науково-педагогічні джерела щодо генези педагогічного феномену глобальної освіти та її ролі у формуванні глобальної компетентності студентів; 2) схарактеризувати мету, зміст та деякі процесуальні особливості глобальної освіти, що спрямовані на формування глобальної компетентності студентської молоді.

Методологія. Під час наукового пошуку застосовано комплекс загальнонаукових методів: аналіз, синтез та узагальнення науково-педагогічних джерел з аналізованої проблеми; монографічний метод – для логічного викладу здобутих результатів.

Наукова новизна визначається тим, що вперше в українському науково-педагогічному дискурсі висвітлено питання генези понять «глобальна освіта» та «глобальна компетентність».

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідники освіти [11] вважають, що історія становлення глобальної освіти почалася в 1190 р., коли в Оксфордський університет прибув перший іноземний студент (голландського походження) – дехто Емо з Фрісландії. Саме з того часу Франція, Велика Британія та Німеччина починають обмінюватися вченими і глобальна освіта набирає обертів. Але в той час вона була доступна лише для аристократичної еліти. Згодом, під час колоніального періоду, межі глобальної освіти розширюються завдяки тому, що голландські, французькі та британські університети заснували філії в своїх колонізованих країнах. Сучасна версія глобальної освіти зародилася на початку ХХ століття, коли революція транспорту дозволила студентам легко перетинати кордони. Тоді ж заклади вищої освіти почали також розширювати свою діяльність і за межі рідної країни. Наприклад, у 1950-х рр. Університет Джонса Гопкінса відкрив філію в Італії, яка зараз вважається найстарішим діючим кампусом [11]. Тому глобальна освіта виникла з усвідомлення того факту, що сучасні люди мають жити і взаємодіяти

у все більш взаємозалежному світі. Тому для вкрай важливо сформувати у молодих людей сьогодення навички обмірковувати та ділитися власною точкою зору і роллю в глобальному, взаємопов'язаному суспільстві, а також надати їм можливість обговорювати та вирішувати складні загальнолюдські соціальні, екологічні, політичні й економічні питання.

Концепція глобальної освіти вперше була обґрунтована у США у 70-ті рр. XX ст. Саме у той час американські педагоги (Р. Хенві, Дж. Боткін) дійшли висновку про необхідність формування у підростаючого покоління певного цілісного світосприйняття дійсності, відчуття приналежності до всього, що відбувається у світі, відповідальності за майбутнє планети, встановлення гармонійних відносин з природою, суспільством, світом загалом та з самим собою, зокрема [11].

Сьогодні вже існує багато різноаспектних тлумачень глобальної освіти. Зокрема в Маастрихтській Декларації з глобальної освіти (Maastricht Global Education Declaration, 2002) її визначено як «освіту, яка відкриває очі та розум людей на реалії глобалізованого світу та пробуджує їх до створення світу більшої справедливості, рівності та прав людини для всіх. Глобальна освіта включає освіту особистісного розвитку, освіту з прав людини, освіту для сталого розвитку, освіту для миру та запобігання конфліктам та міжкультурну освіту, слугуючи глобальним виміром освіти для виховання громадянськості» [7, с. 2]. З огляду на це глобальна освіта має сприяти розвитку в студентів автономії та ідентичності, при цьому виховуючи їх як проактивних громадян, які усвідомлюють реальність національного та глобального культурного плюралізму. Глобальна освіта – це не насадження певного набору переконань чи цінностей, це процес, який допомагає студентам стати автономними особистостями, які можуть обмірковувати глобальні справи та брати участь у продукуванні глобальних спільних благ, з якими вони стикаються у своєму житті. Глобальна освіта як процес набуття досвіду залучає студентів до дилем і суперечок, які є результатом глобалізації. До них належать такі важливі питання, як наприклад, спільні цінності в мультикультурних плюралістичних суспільствах, а також право на приватність у сучасних умовах, де технологічний розвиток надає урядам і корпораціям доступ до безпрецедентної інформації про людей через кордони; або права окремих осіб щодо їхніх зобов'язань перед своїми рідними країнами у той час, коли географічна мобільність

дозволяє людині змінювати свій життєвий контекст, а разом з цим і змінювати нормативну базу, яка оцінює їхні дії [4; 6; 13; 14].

Крім того, метою глобальної освіти є сприяння взаємному пізнанню оточуючого світу. Глобальна освіта кидає виклик нерівності та егоцентризму шляхом співпраці та солідарності замість того, щоб розділяти людей через конкуренцію, конфлікти, страх і ненависть [12]. Глобальна освіта як трансформативна освіта пропонує певні методи для внесення змін на місцевому рівні, щоб вплинути на глобальний рівень існування людства у сенсі формування громадянськості кожної особистості через стратегії та методи участі, щоб люди навчалися, беручи на себе обов'язки, які не можна залишати лише урядам та іншим інституціям, які приймають рішення. Все це створює реальний вплив як на формальну, так і на неформальну освіту, що відіграє значну роль у залученні молодих людей до глибшого розуміння їх реальної сили у творенні майбутнього. У такий спосіб глобальна освіта дозволяє молодим людям сформувати спільне бачення більш справедливого, стійкого світу для всіх. Тому зосередженість на майбутньому, якого прогресивне людство сьогодення хоче досягти, має вирішальне значення для такого трансформаційного бачення. Глобальна освіта може сприяти процесу формування бачення, але вона також може відігравати роль у створенні нових методів, де соціальні рухи та процеси неформального навчання є також важливими. Зміщуючи фокус на трансформацію з культури відтворення та домінування на культуру партнерства, заснованого на діалозі та співпраці, глобальна освіта змінює усталені правила глобальної економіки, відновлюючи людську гідність як центральну цінність [4; 6; 12]. Наприклад, у системі загальної підготовки на бакалавраті у вищій школі США глобальний складник є обов'язковим. Зокрема студенти Гарварду протягом дворічного терміну навчання на бакалавраті вивчають освітні компоненти у межах навчальної площини «Світові спільноти», з-поміж яких: «Європа після Другої світової війни», «Біосоціальні перспективи розвитку сучасного світу», «Сучасна Африка», «Світові війни в глобальному контексті» та ін. Ці освітні компоненти надають їм уявлення про цінності, звичаї та традиції народів світу, допомагають зрозуміти, як співіснують різні культури, моделі поведінки та способи організації суспільства. Студенти досліджують питання, що стосуються особливостей функціонування країн світу, аналізуючи потік та обмін товарами,

інформацією або ідеями між різними спільнотами [1, с. 184].

Сучасні освітяни переконані [3; 6; 10; 112; 13], що глобальна освіта у закладах вищої освіти надає студентам можливість не тільки здобути престижну освіту, а й набути унікальний багатогранний досвід. Завдяки контакту з різними перспективами та культурами студенти зі сформованою глобальною компетентністю розуміють нерозривні зв'язки між різними сферами життя людей у всьому світі. Вони також розуміють, як економічні, культурні, політичні та екологічні зміни кожної нації впливають одна на одну. Таким чином, ці студенти мають сформовану глобальну компетентність, яка передбачає володіння навичками, ставленням і цінностями, необхідними для успішної життєдіяльності у світі, що швидко змінюється.

Вперше термін «глобальна компетентність» у сфері міжнародної освіти був зафіксований у 1988 р. у доповіді американської Ради з міжнародного міжкультурного обміну [8, с. 267]. Пізніше, в 1996 р., Р. Ламберт визначив глобальну компетентність як знання про події, що відбуваються у світі, здатність проявити емпатію до інших людей, здатність передавати позитивне ставлення, висловлювати схвалення і підтримку та цінувати культурне розмаїття [10]. Тоді ж постало питання: чи може глибинне знання людиною культурної специфіки будь-якої частини світу призвести до формування у неї більш загального знання та розуміння міжкультурних зв'язків та глобальних проблем світу. Сьогодні сформованість зазначеної компетентності забезпечує «інтегрований погляд на світ, який ґрунтується на міждисциплінарних знаннях» і сприяє успішній життєдіяльності в сучасному глобалізованому світі [2, с. 363]. Також до складу глобальної компетентності входить здатність до ефективної міжкультурної взаємодії, передбачаючи: певні поведінкові моделі, необхідні для ефективної й адекватної взаємодії в межах іншої культури; вміння і навички, необхідні для організації ефективної комунікації в іншому культурному середовищі; знання стратегій комунікації з людьми іншої культури; достатній рівень володіння іноземною мовою, зокрема англійською [1, с. 77].

Слід зазначити, що з метою формування глобальної компетентності глобальна освіта пропагує застосування інтерактивних методів навчання. При цьому її мета полягає в тому, щоб виховувати у громадянах світу такі якості, як гнучкість, проактивність, а також уміння вирішувати проблеми, ефективно взаємодіяти та критично мислити. Молода людина повинна

вміти обмінюватися своїми ідеями та співпрацювати у групі. Однак це не означає, що кожне заняття має бути наповнене активним навчанням: таких занять має бути достатньо, щоб мотивувати студентів бути активними та надавати їм можливість висловлювати свою точку зору. Загалом «інтерактивні методи на основі взаємодії та багатосторонньої, полілогової комунікації зорієнтовані на задоволення пізнавальних інтересів і потреб студентів як активних суб'єктів освітнього процесу. Ці методи призначені для розвитку впевненості в собі, почуття поваги до власної індивідуальності, підвищення самооцінки, формування емпатійно-ціннісного ставлення до інших людей, здатності конструктивно відстоювати власні права і думки, вільно висловлювати свої почуття й емоції, брати на себе відповідальність за свої дії і поведінку. Вони дають можливість на основі внеску кожного з учасників освітнього процесу в загальну справу здобувати знання й ефективно організовувати спільну діяльність, спрямовану на співпрацю і набуття соціокультурного досвіду» [1, с. 254–255]. Наприклад, інтерактивний метод «дерево проблеми» як логіко-структурний інструмент допомагає визначити основну (стовбур) проблему, її причини (коріння) та наслідки (крона). Цей метод застосовується задля розбудови причинно-наслідкових зв'язків у ситуації, що допомагає відокремити причини від наслідків та визначити основну проблему, вирішення якої призведе до усунення ключових наслідків. Знищуючи коріння (прибираючи ключові первинні причини), ми прибираємо стовбур і крону дерева (позбавляємося глобальної проблеми та її наслідків). Використання цього методу вдосконалює аналітичні здібності та критичне мислення студентів. Адже під час створення «дерева проблеми» відбувається глибокий аналіз наявної інформації щодо тієї чи іншої проблеми та виявлення взаємозв'язків між окремими її сферами. Це забезпечує її багатоаспектне розуміння. До того ж, «дерево проблем» є ефективним способом донесення інформації до учасників діалогу, полегшуючи шлях до спільного вирішення тієї чи іншої проблеми. Цей метод значно посилює колективне вирішення завдань, сприяючи певним чином формуванню глобальної компетентності кожного студента.

Висновки. Отже, на основі викладено вище, можемо констатувати, що глобальна освіта, беручи свій початок ще з XII ст., у сучасній вищій школі є комплексним поєднанням освіти особистісного розвитку, освіти з прав людини, освіти для сталого

розвитку, освіти для миру та запобігання конфліктам та міжкультурної освіти, а також слугує глобальним виміром громадянської освіти. Будучи спрямованою на навчання і виховання студентів як громадян світу, вона забезпечує розвиток у них критичного мислення й альтернативного бачення шляхів вирішення проблем в особистому та / чи суспільному житті та розмірковувати про наслідки свого вибору. У такий спосіб глобальна освіта допомагає розвинути цінності, ставлення, знання та навички, які дозволять молодим людям протистояти викликам взаємопов'язаного світу. Зокрема, сприяючи солідарності та розумінню різних культур, а також зміцнюючи роль людей як громадян світу, глобальна освіта спрямована на розвиток у студентів ставлення, яке веде до конструктивного, ненасильницького вирі-

шення конфліктів. Разом з цим глобальна освіта забезпечує розвиток здатності до міжкультурної взаємодії, що передбачає: певні вміння і навички, необхідні для організації ефективної комунікації в іншому культурному середовищі; знання стратегій комунікації з людьми іншої культури; достатній рівень володіння іноземною мовою, зокрема англійською. Все це загалом, шляхом застосування інтерактивних методів під час глобальної освіти, забезпечує формування у студентів глобальної компетентності.

Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо у дослідженні та порівнянні змістово-процесуальних особливостей загальної освіти на бакалавраті в українських та європейських закладах вищої освіти, що забезпечують формування глобальної компетентності студентської молоді.

Література:

1. Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США. Дисертація на здобуття ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2017. 551 с.
2. Федоренко С. В., Журба К. О., Шкільна І. М. Напрями формування глобальної компетентності студентів у закладі вищої освіти *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 70, т. 2. С. 360–366. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/70-2-54>
3. Barnett R. Realizing the University in an age of supercomplexity. Open University Press, 2000. 200 p.
4. Davies I., Evans, M., Reid A. Globalising Citizenship Education? A Critique of «Global Education» and «Citizenship Education». *British Journal of Educational Studies*. 2005. № 53(1). P. 66–89.
5. Fedorenko S. Experience of Developing Students' Multimodal Literacy in the Digital learning Environment of Higher Education Institutions. *Information Technologies and Learning Tools*. 2019. № 69(1). P. 12–20 DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v69i1.2405>
6. Gibson K. L., Rimmington G. M., Landwehr-Brown M. Developing global awareness and responsible world citizenship with global learning. *Roeper Review*. 2008. № 30(1). P. 11–23.
7. Global Education in Europe to 2015: Strategy, Policies and Perspectives. Outcomes and Papers of the Europe-wide Global Education Congress at Maastricht, the Netherlands, 15–17 November 2002 / eds. E. O'Loughling, L. Wegimont. The North-South Centre of the Council of Europe: Lisbon, 2003. 202 p.
8. Hunter W. D. Global competencies. *Journal of Studies in International education*. 2006. № 10(3). P. 267–285.
9. International Commission on the Futures of Education. Reimagining our futures together: a new social contract for education. Paris: Unesco, 2021. 44 p.
10. Lambert R. Parsing the Concept of Global Competence, Educational Exchange and Global Competence. New York: Council on International Educational Exchange, 1996. 119 p.
11. Landorf H., Doscher S. P., Simons-Lane B. The Origin and Meaning of Global Learning. *Internationalisation of Higher Education, Volume*. 2018. № 1. P. 2–18.
12. Lynch K., Baker J. Equality in education: an equality of condition perspective. Sage, 2005. 162 p.
13. Paris D. Culturally sustaining pedagogy: a needed change in stance, terminology, and practice. *Educational Researcher*. 2012. № 41(3). P. 93–97.
14. Shanker A., Hinton C., Cheung L. Developing Students Global Competence. An International Research Study. Round Square, 2020. 98 p.

УДК 37.091.12:004.7

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.7>**Чжан ЛЕЙ**

аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу, Харківський національний економічний університет ХНЕУ імені С. Кузнеця

ORCID: 0009-0008-9118-8331

МОДЕРНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВНЗ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ МЕРЕЖЕВОГО НАВЧАННЯ

У статті показано, що соціальна трансформація, яку переживає сучасне суспільство, викликає необхідність її модернізації. У процесі модернізації суспільства велику роль відіграє модернізація вищої освіти. Інструментом модернізації вищої освіти в епоху Четвертої промислової революції має стати його цифровізація. Автор ставили собі завдання з урахуванням соціально-філософського аналізу виявити сутність, основні напрями, протиріччя та ризики цифровізації освітнього процесу у сучасному вузі. У ході теоретичного аналізу розкрито суть мережевого навчання, встановлено перелік значимих у розвиток суспільства цифрових технологій. У зв'язку з цим перед вищою освітою постають грандіозні завдання, що вимагають його радикальної трансформації, надання йому яскраво вираженої інноваційної спрямованості.

Проблема мережевого навчання у ВНЗ розглядається нами у контексті компетентнісного підходу, який нині є базовим для вищої професійної освіти в Україні. Цей підхід передбачає як формування системних знань учнів, а й розвиток у них ключові навички та особистісні характеристики, необхідні для професійної діяльності. У цьому важливі як конкретні практичні вміння, і *soft skills* (укр. «гнучкі навички», «м'які навички»), роль яких у підготовці фахівців зростає.

Мета статті – розкрити сутність та особливості модернізації навчального процесу у ВНЗ в умовах реалізації технології мережевого навчання.

Методологія дослідження: аналіз науково-методичної літератури, узагальнення передового досвіду використання технологій мережевого навчання у ВНЗ.

У статті обґрунтовано актуальність модернізації навчального процесу у ВНЗ з використанням технологій мережевого навчання. Розкрито сутність та особливості мережевого навчання, його переваги та недоліки. Визначено шляхи та перспективи впровадження технології мережевого навчання у ВНЗ.

Наукова новизна: у статті запропоновано новий підхід до модернізації навчального процесу у ВНЗ на основі використання технології мережевого навчання.

Ключові слова: модернізація, навчальний процес, ВНЗ, мережеве навчання, технології, інформаційні технології, система вищої освіти, якість підготовки фахівців.

Zhang LEI. MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE CONTEXT OF THE IMPLEMENTATION OF NETWORK LEARNING TECHNOLOGY

The article shows that the social transformation experienced by modern society calls for its modernization. Modernization of higher education plays a major role in the process of modernization of society. Digitalization should become a tool for the modernization of higher education in the era of the Fourth Industrial Revolution. The authors set themselves the task of identifying the essence, main directions, contradictions and risks of digitalization of the educational process in a modern university, taking into account the socio-philosophical analysis. In the course of the theoretical analysis, the essence of network learning was revealed, and a list of digital technologies significant in the development of society was established. In this regard, higher education faces grandiose tasks that require its radical transformation, providing it with a pronounced innovative orientation. We consider the problem of online education in higher education institutions in the context of the competence approach, which is currently the basis for higher professional education in Ukraine. This approach involves the formation of system knowledge of students, as well as the development of key skills and personal characteristics necessary for professional activity. Both specific practical skills and soft skills (Ukrainian: «flexible skills», «soft skills») are important in this, the role of which in the training of specialists is growing.

The purpose of the article is to reveal the essence and features of the modernization of the educational process in higher education institutions in the context of the implementation of network learning technology.

Research methodology: analysis of scientific and methodological literature, generalization of best practices in the use of online learning technologies in higher education institutions. The article substantiates the relevance of the modernization of the educational process in universities using network learning technologies. The essence and features of online learning, its advantages and disadvantages are revealed.

The ways and prospects of implementing network learning technology in higher education institutions have been determined. Scientific novelty: the article proposes a new approach to the modernization of the educational process in higher education institutions based on the use of network learning technology.

Key words: modernization, educational process, universities, online learning, technologies, information technologies, higher education system, quality of specialist training.

Соціальні трансформації, що періодично переживає суспільство, викликають необхідність його модернізації. Модернізація суспільства здійснюється різними засобами,

серед яких велику роль відіграє освіта. У свою чергу, щоб відповідати запитам нового часу необхідно проводити модернізацію освітнього процесу.

Метою роботи є – визначення умов реалізації потенціалу мережевих технологій для модернізації навчального процесу у ВНЗ.

Методологія. Проведений аналіз публікацій, присвячених проблемі модернізації навчального процесу у ВНЗ в умовах реалізації технологій мережевого навчання, а також вивчення педагогічного досвіду вирішення цієї проблеми, дозволили виявити такі протиріччя: – з одного боку, відбуваються зміни середовища, в якому зростають та живуть сучасні студенти – представники «цифрового покоління» (активне використання смартфонів, соціальних мереж, Інтернету, постійне звернення до великих обсягів інформації), що створює нові освітні можливості. З іншого боку, система освіти залишається нечутливою до таких змін, ці можливості не використовуються для досягнення нових освітніх результатів.

Таким чином, проблема дослідження полягає у необхідності виявлення факторів, що дозволяють усунути різницю між потенційними та реалізованими можливостями використання мережевих технологій для модернізації навчального процесу у ВНЗ.

Модернізація освіти є найважливішим завданням освітньої політики. Процес трансформації (оновлення) системи та її елементів є постійним, тому що освіті, як соціальному інституту необхідно відповідати на сучасні запити, що пред'являються суспільством і державою. Узагальнюючи погляди різних авторів можна дійти висновку що, процес модернізації – це складний комплекс економічних, соціальних, політичних і культурних процесів, спрямований на організацію переходу від одного стану суспільства до іншого [2; 3; 5; 7].

Модернізація освіти як соціального інституту може торкатися як перегляду самих стратегічних принципів функціонування системи та її управління [1], тобто процесів, що визначають саме існування системи, так і змістовних аспектів діяльності системи, тобто її інструментів [4;10], наприклад, зміст, методи та технології освітньої діяльності.

Враховуючи, що модернізація освіти – це комплексний та багатоаспектний процес, у даному випадку ми говоритимемо про модернізацію способів навчання та модернізацію способів діяльності викладача, тобто про процеси модернізації навчального процесу.

На початку дослідження необхідно зрозуміти, що слід розуміти під терміном «цифрове суспільство», а також, що передбачає цифровізація у вищій освіті і чи тягне цей процес за собою трансформацію відносин між основними компонентами освіти.

У науковій літературі суть терміну «цифрове суспільство» та його роль в історичному розвитку суспільства трактуються дослідниками по-різному: як епоха високих даних і заснованих на них технологій; як нова парадигма думки, спілкування, взаємодії один з одним; як новий етап розвитку суспільства, що веде до зростання якості життя населення; як засіб удосконалення бізнес-процесів та комплексного вирішення завдань інфраструктурного, управлінського, поведінкового та культурного характеру [1].

Аналіз наукових публікацій, присвячених «цифровізації» у вищій освіті, показав, що цифровізація вищої освіти передбачає широке та активне використання в освітньому процесі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). При цьому дослідники вважають, що «впровадження інформаційно-комунікаційних технологій через цифрові репозиторії, хмарні послуги та соціальні мережі дозволить педагогам освітніх організацій впроваджувати активні форми навчання студентів у змішаному середовищі, заснованих на теорії соціального конструктивізму, проектного навчання та ситуативного навчання» [2, с. 7].

На думку А. Стадній, «суть цифровий трансформації в тому, щоб ефективно та гнучко застосовувати новітні технології для переходу до персоналізованого та орієнтованого на результат освітнього процесу» [4, с. 152].

Готовність освітніх установ до професійної підготовки фахівців цифрового суспільства вимагатиме не лише подальшої техніко-технологічної модернізації сфери освіти, а й підготовки (перепідготовки) професорсько-викладацького складу: розвитку цифрової грамотності; формування здатності оцифровувати навчально-методичний матеріал та використовувати його в педагогічній практиці; вміння розробляти електронні підручники з елементами інтерактивних технологій та програмованого навчання, створювати масові відкриті освітні курси та здійснювати навчальний процес в он-лайн та/ або змішаному режимі, включаючи навички ефективної комунікації [7].

Цифровізація у вищій освіті також передбачає створення принципово нову інформаційну структуру для ведення освітнього процесу. Ця структура забезпечить необме-

жений доступ до освітніх ресурсів будь-кому, хто має доступ до мережі Інтернет. Одним із інструментів цифровізації є розробка та впровадження в освітній процес ВНЗ мережевих технологій.

Мережеве навчання (онлайн-навчання, дистанційне навчання) – це система навчання, яка базується на використанні інформаційно-комунікаційних технологій для організації освітнього процесу на відстані. Мережеве навчання дає можливість студентам отримувати освіту, не відвідуючи ВНЗ особисто. Навчання відбувається за допомогою онлайн-курсів, вебінарів, форумів, чатів та інших інструментів [9].

Мережеве навчання надає можливості використовувати сучасні технологічні платформи для реалізації потоку знань, дозволяючи всім учасникам ефективно взаємодіяти в освітньому процесі за допомогою синхронної та асинхронної комунікації. Введення мережевих технологій для модернізації навчального процесу у ВНЗ дозволяє навчатися незалежно від місця розташування викладача та студента. У тому числі допомагає ефективно контролювати навчальну роботу кожного студента. Завдяки мережевим технологіям збільшується коло його можливих дій, одночасно зростає його відповідальність за результативність навчальної роботи [6, с. 141].

Широке використання мультимедійних навчальних матеріалів, розроблених з враховуючи вимоги педагогічного дизайну, значною мірою знімає з педагогів відповідальність за «доставку навчального змісту», дозволяючи сконцентруватися на педагогічній підтримці студентів, організаційно-педагогічній та виховній роботі.

Таким чином, в умовах мережевих технологій для навчального процесу у ВНЗ студенти та викладачі отримують безпрецедентний контроль над своїм інформаційним простором та його спільним використанням, розширилися їх можливості для самоконтролю та взаємного контролю, формування інтересу до навчання, змістовного навчання. До цифрових технологій, які з високим ступенем ймовірності набудуть широкого поширення в університетському середовищі, відносяться також дрони (безпілотні літальні апарати), що вкрій важливе в умовах сьогодення.

Як зазначалося раніше, Інтернет та ІКТ, що базуються на ньому, створюють необмежений доступ до інформаційних ресурсів. Однак необмежений доступ до інформаційних ресурсів автоматично не веде до підвищення якості освітнього процесу.

Дослідницька література, присвячена технологіям мережевої освіти, крім гідності цього виду навчання (необмежений доступ до освітніх ресурсів), виявила і проблему цифрової компетентності студентів. Сучасні студенти, ті, що народилися в XXI ст. концепції Digital Natives, мають вроджене знання про цифрові технології, сприймають цифровий світ як повсякденність, відчують себе в потоці багатозадачності, звикли до інтерактивності гаджетів, власної активності у соціальних мережах, швидкості у світі відеоігор [10].

На підставі цієї концепції багато дослідників заявили, що сучасні студенти мають інші здібності і можливості, тому освітній процес має бути організований інакше. Безсумнівно, більшість студентів до вступу до вищого навчального закладу мають великий досвід застосування цифрових технологій, після обов'язкової (середньої) освіти. Але в основному, ці технології пов'язані з навичками пошуку необхідної інформації в інтернет-ресурсах та створення електронних презентацій. Маючи досвід знайомства з цифровими технологіями, висока ймовірність появи у студента завищеної самооцінки про рівень володіння цифровими технологіями, що негативно позначиться на їх діяльності у процесі навчання.

Безперечно, пошук інформації через інтернет-ресурси значно скорочує час, але призводить до того, що студенти, користуючись чужими готовими текстами, втрачають здатність до критичного осмислення, розвивається «фрагментарне мислення».

Як відомо, будь-яке навчання здійснюється за допомогою «посередника», і цим посередником виступає підручник. При електронному навчанні «посередником» виступає не паперовий носій (підручник, у якому представлена навчальна інформація у певній галузі знань), тобто видно не всю «цілісну» картинку» навчальної інформації, лише її частина, «фрагмент картинки». При цьому інформація сприймається абсолютно правдивою, правильною, без осмислення та рефлексії. Однак емпіричні дослідження показують, що знайомство з технологією не означає розуміння студентом закономірностей її використання. При широкому доступі до гаджетів студенти відчують труднощі використання цифрових технологій у навчальному контексті [3, с. 80].

Постійна зануреність у надмірне інформаційне середовище призводить до того, що студент застосовує індивідуальну тактику уникнення інформації (явище інформаційного

виходу), суть якої полягає в тому, що людина ігнорує релевантну корисну інформацію, тому що її занадто багато, щоб розібратися в ній та прийняти її. З'являється парадокс вибору, який, за словами В. Ткачука, виявляється в тому, що «спостерігається відмова від осмислення інформації та фіксації на швидкому рішенні» [5, с. 45].

Це означає, що студент відчуває утруднення перед обсягом навчальної інформації, перед вирішенням поставлених перед ним завдань, тому вибирає найлегше або перше рішення, що прийшло в голову. Спостерігається парадокс: незважаючи на інформаційну грамотність, студент не може відібрати необхідну та достатню кількість джерел інформації. Вибір призводить до випадкового, не завжди правильного джерелу навчальної інформації. У таких умовах однією з головних задач педагога є навчити студентів вчитися: як видобувати необхідну, відсікаючи непотрібну (зайву) інформацію, де її брати.

Нині дедалі більшого застосування у процесі знаходять спеціалізовані мережеві докладання, створювані переважно зусиллями співробітників навчальних закладів. Спеціалізовані мережеві програми можуть бути використані, наприклад, для дистанційного проведення лабораторних робіт, коли об'єкт дослідження, лабораторне обладнання можуть функціонувати в навчальному закладі, а той, хто навчається, отримує до нього віддалений доступ за допомогою спеціалізованих мережевих додатків. При цьому користувач взаємодіє з віртуальними вимірювальними приладами та засобами управління об'єктом дослідження. Поряд із використанням реальних об'єктів під час проведення віртуальних лабораторних робіт можливе застосування математичних моделей досліджуваних об'єктів та явищ. Останнє спрощує побудову такого роду систем для доступу великої кількості користувачів, крім того, у ряді випадків, наприклад, при вивченні процесів, що повільно або навпаки швидко протікають, використання математичних моделей є єдиним виходом, дозволяючи керувати тимчасовими масштабами процесів [8].

Впровадження технологій мережевого навчання у ВНЗ потребує комплексного підходу, який включає:

- розробку концепції та стратегії розвитку мережевого навчання у ВНЗ;
- створення методичного забезпечення мережевого навчання, включаючи онлайн-курси, методичні рекомендації для викладачів та студентів;

– підготовку кадрів для роботи в умовах мережевого навчання;

– матеріально-технічне забезпечення мережевого навчання, включаючи доступ до Інтернету, комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення;

– інформаційно-методична підтримка студентів, які навчаються за допомогою мережевих технологій;

– розробка системи оцінювання знань та умінь студентів, які навчаються за допомогою мережевих технологій;

– створення системи моніторингу та оцінювання ефективності мережевого навчання.

Поряд із позитивними сторонами впровадження технологій мережевого навчання у ВНЗ автори відзначають можливі негативні зміни у цій сфері: втрата базових когнітивних компетенцій, зниження загального рівня підготовки, скорочення потреби в «інтелектуальному» фахівці, уникнення фундаментальності, перерозподіл функцій адміністрації вишів та викладачів, високі вимоги до психологічних якостей викладача, скорочення особистих контактів, зростання конфліктів, «витік» талановитої молоді та викладачів за кордон, скорочення контингенту вищої освіти; втрата статусу вітчизняної вищої освіти; зниження контингенту студентів.

Для подолання протиріч та ризиків впровадження технологій мережевого навчання у ВНЗ, на наш погляд, необхідно здійснити розвиток матеріальної інфраструктури освітнього процесу, провести впровадження цифрових програм, що передбачає створення, тестування та застосування навчально-методичних матеріалів з використанням технологій машинного навчання, штучного інтелекту, створити систему універсальної ідентифікації студента, проводити поступову відмову від паперових носіїв інформації та переходити на технології мережевого навчання.

Наукова новизна полягає у впровадженні нового підходу до модернізації навчального процесу у ВНЗ на основі використання технологій мережевого навчання.

Висновки. Отже, модернізація навчального процесу у ВНЗ в умовах реалізації технологій мережевого навчання є актуальним завданням, яке потребує комплексного підходу. Мережеве навчання має значний потенціал для підвищення ефективності, гнучкості та доступності освіти. Впровадження технологій мережевого навчання у ВНЗ може дати можливість:

- підвищити якість підготовки фахівців за рахунок використання нових методів та інструментів навчання;
- зробити освіту більш доступною для людей, які живуть у віддалених регіонах, мають обмежені можливості або не можуть відвідувати ВНЗ за денною формою навчання;
- знизити витрати на освіту, як для студентів, так і для ВНЗ;

- підвищити мотивацію та самостійність студентів у навчанні;
- розвинути нові компетенції у студентів та викладачів;

Впровадження мережевого навчання не позбавлене проблем, але їх можна вирішити при комплексному підході до модернізації навчального процесу у ВНЗ.

Література:

1. Гончарук Т. О. сучасні інформаційні технології у професійній підготовці майбутніх вчителів: психологічний аспект: метод. рекомендації. Київ, 2022. 83 с.
2. Даниско О. В., Семеновська Л. А. Генеза та сучасний зміст поняття змішаного навчання в зарубіжній педагогічній теорії і практиці. *Інформаційні технології і засоби навчання. Електронне наукове фахове видання*. 2018. Т. 65. № 3. С. 1–11.
3. Ребуха Л. З., Загоруйко Ю. В. Розвиток освітньої моделі вищої школи в умовах пандемії Covid-19. Лікарська таємниця в умовах пандемії: законодавчі, правозастосовчі, соціальні та психологічні аспекти: зб. тез доповідей Всеукр. наук- практ. он-лайн конф. (Тернопіль, 15 трав. 2020 р.), Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2020. С. 79–81.
4. Стадній А. Моделі дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Т. 4. № 29. С. 151–156.
5. Ткачук В. В., Єчкало Ю. В., Тарадуда А. С., Стеблівець І. П. Доповнена реальність як засіб реалізації дистанційного навчання в умовах карантину. *Освітній дискур : збірник наукових праць*. Київ, 2020. Вип. 22 (4). С. 43–53.
6. Фірсов В. С. Береда Т. М., Хватова О. Г. Організація дистанційної та мережевої форм навчання і створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти. *Інноваційні технології розвитку особистості*. Вип. 9. 2020. С. 141–145.
7. Campos, N., Nogal, M., Caliz, C. & Juan, A. A. Simulation-based education involving online and on-campus models in different European universities. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 2020. 17(8).
8. Kaye A., and Rumble G. Distance Teaching For Higher and Adult Education. London, UK: Routledge, 2018.
9. Rumble G., and Harry K. The Distance Teaching Universities. London, UK: Routledge, 2018.
10. Zhao Mingxian, Cao Yuxing. On the current situation, advantages, problems and Countermeasures of network education in China. *Modernization of Education*, 2018, 5(34), pp. 89–90.

УДК 37.01.04:535.6

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.8>**Сергій ЛЯШЕНКО**

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу,

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», serguaocean@gmail.com

ORCID: 0009-0008-8686-1624

СОЦІОКОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті досліджується внесення феномену мовної особистості до предметної сфери соціальної філософії, що дозволяє виявити нові погляди на вивчення сутності особистості. У контексті нашого дослідження важливим є питання про релевантність поняття «мовна особистість» феномену «особистість» як об'єкта соціально-філософської рефлексії. Звісно ж, концепт «мовна особистість», що охоплює сутність особистості як носія здатності до мови, дозволяє узагальнити уявлення про особистість як носія мови (мов), національної картини світу та культурно зумовлених стереотипів мовної поведінки. Саме таке розуміння мовної особистості відображено у дефініції Е. Паніткової, яку ми вважаємо найбільш відповідною для цього дослідження: «Суб'єкт, потенційно чи актуально включений у взаємодію з іншими учасниками мовленнєвої комунікації, який засобами мови реалізує осмислення, концептуалізацію світу, комунікацію з іншими індивідами, а також самореалізацію тими засобами, які притаманні: 1) людській мові взагалі; 2) конкретній (національній) мові, мові національних меншин; 3) мові цього індивіда».

Досліджуючи соціально-філософську сутність мовної особистості, основний інтерес являє структура прагматичної характеристики мовної особистості, виокремлена Ю. Карауловим, яка включає у себе три параметри: мотиваційний, когнітивний і функціональний. Центральним елементом є мотивація, природа якої може трактуватися по-різному. Аби не заглублюватися в це питання, хотілося б пригадати низку тверджень теорії мотивації О. Леонтьєва і її розвитку Д. Леонтьєвим, методологічно значущих для подальшого осмислення дискурсу як виду соціальної дії. Визнання у загальній структурі мовної особистості такого інтеграційного елемента, як ціннісно-смілова картина світу, дозволяє несуперечливо пояснити, яким чином можлива єдність мовної особистості при тому розмаїтті дискурсів, яке виражає різні сторони соціального буття носія мови. Дійсно, залученість мовної особистості до виконання різних соціальних ролей не руйнує її цілісність. Це пов'язано з наявністю у структурі особистості екзистенційного ядра – уявлення про сенс життя, що впливає на вибір життєвих цінностей, ідеалів, установок.

Наукова новизна. Проте у розглянутих моделях мовної особистості соціальність є вихідним постулатом, приймається як дане. Це припущення, цілком доречне в межах лінгвістичного або психологічного напрямів, вимагає додаткового обґрунтування у разі розгляду проблеми формування мовної особистості у соціально-філософській перспективі. Людина стає мовною особистістю в міру розвитку мовних здібностей. Наявність їх у індивіда як носія мови є необхідною, але не достатньою передумовою становлення мовної особистості. Онтологічну підставу для її актуалізації утворює мовна спільнота, до якої входять такі соціальні константи, як культура, мова та комунікація. Перетин двох сфер буття – інтерсуб'єктивності і життєвого світу окремого Я – задає способи їх взаємодії як єдності процесів інтеграції і диференціації, єдності колективного та індивідуального.

Ключові слова: когнітивний параметр, структура мовної особистості, проблематика екзистенціалізму, конкретні мовні особистості.

Sergii LIASHENKO. SOCIOCOMMUNICATIVE APPROACH OF THE LINGUISTIC PERSONALITY IN THE MODERN WORLD

The article investigates the introduction of the phenomenon of linguistic personality into the subject area of social philosophy, which allows us to reveal new views on the study of the essence of personality. In the context of our study, the question of the relevance of the concept of "linguistic personality" to the phenomenon of "personality" as an object of social and philosophical reflection is important. Of course, the concept of "linguistic personality", which encompasses the essence of a personality as a carrier of language ability, allows us to generalize the idea of a personality as a speaker of a language (languages), a national picture of the world and culturally determined stereotypes of linguistic behavior. This understanding of the linguistic personality is reflected in the definition of E. Panitkova, which we consider to be the most appropriate for this study: "A subject potentially or actually involved in interaction with other participants of speech communication, who by means of language realizes comprehension, conceptualization of the world, communication with other individuals, as well as self-realization by means inherent in: 1) human language in general; 2) specific (national) language, language of national minorities; 3) the language of this individual". In studying the socio-philosophical essence of the linguistic personality, the main interest is the structure of the pragmatic characteristic of the linguistic personality, identified by Yu. Karaulov, which includes three parameters: motivational, cognitive and functional. The central element is motivation, the nature of which can be interpreted in different ways. In order not to go deeper into this issue, I would like to recall a number of statements of the theory of motivation by A. Leontief and its development by D. Leontief, which are methodologically significant for further understanding of discourse as a type of social action. The recognition of such an integrative element as the value-semantic picture of the world in the general structure of the linguistic personality allows us to explain in a consistent manner how the unity of the linguistic personality is possible given the variety of discourses that express different aspects of the social life of the native speaker. Indeed, the involvement of a linguistic personality in the performance of various social roles does not destroy its integrity. This is due to the presence of an existential core in the personality structure – the idea of the meaning of life, which influences the choice of life values, ideals, and attitudes.

Scientific novelty. However, in the considered models of linguistic personality, sociality is the initial postulate, taken for granted. This assumption, which is quite appropriate within the linguistic or psychological fields, requires additional substan-

tiation when considering the problem of language personality formation from a socio-philosophical perspective. A person becomes a linguistic personality as he or she develops linguistic abilities. Having them as a native speaker is a necessary but not sufficient prerequisite for the formation of a linguistic personality. The ontological basis for its actualization is formed by the language community, which includes such social constants as culture, language and communication. The intersection of two spheres of existence – intersubjectivity and the life world of the individual self – sets the ways of their interaction as a unity of processes of integration and differentiation, the unity of the collective and the individual.

Key words: cognitive parameter, structure of the linguistic personality, problems of existentialism, specific linguistic personalities.

Актуальність проблеми. Мотив провокує діяльність, вказуючи, що саме потрібно суб'єкту впевнений момент і визначаючи «зону цілей». Принципово важливим є розведення мотивів-стимулів, що спонукають інтерес (в цьому разі до вчинення комунікативного акту), і змістотворчих мотивів, що мають особистісний сенс і, відповідно, надають сенс дії. Оскільки спонукальна і змістотворна функції мотиву тісно пов'язані, виникає потреба введення поняття «якість мотивації», тобто характеристика того, якою мірою мотивація узгоджується з глибинними потребами і особистістю загалом.

Когнітивний параметр, за Ю. Карауловим, є набором характеристик, що відповідають за формування внутрішнього світу мовної особистості в процесі накопичення індивідуального пізнавального досвіду. До найбільш значущих з них можна віднести знання комунікативних кодів, що дозволяють адекватно сприймати отримувану інформацію та реагувати відповідно докомунікативної установки, здатність спостерігати за своєю мовною свідомістю; адекватно оцінювати когнітивний потенціал співрозмовника [2, с. 98].

Мета статті. Функціональний параметр можна описати трьома характеристиками, що визначають ступінь комунікативної компетентності мовної особистості. До них належать: практичне володіння вербальними й невербальними засобами мовлення для реалізації потенційних властивостей процесу комунікації; вміння варіювати комунікативні засоби залежно від зміни комунікативної ситуації; конструювання дискурсу відповідно до норм вибраного комунікативного коду та правил мовного етикету. Нагальна потреба в більш узагальненому, філософському погляді на природу мовної особистості відображена вже у працях М. Бахтіна у 20-х роках минулого століття.

Виклад основного матеріалу. Запропонована М. Бахтіним інтеграційна програма вивчення особистості носія мови ґрунтувалася на ідеї синтезу філології, психології та філософії. Відзначаючи обмеженість власне лінгвістичних досліджень, він запропонував як фокус вивчення людини-мовця – смислові відносини у самому висловлюванні, між висловлюваннями, а також відносини вислов-

лювань до дійсності і до того, що говорять особі (автору). Такий підхід мав сприяти, за висловом Бахтіна, подоланню «прірви між мотивом вчинку і його продуктом». Залишаючись у межах теорії діалогу автора і героя твору, М. Бахтін увів важливе поняття «ціннісно-сміслова картина світу», яке в майбутньому дозволило розширити концептуальні горизонти трактування мовної особистості, ввівши в нього екзистенційний аспект – зміст особистісного існування [1, с. 256].

Визнання у загальній структурі мовної особистості такого інтеграційного елемента, як ціннісно-сміслова картина світу, дозволяє несуперечливо пояснити, яким чином можлива єдність мовної особистості при тому розмаїтті дискурсів, яке виражає різні сторони соціального буття носія мови. Дійсно, залученість мовної особистості до виконання різних соціальних ролей не руйнує її цілісність. Це пов'язано з наявністю у структурі особистості екзистенційного ядра – уявлення про сенс життя, що впливає на вибір життєвих цінностей, ідеалів, установок.

Проте у розглянутих моделях мовної особистості соціальність є вихідним постулатом, приймається як дане. Це припущення, цілком доречно в межах лінгвістичного або психологічного напрямів, вимагає додаткового обґрунтування під час розгляду проблеми формування мовної особистості у соціально-філософській перспективі. Людина стає мовною особистістю в міру розвитку мовних здібностей. Наявність їх у індивіда як носія мови є необхідною, але не достатньою передумовою становлення мовної особистості. Онтологічну підставу для її актуалізації утворює мовна спільнота, до якої входять такі соціальні константи, як культура, мова та комунікація. Перетин двох сфер буття – інтерсуб'єктивності і життєвого світу окремого Я – задає способи їх взаємодії як єдності процесів інтеграції і диференціації, єдності колективного та індивідуального [4, с. 85].

Другою умовою формування мовної особистості є включення носія мови в різні дискурсивні практики в межах процесу соціальної комунікації. У сучасній соціально-філософській думці поняття комунікації використовується досить широко і неоднозначно: як

процес спілкування людей; взаємодії між суб'єктами пізнання; спосіб обміну інформацією; повідомлення і поширення інформаційних одиниць. Значущим в аспекті нашого дослідження (в контексті проблематики комунікації) є розгляд праць, присвячених буттю людини в комунікації, а також досягненню й актуалізації світової соціально-філософської думки з питання комунікації. З огляду на це досить актуальними є підходи, запропоновані в дослідженнях Є. Бистрицького, А. Богомоллова, Б. Губмана, Ю. Давидова, Т. Дрізе, Л. Дротянко, А. Зотова, М. Кагана, В. Малахова, В. Табачковського, Л. Мазур, О. Пономарьова, С. Шпатенка.

Різноманіття наявних концепцій філософського розуміння комунікації у постнекласичній науці зумовлює необхідність її подальшого системного розгляду та аналізу. Особливий інтерес у цьому плані являє екзистенційна філософія К. Ясперса, у центрі уваги якої перебуває екзистенція як певний рівень людського буття і пов'язана з нею екзистенційна форма комунікації.

На думку К. Ясперса, поєднання розуму та екзистенції є вищою формою комунікації, яка є центром світорозуміння, основним критерієм філософської істини, поняттям аксіології, гносеології і етики. Сфера пізнання людини є найцікавішою темою дослідження, в якій проблематично підбити остаточний підсумок і зрозуміти як людину взагалі, так і окрему людину [3, с. 53].

К. Ясперс показує і доводить об'єднувальну роль комунікації, стверджуючи, що екзистенційна комунікація є вищим типом спілкування. Людина є необ'єктивізованою в емпіричному сенсі істотою, тому до неї не можна застосовувати зовнішні розумові положення і досвід, з нею необхідно взаємодіяти як з екзистенцією, яка саме у спілкуванні роз-

кривається повністю. В результаті цього особливу увагу Ясперс приділяє проблематиці комунікації, яка проходить червоною ниткою через усю його філософську творчість.

Комунікація, з точки зору Ясперса, є початковим феноменом і необхідною умовою людського існування. Вона виникає і здійснюється як спільність взаємного свідомого розуміння лише у відносно вільному просторі. Людське буття передбачає наявність можливості передавати необхідні інформаційні повідомлення через спілкування з людьми у вільному діалозі своєї екзистенції і безумовного сприйняття екзистенції співрозмовника. Як результат цього з'являється можливість чути і сприймати думки і почуття інших людей і відповідно бути почутим [5, с. 46].

Як самостійна філософська проблема тема комунікації з'явилася тільки у 80–90-х роках ХХ століття у німецькій філософській теорії. Дослідницькі пошуки у цьому питанні спираються на методологічні розробки видатних філософів Ю. Хабермаса та К.-О. Апеля. Їхня теорія ґрунтується на синтезі уваги до світу щоденної комунікації, особистісного світобачення індивіда загалом та потреби утвердження нетехнізованого розуму як значущої передумови подолання наступного посилення антропологічної кризи, зокрема, кризи міжособистісного буття. Надважливою виступає проблема інтерсуб'єктивності. С. Ішук зазначав: «Завдяки визнанню інтерсуб'єктивної сфери як визначальної у світі сучасної людини стає можливим здійснення результативних пошуків виходу з кризового стану, в якому опинилася людина, зорієнтована на класичні орієнтири індивідуальної свідомості». Аналіз комунікації в рамках цієї традиції в українській історико-філософській думці найбільш повно здійснено в розвідках А. Єрмоленка та Л. Ситниченко.

Література:

1. Богуш А.М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. 2008. Одеса : ПНЦ АПН України. 272 с.
2. Губарь О.Г. Феномен мовної особистості в сучасному освітньому просторі: теоретичний аспект. *Актуальні питання корекційної освіти*. Вип. 6(1). 2015. С. 84–95.
3. Даниліна О.В., Єрмоленко С.І. Мовна особистість у контексті сучасної літератури : монографія. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні. 2013. 211 с.
4. Дика Н. Реалізація концепту мовної особистості у сучасній лінгводидактиці. *Педагогічний процес: теорія і практика*. Вип. 2. 2015. С. 32–36.
5. Домніч С.П. Соціокультурна комунікація: філософсько-антропологічний аналіз мовленнєвих практик у міжкультурній взаємодії : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук. Харків, 2015. 20 с.

УДК 37.014.22:371.3

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.9>**Лариса МИРОНОВА**

старший викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, larysamironova@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8545-1916

Марина КИРИЛЛОВА

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та практики перекладу,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, marikirillova56@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7603-4958

Олена СТЕПАНЕНКО

кандидат педагогічних наук, асистент кафедри іноземних мов математичних факультетів
Навчально-наукового інституту філології, Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, steplena777@gmail.com
ORCID: 0000-0003-0598-6473

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

У статті авторами розглянуті особливості викладання іноземної мови здобувачам вищої освіти у процесі змішаного навчання. Актуальність теми зумовлена сучасними трансформаційними змінами, що відбуваються у світі в контексті пандемії COVID-19 та російсько-української війни, внаслідок чого виникає необхідність нових підходів у освітньому процесі. Встановлено, що змішане навчання поєднує традиційні методи з онлайн-ресурсами та технологіями для створення освітнього середовища, що сприяє активній взаємодії, індивідуалізації та самостійному навчанню здобувачів освіти. Зазначено, що система навчання іноземних мов постійно змінюється, сучасне життя є динамічним і диктує такий же високий і, водночас, ефективний темп навчання, тому використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні іноземної мови є дуже актуальною проблемою сучасної освіти. У статті проведено аналіз сучасних підходів до змішаного навчання та їх застосування у викладанні іноземної мови у закладах вищої освіти. Досліджено переваги змішаного навчання, враховуючи актуальні вимоги сучасної освіти та потреби сучасних здобувачів. Окремого всебічного аналізу потребувала проблема пошуку, оновлення підходів підготовки здобувачів освіти у форматі змішаного навчання під час вивчення іноземної мови.

Авторами проаналізовані основні форми викладу навчального матеріалу, зокрема лекційні заняття, семінарські заняття, самостійна робота здобувачів освіти, індивідуальні та групові онлайн проекти, використання QR-кодів та робочих зошитів.

З метою визначення відношення здобувачів освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова та Київського національного університету імені Тараса Шевченка до змішаного навчання, авторами було проведено опитування. У результаті якого було встановлено, що здобувачі освіти позитивно відносяться до змішаного навчання у процесі викладання іноземної мови, встановлені основні переваги та труднощі, з якими зіштовхуються здобувачі.

Результати дослідження підтверджують актуальність та ефективність застосування змішаного навчання у викладанні іноземної мови в сучасному освітньому середовищі.

Ключові слова: змішане навчання, освітній процес, іноземна мова, цифровізація, підходи до навчання, здобувачі освіти, заклади вищої освіти.

Larysa MYRONOVA, Maryna KYRYLLOVA, Olena STEPANENKO. BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH TO TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN TODAY'S CONTEXT

The article discusses the peculiarities of teaching a foreign language to higher education students in the process of blended learning. The relevance of the topic is due to the modern transformational changes taking place in the world in the context of the COVID-19 pandemic and the Russian-Ukrainian war, as a result of which there is a need for new approaches in the educational process. It has been established that blended learning combines traditional methods with online resources and technologies to create an educational environment that promotes active interaction, individualization and self-study of students. It is noted that the system of teaching foreign languages is constantly changing, modern life is very dynamic and dictates the same high and, at the same time, effective pace of learning, so the use of information and communication technologies in teaching a foreign language is a very urgent problem of modern education. The article analyzes modern approaches to blended learning and their application in teaching a foreign language in higher education institutions. The advantages of blended learning are investigated, taking into account the current requirements of modern education and the needs of modern students. The problem of searching and updating approaches to training students in the blended learning format when studying a foreign language required a separate comprehensive analysis.

The authors analyzed the main forms of presentation of educational material, including lectures, seminars, independent work of students, individual and group online projects, the use of QR codes and workbooks.

In order to determine the attitude of students of the Odesa I. Mechnikov National University and the Taras Shevchenko National University of Kyiv to blended learning, the authors conducted a survey. As a result, it was found that students have a positive attitude to blended learning in the process of teaching a foreign language, and the main advantages and difficulties faced by students were identified.

The results of the study confirm the relevance and effectiveness of blended learning in teaching a foreign language in the modern educational environment.

Key words: *blended learning, educational process, foreign language, digitalization, approaches to teaching, students, higher education institutions.*

Основний текст статті. Війна в Україні сформувала певні кризові умови, що суттєво вплинули на систему освіти. Багато закладів освіти опинилися у зоні конфлікту або були евакуйовані через загрозу небезпеки. Це призвело до перерви у навчанні для багатьох здобувачів освіти. У таких умовах змішане навчання стає важливим інструментом, який дозволяє забезпечити доступ до освіти навіть у складних ситуаціях сьогодення. Змішане навчання, також відоме як гібридне навчання або *blended learning*, представляє собою інноваційний підхід до викладання іноземної мови в сучасних умовах. Цей підхід поєднує у собі елементи традиційного навчання в аудиторії з використанням інформаційних технологій та онлайн-ресурсів. У змішаному навчанні використовуються різноманітні педагогічні стратегії та технології, спрямовані на залучення здобувачів до навчання та підтримку їхнього успіху в оволодінні іноземною мовою. Окремого всебічного аналізу потребує проблема пошуку, оновлення підходів підготовки здобувачів освіти у форматі змішаного навчання під час вивчення іноземної мови.

Аналітичний огляд наукових праць засвідчує, що проблема впровадження змішаного навчання у освітній процес закладів вищої та фахової передвищої освіти привертає увагу сучасних дослідників, зокрема К. Бугайчука, О. Спіріна, К. Осадчу, М. Кадемію, Л. Карташову, В. Кухаренку, А. Стрюка, Г. Ткачук, Ю. Триуса, А. Квятковську, Г. Чередніченко та інших.

Науковиця Г. Ткачук зазначає, що «...змішане навчання передбачає раціональне використання навчального часу, адаптацію освітнього процесу до індивідуальних потреб студента, диверсифікацію джерел отримання знань, використання гнучких засобів для діагностики і моніторингу навчальних досягнень, організацію зворотного зв'язку та, як наслідок, підвищення продуктивності навчальної діяльності студентів» [10]. Українські науковці О. Спірін, К. Осадча та ін. [3] відзначають, що, згідно опитування, чи задовольняє здобувачів вищої освіти змішане навчання порівняно з дистанційним навчанням, здобу-

вачі переважною більшістю відповіли, що їх більш задовольняє змішане навчання.

В Україні основні тенденції у формуванні вищої освіти передбачають зміни у структурі, організації, формах і методах навчання, які відповідають домінуючим тенденціям світової освітньої системи. Зміни у структурі та змісті навчання передбачають застосування як традиційних, так і інноваційних форм і методів вивчення та викладання іноземної мови, що супроводжуються сучасними технологіями. Впровадження та активне використання ІКТ в освіті є одним із пріоритетних напрямків освіти та її реформування.

Проаналізуємо сутність дефініцій «змішане навчання». Фактично концепція змішаного навчання (*blended learning*) існувала вже в ХХ сторіччі. Уперше відповідна термінологія була введена у лексикон корпоративної та вищої освіти американським Інтерактивним Навчальним Центром (*Interactive Learning Center*) у 1999 р., коли розпочався випуск програмного забезпечення, призначеного для викладання через Інтернет [7]. Г. Чередніченко зазначає, що «Механізм реалізації концепції змішаного навчання як процесу передбачає створення комфортного освітнього інформаційного середовища, системи комунікацій, що представляють всю необхідну навчальну інформацію. У розглянутому контексті інформаційне середовище сучасного ЗВО – це поєднання традиційних та інноваційних (електронних) форм навчання з постійним нарощуванням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та електронних ресурсів, а також безперервним вдосконаленням методів навчання, професійних знань самих викладачів» [5].

Проаналізувавши наукові дослідження [11; 1], можна виділити три основних компоненти моделі змішаного навчання, які використовуються в сучасному освітньому середовищі:

– Очне навчання (*face-to-face*) – являє собою традиційний формат аудиторних занять викладач-здобувач.

– Самостійне навчання (*self-study learning*) – передбачає самостійну роботу здобувачів: пошук матеріалів за допомогою ресурсної карти, пошук в мережі та ін.

– Онлайн навчання (online collaborative learning) – робота здобувачів і викладачів в режимі онлайн, наприклад, за допомогою Інтернет-конференцій, скайпу або вікі та ін.

Система навчання іноземних мов постійно змінюється, сучасне життя є дуже динамічним і диктує такий же високий і, водночас, ефективний темп навчання, тому використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні іноземної мови є дуже актуальною проблемою сучасної освіти.

Здійснюючи аналітичний огляд та узагальнення сутнісних характеристик зазначених вище дефініцій, можна зробити висновок про те, що основними перевагами змішаного навчання є [9; 11; 7; 1]:

- Індивідуалізація навчання. Здобувачі мають можливість працювати з матеріалами у власному темпі, використовуючи онлайн-ресурси для підтримки свого навчання.

- Більша доступність. Змішане навчання дозволяє мати доступ до матеріалів навчання у будь-який час та з будь-якого місця, що особливо важливо для здобувачів зі змінним графіком або з віддалених регіонів.

- Розвиток навичок цифрової грамотності. Використання онлайн-ресурсів допомагає здобувачам розвивати навички роботи з інформаційними технологіями та інтернетом.

- Більше можливостей для взаємодії. Змішане навчання дозволяє використовувати різноманітні методи навчання, такі як відеозаписи, інтерактивні завдання та обговорення в онлайн-форматі, що сприяє активнішій участі здобувачів у освітньому процесі.

- Ефективність вивчення матеріалу. Комбінація традиційного та онлайн-навчання може покращити ефективність вивчення, оскільки здобувачі мають можливість закріплювати матеріал вдома, задавати додаткові питання викладачеві та отримувати зворотний зв'язок через онлайн-платформи.

Засобами досягнення навчальних цілей за допомогою змішаного навчання можна зазначити два типи навчальних платформ:

- Зовнішні платформи, це платформи, які створені та управляються зовнішніми постачальниками послуг, такими як Moodle [4], Web Course Tools, Blackboard, Canvas, тощо. Їх змістове наповнення індивідуально розробляє навчальна інституція, з урахуванням мети навчання та аналізу потреб здобувачів освіти; зазвичай вони надають широкий спектр інструментів для навчання, включаючи можливості для ведення курсів, завдань, тестів, форумів, спілкування між учасниками, аналізу успішності тощо.

- Внутрішні платформи, які можуть бути розроблені на основі власного програмного забезпечення або використовувати відкриті рішення, які адаптовані до конкретних потреб закладу освіти. Внутрішні платформи можуть бути більш гнучкими та інтегрованими з іншими системами, такими як системи управління навчанням, що дозволяє більш ефективно впроваджувати змішане навчання у рамках освітнього процесу [3].

Таким чином, можна зробити висновок, що освітнє середовище для вивчення іноземної мови створюється викладачем, і може мати такі форми викладу навчального матеріалу:

- Лекційні заняття. Навчальний матеріал може бути оформлений як матеріал онлайн курсу, так і аудиторні заняття, зокрема у вигляді інтерактивних.

- Семінарські заняття (face-to-face sessions). На семінарських заняттях за допомогою відео-конференцій проходить обговорення найбільш цікавих і важливих тем курсу, а також відпрацювання практичних навичок [11]. Викладач створює активне середовище, використовуючи сучасні методи навчання, такі як групові вправи, дискусії, рольові ігри тощо. Ці методи сприяють активній участі здобувачів освіти та поліпшують їхнє засвоєння мови.

- Самостійна робота здобувачів освіти. У процесі самостійної роботи здобувачі досліджують та обирають методи та стратегії, які найкраще підходять для їхнього стилю та темпу навчання. Це робить процес вивчення мови більш персоналізованим та ефективним. Самостійна робота дає можливість здобувачам вчитися на власних помилках, аналізувати свої результати та вдосконалювати свої навички; сприяє розвитку критичного мислення, самоорганізації, тайм-менеджменту та комунікації.

- Індивідуальні та групові онлайн проекти. При вивченні іноземної мови дозволяють створювати сприятливе освітнє середовище, де здобувачі можуть розвивати свої мовні навички через активну участь у різноманітних проектах та завданнях, розвивати soft skills.

- Використання QR-кодів у процесі вивчення іноземної мови для перегляду відео, аудіо інформації, проходження тестувань (рис. 1). Можна закодувати посилання на YouTube, Vimeo або інших відеохостингах з навчальними роликами. Онлайн-тестування можна створити за допомогою Google Forms, Kahoot або Quizizz. QR-коди роблять процес навчання більш інтерактивним, перетворюючи статичні матеріали на динамічні та

захоплюючи, що підвищує залученість здобувачів до освітнього процесу. QR-коди дають можливість використовувати широкий спектр автентичних матеріалів, таких як відео, аудіо, веб-сайти, словники та інтерактивні вправи, чим розширюються можливості для вивчення мови (рис. 1).

– Використання робочих зошитів. Як зазначає К. Дерека [6] у своєму дослідженні, робочий зошит використовується для оптимізації та підвищенні ефективності навчання за допомогою елементів, які в нього входять, зокрема таблиці з граматичним матеріалом; авторські розроблені лексичні картки у сервісі Quizlet; вправи для закріплення матеріалу; QR-коди для перевірки знань (рис. 2). Робочий зошит дозволить здобувачу освіти працювати в індивідуальному та адаптованому під нього темпі, допоможе правильно спланувати час, організувати роботу, адже студент буде бачити весь обсяг матеріалу, що вивчається, відповідно йому краще зорієнтуватися в ньому при вивченні дисципліни «Іноземна мова» [6].

З метою визначення відношення здобувачів освіти Одеського національного університету імені І.І. Мечникова та Київського національного університету імені Тараса Шевченка до змішаного навчання, авторами було проведено опитування. Автори використали дослідницьку та описову методології, а також підхід академічної аналітики. Найчастіше, академічна аналітика використовується для виявлення тенденції, кореляції та інших закономірностей у сприйнятті та результативності змішаного навчання. Всього у опитуванні взяли участь 98 здобувачів освіти, віком 19–22 роки, які вивчали або вивчають дисципліну «Іноземна мова» у процесі змішаного навчання.

На питання «Що ви вважаєте перевагами змішаного навчання у вивченні іноземної мови? (Виберіть всі відповіді, які відповідають вашому досвіду)» здобувачі освіти відповіли наступним чином (рис. 2):

- Більше можливостей для самостійного вивчення (15%).
- Доступ до різноманітних онлайн-ресурсів (45%).
- Більше можливостей для інтерактивної взаємодії з викладачем та співучасниками (34%).
- Гнучкий графік навчання, який підходить мені (55%).
- Індивідуалізація навчання та можливість адаптувати матеріал під власні потреби (42%).
- Підвищення мотивації (64%).
- Інше (20%).

Наступний етап опитування містив питання: «Які труднощі виникають під час вивчення іноземної мови у форматі змішаного навчання?» (рис. 3).

Як свідчать результати опитування, відповіді здобувачів освіти розділились наступним чином: технічні проблеми під час використання онлайн-ресурсів (40%), відсутність особистого контакту з викладачем (12%), важкість самостійного вивчення без прямого контролю (60%), недостатня мотивація (20%), відсутність цифрових навичок (15%), інше (10%).

Щодо задоволеності здобувачами освіти результатами навчання іноземної мови, переважна більшість респондентів відповіли позитивно: дуже задоволені – 45% та задоволені – 38% (рис. 4).

Мета роботи. Дослідити особливості впровадження змішаного навчання у процес викладання іноземної мови у Одеському наці-

Task 16. Complete the questions about the text using the question words below.

how how many what where which who why

1. In _____ country is Banpo Elementary School?
2. _____ walks with the children on the mountain path?
3. _____ high is the rope across the river in Sumatra?
4. _____ children have to walk across the rope?
5. _____ is Minh Hoa?
6. _____ do the children in Minh Hoa have to s
7. wim across the river?
8. _____ is the name of the river near Bogota?

Home task: Scan Qr-code and do the task.



Рис. 1. Використання QR-кодів при вивченні іноземної мови у процесі змішаного навчання



Рис. 2. Відповіді респондентів



Рис. 3. Відповіді респондентів

ональному університеті імені І.І. Мечникова та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, проаналізувати переваги та ризики, з якими зіштовхуються здобувачі освіти.

Методологія. Для досягнення мети дослідження нами використовувався аналітичний метод, який передбачає вивчення і систематизацію наукової літератури, матеріалів практики використання різноманітних методів і форм навчання, що сприяють більш ефективному вивченню впровадження змішаного навчання при викладанні іноземної мови.

Наукова новизна. Вперше представлені результати дослідження ставлення здобувачів освіти до впровадження змішаного навчання при викладанні іноземної мови у Одеському національному університеті імені І.І. Мечни-

кова та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка; проаналізовані інноваційні підходи до викладання іноземної мови через змішане навчання, що дозволить покращити результати навчання та ефективність освітнього процесу.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що використання змішаного навчання у процесі викладання іноземної мови відповідає сучасним тенденціям модернізації освіти, оскільки воно сприяє впровадженню нових освітніх підходів та відповідає вимогам сучасного освітнього середовища. Зокрема, змішане навчання може бути ефективним засобом для впровадження нових освітніх стандартів, орієнтованих на розвиток ключових компетентностей здобувачів, таких як критичне мислення, комунікаційні

Наскільки ви задоволені результатами навчання іноземної мови у форматі змішаного навчання?

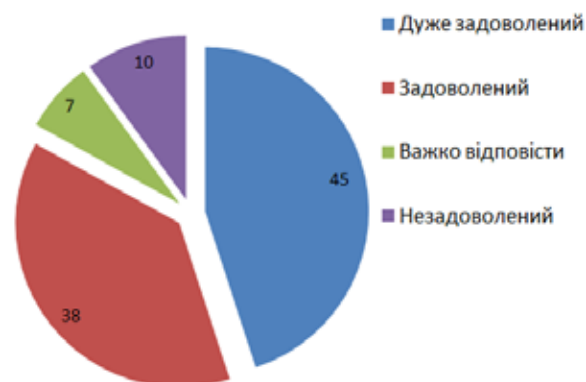


Рис. 4. Відповіді респондентів

навички та самостійність. Використання змішаного навчання відповідає вимогам міжнародних угод у сфері освіти, таких як Болонський процес, що сприяє стандартизації освіти та визнанню кваліфікацій за кордоном; змішане навчання базується на використанні сучасних технологій та онлайн-ресурсів, що

дозволяє забезпечити доступ до актуальної інформації та розвивати цифрові навички майбутніх фахівців. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення методики викладання іноземної мови та підвищення мотивації і успішності здобувачів освіти.

Література:

1. Holiver N., Kurbatova T., Bondar I. Blended Learning for Sustainable Education: Teaching English for Specific Purposes on the basis of Moodle at Kryvyi Rih National University, 2020.
2. Karapetyana I., Kuzmina J., Zigrida V. English language testing in Moodle: a step towards the implementation of the language policy of the University of Latvia. *Baltic Journal of English Language, Literature and Culture*. 2016, pp. 47–58.
3. Striuk M.I., Semerikov S.O., Striuk A.M. Mobility: a systems approach. *Information Technologies and Learning Tools*. 2015. 49(5), pp. 37–70. doi: 10.33407/itlt.v49i5.1263
4. Snihur O., Danylyuk S., Shevchenko V., Derbak O., Sabelnykova T, El papel de las tecnologías de la información (Classroom/Zoom) en la realización de seminarios. *Apuntes Universitarios*, 2021. vol. 13(1), pp. 60–76. doi: 10.17162/au.v13i1.1316
5. Дерека К. Робочі зошити як засіб підвищення ефективності навчання при викладанні англійської мови в коледжах. *Актуальні питання гуманітарних наук: науковий журнал*. 2023. № 61 (1), ст. 274–277, URL: http://www.apnn-journal.in.ua/archive/61_2023/part_1/43.pdf
6. Карташова Л., Квятковська А., Шалигіна Н. Досвід змішаного навчання закладів вищої освіти Польщі та Німеччини. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 83, ст. 35–41. doi: 10.32840/1992-5786.2022.83.5
7. Квятковська А., Карташова Л. Змішане навчання: методика підготовки майбутніх фахівців з телекомунікацій. *Збірник наукових праць «Вісник післядипломної освіти»*. 2024. 27(56). Ст. 55–69. doi: 10.58442/2218-7650-2024-27(56)-55-69.
8. Концепція розвитку цифрових компетентностей. 2021 https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/kabmin-skhaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku/Dodatok-2.pdf
9. Осадча К., Осадчий В., Спірін О., Круглик В. Стан проблеми організації змішаного навчання у закладах вищої освіти України під час пандемії COVID-19. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. doi: 10.32840/1992-5786.2022.81.44 20.
10. Ткачук Г. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України. *European vector of Ukraine and Republic of Poland*. 2018. вип. 1, с. 465–485.
11. Чередніченко Г.А., Л.Ю. Шапран. Модель змішаного навчання і її використання у викладанні іноземних мов. Третя міжнародна науково-практична конференція «Moodle Moot Ukraine», Київ, 2015. URL: <http://2015.moodlemoot.in.ua/course/view.php?id=83> (дата звернення 01.03.2024)

УДК 811.111+159

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.10>**Катерина МУЛИК**

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання, Державний заклад «Південноукраїнський національний університет ім. К.Д. Ушинського», m.katrin81@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6403-3360

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало викликом для всіх сфер діяльності – не винятком стала і соціальна сфера, яка опікується вразливими, малозахищеними та незахищеними категоріями населення. Вирішення проблеми підвищення якості підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, що зумовлює нову парадигму професійної підготовки соціальних працівників, визначає його як центрального суб'єкта професійної діяльності в соціальній сфері, висуває вимоги до його кваліфікації. За таких сьогоденних вимог до соціальних працівників – знання англійської мови є невід'ємним складником їхньої професійної компетенції.

Мета статті – проаналізувати сучасні наукові дослідження та систематизувати основні напрями вивчення проблеми фахової підготовки майбутніх соціальних працівників. З'ясувати феноменологію дослідження, визначити сутність понятійного апарату, яким будемо послуговуватись у подальшому в рамках вивчення проблеми інтегрованого навчання професійно-спрямованої англійської мови майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Методологія статті полягає у комплексному аналізі та системному підході до вивчення провідного наукового досвіду пов'язаного з фаховою підготовкою майбутніх соціальних працівників.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні феноменології дослідження проблеми інтегрованого навчання професійно-спрямованої англійської мови майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Висновки статті чітко окреслюють сутність понятійного апарату дослідження проблеми інтегрованого навчання професійно-спрямованої англійської мови майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: фахова підготовка, соціальна робота, соціальний працівник, інтегроване навчання, професійно-спрямована англійська мова.

Kateryna MULYK. PHENOMENOLOGY OF INTEGRATED TEACHING OF PROFESSIONALLY-ORIENTED ENGLISH OF FUTURE SOCIAL WORKERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING

The full-scale invasion of the Russian Federation became a challenge for all spheres of activity in Ukraine – the social sphere, which takes care of vulnerable, poorly protected and unprotected categories of the population, was no exception. Solving the problem of improving the quality of training of future specialists in the social sphere, which determines the new paradigm of professional training of social workers, defines it as the central subject of professional activity in the social sphere, puts forward requirements for its qualification. The current requirements for social workers, knowledge of the English language is an integral part of their professional competence.

The purpose of the article is to analyze modern scientific research and systematize the main directions of studying the problem of professional training of future social workers. To find out the phenomenology of the research, to determine the essence of the conceptual apparatus, which will be used in future as part of the study of the problem of integrated teaching of the professionally oriented English language of future social workers in the process of professional training.

The methodology of the article consists of a comprehensive analysis and a systematic approach to the study of the leading scientific experience related to the professional training of future social workers.

The scientific novelty of the research lies in the definition of phenomenology of the problem of integrated teaching of professionally oriented English language of future social workers in higher educational institutions.

The conclusions of the article clearly outline the essence of the conceptual apparatus of the problem of integrated teaching of the professionally oriented English language of future social workers in the process of professional training.

Key words: professional training, social work, social worker, integrated education, professionally oriented English language.

Постановка проблеми. В умовах військової агресії з боку Росії на тлі загострення попередніх та актуалізації нових соціальних проблем, появою численних соціальних груп, які опинились у складній життєвій ситуації та потребують допомоги, надзвичайної актуальності в Україні набуває соціальна

робота як особливий напрям професійної діяльності. Вочевидь здійснення соціальної роботи в Україні стикається з певними проблемами, вивчення та своєчасне вирішення яких є важливим науковопрактичним завданням. За таких сьогоденних вимог до соціальних працівників – знання англійської

мови є невід'ємним складником їхньої професійної компетенції. Сучасні фахівці соціальної сфери повинні не тільки вміти читати і перекладати спеціальну англійську літературу, а й здійснювати професійну і міжособистісну іншомовну комунікацію з представниками міжнародних гуманітарних та волонтерських організацій. Знання англійської мови уможливорює майбутнім фахівцям ознайомлення з досягненнями світової науки і практики; використання здобутої інформації у професійній діяльності, дає можливість особистісно брати участь у міжнародних проєктах та конференціях, здійснювати наукові дослідження, публікувати наукові статті у зарубіжних журналах, працювати у зарубіжних фірмах, благодійних фондах та організаціях тощо. Попит на таких спеціалістів, які володіють професійно-спрямованою англійською мовою, зростає і набуває особливої актуальності в сучасних умовах. Отже, постає нагальна потреба вирішення питання інтегрованого навчання професійно-спрямованої англійської мови майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти, яке дотепер не було предметом спеціального дослідження.

Аналіз останніх публікацій дозволив узагальнити основні напрями досліджень фахової підготовки соціальних працівників в Україні:

Особливості професійної підготовки соціального педагога для роботи з певною категорією клієнтів (А. Лютої, Ю. Мацкевич, Л. Міщик, О. Платонова, В. Приходько, Л. Пундик, С. Харченко, Л. Яковлєва та інші).

Базові положення щодо змісту професійної підготовки соціального педагога (О. Безпалько, І. Богданова, Р. Вайнола, І. Зверєва, А. Капська, І. Мигович, Т. Семигіна).

Система підготовки студентів до професійної діяльності у соціальній сфері (В. Бочарова, І. Зверєва, А. Капська, Л. Міщик).

Фахова підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти (О. Карпенко, В. Поліщук, С. Харченко, З. Фалинська).

Порівняльні дослідження практичної підготовки соціальних працівників в Сполучених Штатах Америки та Західній Європі (К. Аверіна, Т. Алексеєнко, О. Віноградова, І. Кулик, О. Повідайчик, О. Протас).

Педагогічний, психологічний та управлінський аспекти професійної підготовки соціального педагога (Л. Міщик, І. Ковчина, І. Мельнічук).

Мета статті полягає передусім у визначенні феноменології, сутності понятійного апа-

рату, яким будемо послуговуватись у подальшому дослідженні, як-от: «соціальна робота», «соціальний працівник».

Виклад основного матеріалу дослідження. Феномен «соціальна робота» тлумачиться у трьох напрямках:

– Соціальна робота як наука – вид діяльності, функція якої полягає у виробленні теоретичної систематизації знань про соціальну сферу [7]. Предметом соціальної роботи як самостійної соціальної науки є закономірності сприяння становленню і реалізації життєвих сил індивідуальної і соціальної суб'єктності людини, а також удосконалювання механізмів спряженості життєвих сил і засобів забезпечення їхньої реалізації [2, с. 6]. Іншими словами, це вища форма організації наукового знання про найістотніші зв'язки і відносини, що виникають під впливом діяльності агентів (суб'єктів) соціальної роботи [6].

– Соціальна робота як вид діяльності – вид професійної діяльності, заснованої на предметно-інтегрованих, міждисциплінарних прийомах формування, підтримки, реабілітації стійкої соціальної інтеграції або реінтеграції окремої особистості і груп; комплексна соціальна технологія здійснення соціального захисту населення, соціального управління, соціальної політики стосовно соціально уразливих груп населення [2, с. 6]; професійна діяльність, що має на меті сприяння людям, соціальним групам у подоланні особистісних і соціальних труднощів за допомогою підтримки, захисту, корекції та реабілітації [12]; професійна діяльність у процесі надання кваліфікованої допомоги надавачам соціальних послуг; механізм реалізації державної соціальної політики; галузь наукових знань із системою методологічних характеристик та категоріальних понять [7, с. 27]; професійна діяльність, спрямована на підтримання і надання кваліфікованої допомоги будь-якій людині, групі людей, громаді, що розширює або відновлює їхню здатність до соціального функціонування, сприяє реалізації громадянських прав, запобігає соціальному виключенню [3].

– Соціальна робота як освітня дисципліна – вид діяльності, мета якої дати цілісне уявлення про зміст соціальної роботи, її основних напрямів, інструментаріїв, технологій і організації, навчити методів цієї роботи [12]; система теоретичних знань і заснована на них практика, яка має на меті забезпечення соціальної справедливості шляхом наснаження і підтримки найменш захищених верств суспільства та протидії чинникам соціального виключення [8].

Проблему соціальної роботи як професійної діяльності в Україні розглядали такі вчені, як: І. Богданова, А. Капська, М. Лукашевич, І. Мигович, В. Поліщук, Т. Семигіна, В. Сидоров, О. Карпенко, Л. Березовська, С. Харченко, З. Фалинська та ін.

Аналіз історичного вектору соціальної роботи дозволив виокремити певні етапи її розвитку. Опишемо їх:

Перший – початковий етап, який тривав із найдавніших часів аж до XVII століття, пов'язаний з осмисленням практики виховання і формуванням соціально-педагогічної думки. На цьому етапі відбувалося становлення виховання як соціального явища, його перетворення зі стихійної дії в усвідомлену діяльність, народжувалися різні теорії виховання.

Другий етап – XVII–XIX ст. – характеризувався розвитком провідних ідей і наукових концепцій соціальної роботи, становленням соціальної педагогіки як науки. На початку XX ст. розпочався третій етап – етап активного розвитку соціальної педагогіки як самостійної науки. Цей процес пов'язаний з іменами німецьких учених Адольфа Дістервега, Пауля Наторпа та ін.

XIX – початок XX століть – етап становлення і розвитку соціальної роботи в Німеччині, якому сприяла індустріалізація країни і, як результат, усе більше споживачів почало користуватися соціальним забезпеченням. Усвідомлення того, що для соціальної роботи потрібні свої кадри, привело до відкриття соціальних шкіл. У 1905 р. з'явилася перша християнська соціальна жіноча школа, а в 1920 р. було введено державне регулювання підготовки кадрів соціальних працівників. Означений законодавчий акт став підґрунтям подальшого розвитку всієї системи освіти і підготовки фахівців соціальної сфери у Німеччині та в Західній Європі.

У сучасних Європейських країнах соціальна робота здійснюється в різних професійних сферах. Всі програми соціального розвитку і соціальна політика загалом обов'язково враховують думки і результати діяльності фахівців із соціальної роботи, жодне рішення на місцевому або законодавчому рівнях не ухвалюється без експертної оцінки соціальних результатів [1]. У Німеччині соціальна робота здійснюється у сфері соціального забезпечення допомоги молоді, соціальної допомоги та охорони здоров'я. У Франції, соціальна робота представлена у сфері спеціальної освіти, соціально-культурній сфері, соціальної підтримки дітей і підлітків. Соціальна робота забезпечує необхідні ресурси,

допомагає людям змінити свою поведінку і погляди, і вирішує проблеми, пов'язані як з економічними, так і з загальнолюдськими труднощами.

Особливу роль у розвитку теорії соціальної роботи відіграли дослідження зарубіжних учених, як-то Т. Моррісона, М. Беркера, Дж. Фішера, Б. Андерсона, С. Шардлоу, Ф.Дей, К. Роджерса, А. Маслоу тощо.

Зауважимо, що під час війни професійна соціальна робота розширює напрями, методи і форми роботи, які, з одного боку, ґрунтуються на багаторічному досвіді, в тому числі міжнародному, з іншого – формується феномен «української соціальної роботи» на засадах морального обов'язку, взаємопідтримки, відданості кожного громадянина в поєднанні з професійною діяльністю фахівців соціальної роботи. Визначено, що соціальна робота в громаді під час війни здійснюється на чотирьох рівнях: соціальна робота на рівні органів місцевого самоврядування; соціальна робота на рівні територіальної громади; соціальна робота на рівні закладів соціальної сфери; соціальна робота на рівні жителів громад.

Слід додати, що однією з найприоритетніших сфер соціальної роботи в суспільстві під час війни є політика соціального захисту, яка завжди відігравала визначальну роль не лише у суспільному розвитку, але й розвитку держави загалом. І навіть в умовах війни означена сфера наділена особливим значенням, оскільки значної уваги з боку держави вимагають вразливі суспільні групи. Водночас від ефективності політики соціального захисту залежить не тільки усталеність та збалансованість суспільного розвитку, але й рівень національної безпеки [4].

Соціальний захист – система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо). З макроекономічного погляду соціальне забезпечення – це система управління соціальними ризиками задля компенсації шкоди, зниження або запобігання їхніх дій на процес розширеного відтворення населення. Як соціально-економічна категорія соціальне забезпечення є відносинами щодо перерозподілу національного доходу для забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків [9, с. 7].

Отже, узагальнивши аналіз підходів учених до визначення поняття «соціальна робота»,

визначаємо її як професійну діяльність, спрямовану на надання допомоги окремим людям або соціальним групам у подоланні особистісних і соціальних труднощів засобами підтримки, захисту, корекції та реабілітації.

За словниковими джерелами соціальний працівник – людина, яка за результатами своїх посадових і професійних обов'язків надає всі (або окремі) види соціальної допомоги в подоланні людиною, сім'єю чи групою людей проблем, які у них виникли [11]; особа або група осіб, які покликані допомогти людям розібратися в соціальних змінах, сприяти тим, хто намагається адаптуватися до цих змін і відповідним чином змінити себе, в тому числі і за допомогою освіти [10].

Визнання професії соціального працівника і здобуття нею відповідного статусу зайняло не одне десятиріччя. Першими представниками професії «соціальний працівник» стали здебільшого педагоги, тому логічно, що професійна підготовка соціальних працівників відбувалася в Україні в педагогічних закладах освіти. Зазначимо, що у професійній діяльності викладача і соціального працівника є багато спільного. Передовсім об'єктом їхньої діяльності є людина: їхня діяльність спрямована на його розвиток і соціальне становлення. Відзначимо і той факт, що у своїй професійній діяльності соціальний працівник і викладач перебувають у постійній взаємодії. Натомість ці професії не є ідентичними, професійна діяльність фахівців має низку істотних відмінностей, що складають їх специфіку. Викладач здійснює розвиток і виховання індивіда засобами передання знань і соціокультурного досвіду, накопиченого суспільством. Соціальний працівник акцентує на соціалізації людини, її успішної інтеграції в суспільство. Різні і сфери діяльності цих професій. Викладач уже в процесі професійної підготовки зорієнтований на роботу в установі певного типу (освітнього закладу). Соціальний працівник може здійснювати свою діяльність у різних установах (дитячі будинки, школи, центри соціальної підтримки тощо). За О. Карпенко,

соціальні працівники є «провідниками багатопрофільної системи соціальної допомоги населенню... покликаної формувати «гуманістичні, морально-здорові відносини» між людьми [5, с. 95].

На нашу думку, соціальний працівник – це фахівець, професійна діяльність якого спрямована на надання соціальних послуг, соціальної реабілітації та адаптації громадян, які перебувають у важкій життєвій ситуації, та може бути реалізована в системі державних (муніципальних) послуг у різних сферах праці: державний сектор (державна служба зайнятості, державні медичні та соціальні послуги, міграційні служби, послуги у справах цивільної оборони, надзвичайних ситуацій і ліквідації наслідків стихійних лих, силових структур); кримінально виконавчої системи; системи охорони здоров'я; установ культури; системи освіти; пенсійні фонди, система соціальних служб, системи соціального страхування, системи соціального захисту тощо.

Висновки. В процесі виконання дослідження, що лягло в основу статті, було здійснено аналіз наукових публікацій з питання фахової підготовки майбутніх соціальних працівників, визначено стан досліджуваної проблеми у провідних наукових працях психолого-педагогічної галузі. Здійснено ґрунтовний аналіз основних напрямів досліджень фахової підготовки майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. В результаті проведеної роботи визначено сутність понятійного апарату, яким будемо послуговуватись у подальшому вивченні проблеми інтегрованого навчання професійно-спрямованої англійської мови майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки, як-от: «соціальна робота», «соціальний працівник».

Перспектива подальшого дослідження полягає у продовженні з'ясування феноменології дослідження інтегрованого навчання професійно-спрямованої англійської мови майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки.

Література:

1. Viktoriia KORNESHCHUK, Yuliia KOLODIICHUK Professional Training of Future Social Workers and Its Efficiency. Revista Românească pentru Educație Multidimensională. 2019, Volume 11, Issue 4, pages: 100–112. doi:10.18662/rem/160 (WOS).
2. Бех В.П. Соціальна робота і формування громадянського суспільства: [монографія]. В.П. Бех, М. П. Лукашевич, М.В. Туленков; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 599 с.
3. Бондаренко Н.Б., Грига І.М., Кабаченко Н.В. Соціальна робота: В 3 ч. Київ. Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. Ч. 1: Основи соціальної роботи.

4. Грень Т.Я. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах сучасної війни. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 33 (72) № 6, 2022. С. 80–84.
5. Карпенко О.Г. Професійні функції соціального працівника як складова професійної компетентності. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2007. Вип. 20. С. 27–34.
6. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота: (теорія і практика): підручник для ВНЗ. Київ: Каравела, 2011. 368 с.
7. Мигович І.І. До питання про зміст професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за рубежом. Ужгород. 2003. С. 227–230.
8. Полтавець В. Соціальна робота в Україні: перші кроки. Київ, «КМ Асасіетіа». 2021. 233 с.
9. Стащук О.В., Гергола С.В., Комар-Стаховська К.П. Стан соціального захисту та соціального забезпечення населення України в умовах війни. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, що присвячена 25-ій річниці з дня заснування Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 25 листопада 2022 р. Одеса, 2022. С. 6–8.
10. Фалинська З.З. Практична підготовка майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах: Дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2006. 284 с.
11. Словник професійної термінології для майбутніх фахівців сфери соціальної роботи (до курсів) / уклад.: Г.В. Коваль, Е.І.Костишин, Г.П. Васянович, В.В. Грицанюк, О.М. Міщенко, В.М. Логвиненко, Савостікова К.І.; за ред. Г.В.Коваль. Львів: ЛДУ БЖД, 2021. 208 с.
12. Словник-довідник соціального працівника. За ред. Кизименко Л.Д., Бедна Л.М. Міні – глосарій. Львів, ДЦ МОУ, 2000. 80 с.

УДК 378.014

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.11>**Інна САМОЙЛЕНКО**

асистент кафедри прикладної психології та логопедії, Бердянський державний педагогічний університет, inna.sechina93@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8592-4226

Олена ПОПАДИЧ

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»,
olena.popadych@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-1426-4114

Богдан ПОПАДИЧ

аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», bohdan.popadych@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-4978-5035

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті автори досліджують сучасні тенденції в освіті, зокрема застосування концепції змішаного навчання у закладах вищої освіти. Зазначено, що пандемія COVID-19, а згодом і війна в Україні, розпочата російською федерацією, суттєво вплинули на освітній процес, змушуючи заклади освіти всіх рівнів переглядати традиційні форми навчання. Це стосується й закладів вищої освіти (ЗВО), де виникла гостра потреба в адаптації до нових реалій. У контексті швидкого розвитку цифрових технологій, змішане навчання стало інноваційним підходом, який поєднує в собі переваги традиційного і онлайн-навчання. І важливим є створення комфортного інформаційного середовища для навчання, зокрема розробку онлайн-платформ для доступу до матеріалів, створення форумів для обговорення, організацію вебінарів тощо.

Авторами приведені основні принципи та переваги змішаного навчання, розглянуті інструменти та технології, а також ключові аспекти підготовки викладачів та здобувачів до ефективного використання цього підходу. Висвітлені механізми впровадження концепції змішаного навчання в освітній процес. Встановлено, що змішане навчання, як форма організації педагогічної взаємодії, відтворює роль викладача, перетворюючи її на більш фасилітуючу та модеруючу. У цьому контексті викладач вже не є просто постачальником інформації, а стає провідником і фасилітатором активного навчання. Для ефективного впровадження змішаного навчання, важливим є високий рівень сформованості цифрових компетентностей як у педагогів, так і у здобувачів освіти.

У результаті дослідження встановлено, що змішане навчання є перспективним інструментом для покращення якості освіти в умовах сучасної цифрової трансформації. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення методики викладання в ЗВО, розробки програм та курсів змішаного навчання, підвищення кваліфікації викладачів, педагогів, науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: змішане навчання, освітній процес, заклади вищої освіти, актуальність, інновації, здобувачі освіти, цифровізація освіти.

Inna SAMOILENKO, Olena POPADYCH, Bohdan POPADYCH. BLENDED LEARNING: AN INNOVATIVE APPROACH TO THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION

In the article, the authors explore current trends in education, in particular the application of the concept of blended learning in higher education institutions. It is noted that the COVID-19 pandemic, and subsequently the war in Ukraine started by the Russian Federation, have significantly affected the educational process, forcing educational institutions of all levels to reconsider traditional forms of education. This also applies to higher education institutions (HEIs), where there is an urgent need to adapt to new realities. In the context of the rapid development of digital technologies, blended learning has become an innovative approach that combines the benefits of traditional and online learning. And it is important to create a comfortable information environment for learning, including the development of online platforms for access to materials, creation of discussion forums, organization of webinars, etc.

The authors present the basic principles and benefits of blended learning, review tools and technologies, as well as key aspects of training teachers and students to use this approach effectively. The mechanisms for implementing the concept of blended learning in the educational process are highlighted. It is established that blended learning, as a form of organizing pedagogical interaction, reproduces the role of the teacher, transforming it into a more facilitating and moderating one. In this context, the teacher is no longer just a provider of information, but becomes a guide and facilitator of active learning. For the effective implementation of blended learning, it is important to have a high level of digital competencies in both teachers and students.

The study found that blended learning is a promising tool for improving the quality of education in the context of modern digital transformation. The results of the study can be used to improve teaching methods in higher education institutions, develop blended learning programs and courses, and improve the skills of teachers, educators, and researchers.

Key words: *blended learning, educational process, higher education institutions, relevance, innovation, students, digitalization of education.*

Основна частина. Сучасний світ стежить за швидким технологічним розвитком, і цифрові технології вже відіграють важливу роль у більшості аспектів життя. Тому, заклади освіти повинні забезпечити, щоб їхні здобувачі мали достатні навички та знання для успішної адаптації до цього цифрового середовища. Підготовка молоді до цифрового майбутнього включає в себе різноманітні аспекти, такі як навички роботи з комп'ютерами та програмним забезпеченням, розуміння цифрових технологій та їх впливу на суспільство, критичне мислення та аналітичні здібності для оцінки інформації у цифровому середовищі, а також кібербезпеку та етичне використання цифрових ресурсів. Заклади вищої освіти можуть досягти цих цілей шляхом впровадження в освітній процес новітніх технологій, таких як комп'ютерне моделювання, віртуальна реальність, доповнена реальність, навчання за допомогою відеозанять та онлайн курсів, а також розвитку програм навчання, які акцентують на цифровій грамотності та навичках розв'язання проблем. З деяких пір помітної значимості набуває проблема удосконалення змісту освітніх програм в умовах змішаного навчання.

Аналітичний огляд наукових праць засвідчує, що проблема впровадження змішаного навчання у освітній процес закладів вищої освіти привертає увагу сучасних дослідників, зокрема Р. Гуревича, М. Жалдака, О. Спіріна, О. Будника, Б. Вишківської, І. Кулика, Н. Наливайко, А. Пруса, В. Кухаренка, А. Стрюка, Г. Ткачук, Ю. Триуса, О. Цюняка, О. Чемериса, Н. Морзе та інших науковців. Зокрема, зарубіжний науковець К. Гунтер, зазначає, що «Курси змішаного навчання інтегрують онлайн з очним навчанням у запланований, педагогічно цінний спосіб, і не просто поєднують, а комбінують очне навчання з онлайн-активністю (або навпаки)» [12]. У свою чергу М. Tshabalala зазначає: «змішане навчання – це поєднання традиційного викладання, включаючи лекції, групові дискусії, стажування та практичне навчання, разом з методами електронного навчання, які задовольняють різні навчальні потреби різноманітної аудиторії з різних предметів». Можна стверджувати, що визначення змішаного навчання не повинно бути надто конкретним у визначенні того, який

саме засіб викладання використовується. Важливим є контекст, а не значення. Визначення змішаного навчання має зосереджуватися на навчанні.

У Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що основними завданнями для закладів вищої освіти є забезпечення органічного поєднання освітньої, науково-дослідницької та інноваційної діяльності здобувачів освіти. Проте, в умовах трансформаційних змін, пов'язаних з карантинними обмеженнями, воєнними діями на території України та глобалізаційними процесами, у закладах вищої освіти (надалі – ЗВО) потребують ретельного дослідження й науково-практичного обґрунтування питання впровадження кращого досвіду інноваційної освітньої діяльності, оновлення змісту інтерактивних форм навчання та вдосконалення методики їх використання в освітньому процесі. Крім цього, необхідно ширше використовувати можливості інформаційно-комунікаційних засобів навчання, онлайн-освіти та запроваджувати передові педагогічні нововведення [8].

Змішане навчання дозволяє забезпечити гнучкість та адаптивність у освітньому процесі, а також підвищити доступність освіти для різних категорій здобувачів, у тому числі для тих, хто опинився у складних життєвих обставинах через війну. Зважаючи на вищезазначене можна стверджувати, що змішане навчання – це інноваційний та ефективний підхід до викладання, який має ряд переваг як для здобувачів освіти, так і для викладачів. Впровадження змішаного навчання може значно підвищити якість освіти у закладах вищої освіти.

Механізм впровадження концепції змішаного навчання в освітній процес полягає у створенні комфортного освітнього інформаційного середовища та організації комунікаційної системи, яка надаватиме всю необхідну освітню інформацію [7].

Проаналізувавши ряд наукових досліджень, варто зазначити, що механізм впровадження концепції змішаного навчання в освітній процес полягає у ряді ключових кроків [13; 7; 1]:

- Аналіз потреб. Першим етапом є аналіз потреб учасників освітнього процесу – викладачів, педагогів, здобувачів, адміністрації, тощо. Це визначить, які саме форми і методи

змішаного навчання будуть найбільш ефективними для закладу вищої освіти.

- Розробка контенту. Наступним кроком є розробка освітнього контенту для змішаного навчання, який включає як онлайн, так і офлайн матеріали. Це можуть бути відеолекції, інтерактивні завдання, онлайн курси, електронні підручники, віртуальні бібліотеки, електронні платформи тощо.

- Підготовка викладачів. Викладачі потребують підготовки щодо використання нових технологій та методів навчання. Це може включати тренінги з використання цифрових інструментів, методів дистанційного навчання, а також стратегій стимулювання активної участі у проведенні конференцій, відкритих занять тощо.

- Створення освітнього середовища. Важливо створити комфортне інформаційне середовище для навчання, наприклад розробка онлайн-платформи для доступу до матеріалів, створення форумів для обговорення, організацію вебінарів тощо.

- Організація комунікаційної системи. Наставники повинні забезпечити ефективну комунікаційну систему між викладачами та здобувачами. Це може включати використання електронної пошти, чатів, відеоконференцій і т.д.

- Моніторинг та оцінювання. Під час впровадження змішаного навчання важливо постійно відслідковувати його ефективність і здійснювати оцінку результатів, що дозволяє вчасно вносити корективи та покращувати процес навчання.

- Постійне вдосконалення. На основі зібраних даних і відгуків слід постійно вдосконалювати методи і технології змішаного навчання для досягнення максимальної ефективності.

Професійні якості викладачів є ключовим фактором успіху в організації змішаного навчання. Зазначимо декілька аспектів, які варто враховувати: викладач повинен мати глибокі знання матеріалу, повинен бути кваліфікованим фахівцем; викладач повинен бути знайомим із сучасними цифровими інструментами та платформами для навчання, такими як відеоконференції, онлайн-платформи для навчання, інтерактивні вправи тощо; важливо мати вміння ефективно комунікувати зі здобувачами як у віртуальному, так і у реальному середовищі, створюючи стимулюючий та дружній освітній процес; викладач повинен бути гнучким та відкритим до нових підходів та методів навчання, а також вміти адаптувати свій підхід до потреб та рівня знань здобувачів освіти. Як зазначено у дослідженні

М. Пантюка, А. Душного, В. Ільницького та І. Зимомря [7]: «Змішане навчання, як форма організації педагогічної взаємодії, якісно змінює роль викладача, що набуває статусу модератора, фасилітатора, тьютора, та дозволяє організувати діяльність максимально швидко, ефективно та результативно, а аспект аудиторного навчання обумовлює особистісні зустрічі учасників, що мають змогу приєднуватись до особистої комунікації, розвитку навичок роботи у команді».

У 2021 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 р. [4]. Ця Концепція визначає стратегічні цілі та завдання для розвитку цифрових компетентностей до 2025 року і відображає важливість цифрової трансформації для подальшого розвитку України в сучасному цифровому світі. Підкреслює особливу важливість наявності навичок та готовності викладача виконувати певні види діяльності в умовах змішаного навчання. Безсумнівно, для ефективного впровадження змішаного навчання, важливим є високий рівень сформованості цифрових компетентностей як у педагогів, так і у здобувачів освіти. Загальною метою акцентування уваги на цифрових компетентностях є забезпечення того, щоб учасники освітнього процесу були готові до ефективного та продуктивного використання цифрових технологій у змішаному середовищі навчання.

Щодо організації освітнього процесу в умовах цифрової трансформації освіти, то доцільно виокремити такі моделі змішаного навчання, які можуть бути реалізовані в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО, як Face-to-Face Model, Rotation Model, Flex Model, Online Lab, Self-Blend Model, Online Driver Model [8]. Впровадження технологій змішаного навчання в навчальний план дозволяє:

1. Індивідуалізувати навчання. Змішане навчання дає можливість адаптувати процес навчання до потреб та стилю кожного здобувача освіти. Завдяки онлайн-платформам та інструментам майбутні фахівці можуть вчитися в власному темпі, обираючи теми, які їм цікаві та глибину їх вивчення.

2. Підвищити мотивацію та залученість. Різноманіття методів та інтерактивність онлайн-середовища роблять процес навчання більш цікавим та ефективним, що сприяє підвищенню мотивації та залученості здобувачів до навчання.

3. Ефективно використовувати час. Змішане навчання дозволяє економити час на аудиторних заняттях, звільняючи його для більш інтерактивної роботи зі здобувачами:

онлайн-платформи дають можливість самостійно вивчати матеріал, що робить процес навчання більш продуктивним.

4. Розвивати цифрові навички. Змішане навчання сприяє розвитку цифрових навичок, таких як пошук інформації, робота з онлайн-інструментами та спілкування в онлайн-середовищі. Ці навички є корисними не лише для навчання, але й для життя в цілому.

5. Розширити доступ до освіти. Змішане навчання робить освіту більш доступною для людей з різними потребами та можливостями: можна навчатися в будь-який час і в будь-якому місці, де є доступ до Інтернету.

6. Підвищити якість освіти. Змішане навчання дає можливість використовувати кращі практики традиційного та дистанційного навчання, що може значно підвищити якість освіти. Дослідження [8; 1] показують, що здобувачі, які навчаються за допомогою змішаного навчання, мають кращі результати, ніж ті, хто навчається лише традиційними методами.

7. Зменшити витрати. Змішане навчання може допомогти закладам освіти економити ресурси, такі як аудиторні приміщення, навчальні матеріали та час викладачів.

Вища освіта переживає трансформацію протягом багатьох років. Традиційні методи навчання замінюються унікальними та інноваційними концепціями, які покращують результати навчання. Однак, заклади вищої та фахової передвищої освіти повільно використовують технології, щоб надати здобувачам особливий досвід.

Згідно з дослідженнями [3; 5] змішане навчання залежить від кількох програм та інструментів. Більшість із них – це інтерактивні інструменти, такі як віртуальні дошки, програми для відеоконференцій, рішення для хмарних сховищ тощо. Тому ЗВО повинні будуть вирішити, що вони збираються використовувати в освітньому процесі: завантаження навчальних матеріалів, відеоаудиторії у реальному часі, трансляція лекцій та їх записи, онлайн дошки, інструменти обміну повідомленнями, засоби обробки зображень і документів.

У дослідженні [9] зазначено, що «Розробляючи навчальні дії та онлайн-відеолекції для змішаного класу, найкраще подумати про результати навчання. Такий підхід до розробки курсів відомий як зворотний дизайн. Ураху-

вання результатів навчання може допомогти узгодити освітню діяльність і методи викладання з результатами навчання. Крім того, поєднання відеолекцій із вправами та діяльністю, наприклад завданнями, може допомогти підвищити позитивне сприйняття здобувачами онлайн-відеолекції».

Можна знайти декілька рекомендацій щодо належного співвідношення очної та віч-на-віч взаємодії у процесі змішаного навчання. Наприклад, 50% навчання можна проводити онлайн, а 50% – особисто [11]. Однак зарубіжний науковець І. Аллен [8] припускає, що відсоток онлайн-класів має становити від 30 до 79%. Крім того, експерти рекомендують наступне співвідношення: 60% електронного навчання і 40% очного [10]. Вищу освіту трансформували технології, щоб краще відповідати унікальним потребам і стилям навчання здобувачів освіти. Ці інновації змінили від часу та місця де майбутні фахівці навчаються та систем управління навчанням (LMS) до адаптивного програмного забезпечення для навчання та відеоконференцій.

Мета роботи. Розглянути та проаналізувати особливості впровадження змішаного навчання у освітній процес закладів вищої освіти.

Методологія. Для досягнення мети дослідження нами використовувався теоретичний метод дослідження: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння.

Наукова новизна. Розкриття потенціалу змішаного навчання в закладах вищої освіти в умовах цифрової трансформації; проведення комплексного аналізу наукових джерел з теорії та практики впровадження змішаного навчання.

Висновки та пропозиції подальших досліджень. У дослідженні авторами проаналізовані особливості. Переваги та виклики змішаного навчання в закладах вищої освіти. Зважаючи на викладене, можна стверджувати, що ландшафт вищої освіти за останній час змінився і продовжуватиме змінюватися, а це означає, що існуючі моделі змішаного навчання можуть бути непридатними чи навпаки, стати більш практичними. ЗВО потрібно проаналізувати, як існуючі моделі навчальних програм змішаного навчання потрібно скоригувати, щоб відповідати викликам майбутнього.

Література:

1. Вишківська В. Б., Чемерис О. А., Прус А. В., Кулик І. В. Змішане навчання як інноваційний чинник модернізації освітнього процесу. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. Випуск 83. С. 131–135.
2. Квятковська А. Результати експериментальної перевірки моделі змішаного навчання професійної підготовки майбутніх фахівців з телекомунікацій. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2023. 4.47-52. <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2023-4.08>
3. Квятковська А., Карташова Л. Змішане навчання: методика підготовки майбутніх фахівців з телекомунікацій. *Збірник наукових праць «Вісник післядипломної освіти»*. 2024. 27(56). Ст. 55–69. doi: 10.58442/2218-7650-2024-27(56)-55-69.
4. Концепція розвитку цифрових компетентностей. 2021 URL:http://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/kabmin-skhvaliv-kontseptsiyu-rozvitku-tsifrovikh-kompetentnostey-do-2025-roku/Dodatok-2.pdf (дата звернення 08.03.24)
5. Осадча К., Осадчий В., Спірін О., Круглик В. Стан проблеми організації змішаного навчання у закладах вищої освіти України під час пандемії COVID-19. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. doi: 10.32840/1992-5786.2022.81.44 20.
6. Павлова В. Суть та особливості технології змішаного навчання в практиці ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. 21(1), 196–199.
7. Пантук М., Душний А., Ільницький В., Зимомря І. Перспективи впровадження змішаного навчання у ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. 58(1). 368–371.
8. Ткачук Г. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України. *European vector of Ukraine and Republic of Poland*. 2018. вип. 1, с. 465–485.
9. Allen I.E., Seaman J., Garrett R. Blending: The scope and prospects for blended education in the United States. Needham, MA: Sloan-C. 2007.
10. Banyen W., Viriyavejakul C., Ratanaolarn T. A blended learning model to enhance Thai students; academic achievement. *Int. J. Emerg. Technol. of Learning (IJET)*. 2019. Vol. 11. pp. 48. doi: 10.3991/ijet.v11i04.5325.
11. Bernard R.M., Abrami P.K., Borochowski E., Wade C.A. A meta-analysis of three types of interaction treatments in distance education. *Rev. of Education Res.* 2002.79, 1243–1289. doi: 10.3102/0034654309333844
12. Gynther K. Design Framework for an adaptive MOOC enhanced by blended learning. *Electronic Journal of e-Learning*. 2016.14(1), pp. 15–30.
13. Tshabalala M., Ndeya-Ndereya C., Merwe T. Implementing blended learning at a developing university: obstacles in the way. *Electronic Journal of e-Learning*. 2014. 12(1), pp. 101–110.

УДК 141+001.18

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.12>**Ihor SNEHIREV**

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

ORCID: 0000-0002-2624-2097

THE MAIN LEITMOTIFS OF CHINESE MEDICINE IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE

The article analyzes the formation of a new approach to the problem of living matter through the integration of Western scientific thought and Eastern experience. An attempt to outline the contours of the creation of theoretical biology and medicine is made in the framework of this method. Our confidence in the correctness of this approach is based on experimental results and, above all, the vast clinical experience gained in various countries during the successful treatment of many thousands of patients suffering from «incurable» diseases from the point of view of conventional therapy.

The aim: to demonstrate the limitations of pharmacological (chemical) therapy and the atomistic paradigm of science (in particular medicine) on the methodological basis of modern interdisciplinary directions (the theory of dissipative structures, chaos, autopoiesis), quantum mechanics, as well as the basic patterns of oriental medicine.

Materials and methods. The principles used in the article include self-organization, emergence, quantum mechanics (the Heisenberg uncertainty principle), the principle of consistency; principles of using coherent millimeter waves of low power, etc. Theoretical methods of analysis and synthesis, idealization, abstraction, induction and deduction are also used.

Conclusions 1. The concept of «integrable system» is equivalent to the concept of «integral quantum-mechanical system».

2. Integral quantum-mechanical systems (nuclei, atoms, molecules, living objects) in the ground state are described by periodic wave functions of the type $\exp(i\omega t)$.

3. The traditional paradigm, for the most part, eliminates the qualitative difference between living and dead matter.

4. Any living system functioning as a whole is simultaneously a macroscopic quantum-mechanical object and a millimeter-wave laser.

Key words: quantum mechanical system, biological coherence.

ІГОР СНЕГІРЬОВ. ОСНОВНІ ЛЕЙТМОТИВИ КИТАЙСЬКОЇ МЕДИЦИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ

У статті аналізується формування нового підходу до проблеми живої матерії шляхом інтеграції західної наукової думки та східного досвіду. У рамках цього методу зроблена спроба окреслити контури створення теоретичної біології та медицини. Наша впевненість у правильності цього підходу базується на експериментальних результатах і, перш за все, на величезному клінічному досвіді, накопиченому в різних країнах під час успішного лікування багатьох тисяч пацієнтів, які страждають від «невиліковних» захворювань з точки зору традиційної терапії.

Мета: продемонструвати обмеженість фармакологічної (хімічної) терапії та атомістичної парадигми науки (зокрема медицини) на методологічній основі сучасних міждисциплінарних напрямів (теорії дисипативних структур, хаосу, аутопоезу), квантової механіки, а також основні закономірності східної медицини.

Матеріали та методи. У статті використовуються такі принципи, як самоорганізація, емерджентність, квантова механіка (принцип невизначеності Гейзенберга), принцип узгодженості; принципи використання когерентних міліметрових хвиль малої потужності та ін. Використовуються також теоретичні методи аналізу та синтезу, ідеалізації, абстрагування, індукції та дедукції.

Висновки: 1. Поняття «інтегрована система» еквівалентно поняттю «цілісна квантово-механічна система».

2. Цілісні квантово-механічні системи (ядра, атоми, молекули, живі об'єкти) в основному стані описуються періодичними хвильовими функціями типу $\exp(i\omega t)$.

3. Традиційна парадигма, здебільшого, усуває якісну різницю між живою та мертвою матерією.

4. Будь-яка жива система, що функціонує як єдине ціле, є одночасно макроскопічним квантово-механічним об'єктом і лазером міліметрового діапазону.

Ключові слова: квантовомеханічна система, біологічна когерентність.

Introduction. Despite the fact that the term «physics of the living» was somehow adopted by the scientific community, the boundaries of this new science are quite blurred, especially in the area of its contact with traditional biophysics. Therefore, when it comes to the fact that the physics of living is considered as the theoretical basis of quantum medicine – a fundamentally new area of modern medicine – this refers to the most radical direction of «physics of living», which is based on the idea that after nuclear,

atomic and molecular, living is the fourth level of the quantum organization of nature.

There is a worldview, methodological and therapeutic dichotomy between the eastern and western approaches to solving the problem of restoring human health (and to the essence of life as a systemic whole). Western science, in particular medicine, is based on the classical paradigm with the predominance of an atomistic-mechanistic pattern in it. This means that the whole is treated as the sum of the elements with the

resulting leveling of the principle of emergence. The results of microscopic examination are recognized as convincing, and the conclusions of macroscopic analysis in the best case scenario are considered as a preliminary stage preceding a thorough microscopic study.

Simultaneously, holism plays an essential role in the medicine of the East, within the framework of which man is organically inscribed in the Nature-Cosmos system. Using this approach, eastern medicine operates with categories that until recently were something alien to the European mentality and fell under the category of mysticism [5].

The aim. To demonstrate the limitations of pharmacological (chemical) therapy and the atomistic paradigm of science (in particular medicine) on the methodological basis of modern interdisciplinary directions (the theory of dissipative structures, chaos, autopoiesis), quantum mechanics, as well as the basic patterns of oriental medicine.

Materials and methods: The principles used in the article include self-organization, emergence, quantum mechanics (the Heisenberg uncertainty principle), the principle of consistency; principles of using coherent millimeter waves of low power, etc. Theoretical methods of analysis and synthesis, idealization, abstraction, induction and deduction are also used.

Review and discussion. The atomistic aspect of the classical paradigm has given rise to pharmaceutical therapy (not unreasonably positive in its socio-historical context), which can be called «chemical therapy» due to the fact that its therapeutic effect is achieved due to the short-acting chemical effect on the sequence of chemical reactions in the subcellular structures of the living system. In this understanding, biochemical cycles and reaction chains are spatially localized and can be controlled during the experiment. Therefore, processes that are currently being described are not only occurring at the cellular and subcellular levels of a living organism, but in some cases, the functions of the organism are understood at these levels. An example is the decoding of the mechanism of chromosomal heredity in a sequential chain from nucleotides to amino acids and further to proteins [2, 12] and the accumulation of metabolic energy in the form of a charge on cell membranes via the proton transport mechanism [6].

However, the essence of the synchronization of processes in billions of body cells, the organization of differentiation of tissue cells, the implementation of gene information at the level of the whole body remains a mystery. These questions are the pinnacle of a more global and somewhat

philosophical question: where is that line that separates living matter from dead matter? The answer at the descriptive level of Eastern philosophy or at the level of the tautological Engels definition «Life is a way of existence of protein bodies» [3] does not suit us within the framework of this article. Moreover, the conceptual-categorical apparatus must meet the requirements and criteria of the information paradigm of science.

It should also be noted that the «chemical force» is a type of electromagnetic force that occurs during the contact interaction of reagents, so it is a short-range component of the fundamental electromagnetic interaction. Under solid conditions, due to the screening effect, the long-range components of the electromagnetic interaction are leveled, so the microscopic approach is justified in these areas of traditional physics. But when studying wildlife, we are faced with the limitations of this method.

Indeed, in the process of systematic comprehension of the numerous experimental results of modern interdisciplinary research in the framework of the theory of dissipative structures, the theory of chaos, autopoiesis, etc., it becomes quite evident that considering short-range chemical forces as priority, in principle it is impossible to explain the potential of occurrence and existence during a relatively long time macroscopic forms of animal organisms. In other words, the traditional paradigm, for the most part, eliminates the qualitative difference between living and dead matter. G. Freilich [4] was one of the first who outlined the main contours of a new approach to this problem; he was looking for a source of the possibility of more effective long-range action in the plane of biological coherence research.

The formation of the concept of biological coherence began in the early 80s of the last century in the context of revealing the natural characteristic frequencies of the human body [1]. The possibility of restoring the health status of the patient's body by exposure to low-intensity electromagnetic radiation, tuned in frequency in the millimeter range to human biologically active points (BAP), was demonstrated. In this context, it should be noted that BAP coincide with acupuncture points, well known in ancient Chinese medicine. As studies in this direction have shown, this property is inherent to the living matter solely.

The experimental results [11] and, first of all, the vast clinical experience gained in various countries during the successful treatment of many thousands of patients suffering from «incurable» diseases from the point of view of conventional therapy, became the basis for understanding the

leading role of coherent electromagnetic waves of the body in the realization of its genetic integrity and ensuring the diverse differential stability of the living. Awareness of this fact made it possible to formulate a hypothesis about the place of the living on the Weisskopf quantum staircase of nature.

Briefly, this hypothesis can be formulated as follows. Any living system functioning as a whole is simultaneously a macroscopic quantum-mechanical object and a millimeter-wave laser. It is proved that just such an approach to the problem gives a consistent explanation of the entire volume of experimental data, including the treatment of «incurable» diseases with the help of a few quanta of electromagnetic radiation. The formation of this idea was based on the recognition of the fact that the basic principles of quantum mechanics – the principles of identity and discreteness – and only they determine the diverse differential stability of the world at three levels of its quantum organization. We are talking about the three steps of the Weisskopf quantum ladder – nuclear, atomic and molecular – and in accordance with them there are three sections of fundamental physics. And the statement, according to which the diverse differential stability of living things (the existence of species and individual characteristics of plants and animals) should have the same reason, representing quantum-mechanical entities, is quite justified.

The problem of the reality of the quantum-mechanical integrity of a macroscopic object is closely related to the possibility of the existence of a unitary nonlocal self-consistent potential in it. Under ordinary conditions of a solid body, the presence of such a potential is impossible. That is why macroscopic physics, as a rule, solely deals with quantum effects, when extraordinary conditions are created, such as, for example, superconductivity, superfluidity, inverse population (laser mode), plasma state, etc.

What the situation in the field of living matter is like?

First of all, it is necessary to recall the existence of a strong electric field on the protoplasmic membranes of every living cell. Considering that the physical properties of membranes make it possible to oscillate at natural frequencies in the millimeter wavelength range under vacuum conditions, we can conclude that any cell of any living organism can be considered as an active center, therefore, to regard it as a source of electromagnetic pump radiation. Despite this, in most cases, it cannot be argued in advance that the existence of active centers in the medium is a sufficient condition for the transition to laser

generation. Very strong absorption in the tissues can impede the passage of the system through the threshold of a nonequilibrium phase transition. And that is where we should turn to the ideas of oriental medicine.

The essence of the matter is that the BAPs are not located on the surface of the human body arbitrarily, they are organized in such a way that most of them are located on specific lines called meridians [6], more precisely, on the external tracks of these meridians, since in addition there are internal Meridian tracks passing through the main organs of the body, in accordance with the ideas of Eastern philosophy. Thus, the whole body is penetrated by 28 meridians, and it may seem that the mechanism of action of acupuncture is easy to understand. But not from the point of view of Western medicine, since there are no morphological features associated with the trajectories of the meridians, at the same time, it is morphologically visualized in the tradition of Western medicine.

The Rudenko effect (observation of external trajectories of meridians with the help of weak magnetic fields comparable with the intensity of the Earth's field) showed the limitations of this point of view and demonstrated the electromagnetic nature of the Chinese meridians. This fact, along with the stability of the trajectories of the meridians, as well as the gauge invariance of their lengths with respect to the distances between the main anatomical features of the body, made it possible to look at these trajectories as projections in three-dimensional space of phase trajectories of stable coherent medium waves (limit cycles).

In this context, the presence of a meridian is sufficient evidence of the existence of a nonlocal, self-consistent electromagnetic potential of the body as a whole and, therefore, the existence of effective long-range forces that ensure the quantum-mechanical integrity of the body beyond the threshold of a nonequilibrium phase transition.

Thus, limit cycles can be considered as a reflection on the phase plane of a stable solution of the simplest nonlinear differential equation used in synergetics in the case of the one-dimensional Landau-Haken potential. As is known, after conversion to a two-dimensional structure this potential can be visually presented in the form of a model similar to a bottle turned upside down with a steady movement of the «probe» along the ramp along a circular path simulating an electromagnetic limit cycle.

This synergistic form of quantum-mechanical potential, observed in this situation, allows us to generalize this result to the problems of traditional quantum mechanics. It also stimu-

lated the replacement of commonly used forms of potential wells, which gave a solution in the form of stable waves, synergistic potentials with solutions in the form of traveling waves. This replacement gives physical meaning to the mechanism of quantization of energy levels, regenerating in this way the intuitive prediction made by N. Bohr [8]. Running coherent electromagnetic waves are formed in the human body and propagate within it in accordance with the known laws of nonlinear optics for a closed resonator filled with a nonlinearly absorbing medium with active centers. According to the principle of minimal losses, the aforementioned waves must fall on the skin surface from the inside at an angle greater than the angle of total internal reflection for a given medium. An analysis of the localization of acupuncture points along the outer trajectories of the meridians confirmed this assumption. The dimensions of the cross sections of the meridians are determined by the condition of saturation of the medium along their tracks and in most cases, the exact formation of the latter can be carried out by reflecting electromagnetic waves from the nails of the fingers and toes.

The next problem is the informational content of the spectrum of traveling electromagnetic waves that form meridians in its connection with the genome and the properties of a holistic quantum system. It is known that all somatic cells of the body have the same genome. It is this property that makes it possible to consider any cell as an active center of the coherent field of an organism. To transfer the information contained in the genes, this field must receive this information from DNA. In this context, one cannot disagree with S. Webb's point of view that intracellular processes are synchronized by an internal coherent electromagnetic field. We can say that the translation of chemical information into an electromagnetic language, and vice versa, can be carried out through the mechanism of laser chemical pumping (Polanyi) during decryption in the following sequence: DNA – microtubules (cytoskeletal network) – membranes [7]. It can also be assumed that the cell membrane plays the role of a high-Q active filter with a bandwidth in the millimeter range (due to its shape and charge) and is controlled by the membrane channel system. This allows to eliminate the exit from the cells of the high-frequency part of the spectrum, which carries out self-consistent communication during intracellular processes.

Based on the above concept, there is no direct connection between one or another gene and the morphological specificity of the organism. Genes encode the formation of molecules (as it

is known) and form the features of a self-consistent potential, thus creating a «rule» of selection that transforms the quasi-continuous spectrum of energy transitions into a discrete one that is unique to this particular organism. Thus, the formation of the spectrum of characteristic eigenfrequencies occurs. This spectrum determines all the morphological properties of the species, specific to each creature, similar to how it happens on other steps of the quantum ladder. Thus, the spectra of natural characteristic frequencies are, in fact, universal passports of stable integrity for objects of both inanimate and living nature.

In this context, the problem comes to the forefront, causing widespread discussion in monographs and on the pages of scientific journals, when the ideas of the theory of self-organization, chaos revived interest in the problems of time and its reversibility, entropy, integrable and non-integrable systems, dynamic chaos, etc.

When trying to clarify the nature of the irreversibility of time, the imaginary sign j usually refers to the energy frequency [10]. The temporary variable t refers to the imaginary sign j . It means that in the ground state, integral quantum mechanical systems do not have real time. For example, we cannot apply the concept of time to a hydrogen atom in the ground state (what is the age of this hydrogen atom?), despite the fact that it exists in the world with current time. And only with external influence (transition to an excited state, radioactivity) does the real part of the complex time appear: the lifetime in the excited state, the half-life in radioactivity.

However, if particles or quantum integrity collide, form a new integral quantum-mechanical system, then the real part of the complex time disappears, and the system begins to be described by a periodic wave function with imaginary time. In the language of classical physics, this means that we entered the regime of an integrable system and can exclude potential energy from the Hamilton operator (and, therefore, from the total energy), that is, we can perform the canonical transformation and show that in the new coordinates (the angle is variable action) there is no interaction of the integrable system with the rest of the world. The integrable system depends on only one variable – the action, and therefore, by analogy with the integral quantum system, it is described by only one wave function.

Questions of the theory of development in general and embryology in particular are also in the sphere of interests of living physics. Now we are trying to understand the mechanism of formation of the «electromagnetic framework» of the embryo in its self-consistency with the biochemical development of the child. It should

be noted that the ideas of living physics do not contradict the existence of a biochemical picture of the development of living things. On the contrary, the ideas expressed above fill the gaps in this picture.

Conclusions. Based on the concept of living physics, we can draw the following conclusions in this vein:

– firstly, the concept of “integrable system” is equivalent to the concept of “an integral quantum-mechanical system”;

– secondly, integral quantum-mechanical systems (nuclei, atoms, molecules, living objects) in the ground state are described by periodic wave functions of the exp type (jwt).

– thirdly, BAP coincide with acupuncture points, well known in ancient Chinese medicine. As further studies in this direction have shown, this property is inherent solely to the living matter.

The World Health Organization has repeatedly expressed concern about the abuse of developed countries by pharmacological therapy. In particular, the potential vulnerability of mankind to pneumonia and tuberculosis was pointed out. In this context, we would like to conclude with a few paraphrases of Claude Levy-Strauss: “The 21st century will be a century of quantum medicine – or it won’t be at all”.

Bibliography:

1. Andreev E. A., Belyiy M. U. Proyavlenie sobstvennykh harakternykh chastot chelovecheskogo organizma. – M.: Progress, 1989. – P. 34–36.
2. Crick F. H. On protein synthesis // Symp. Soc. Exp. Biol. – 1958. – T. 12. C. 138–163.
3. Engels F. Anti-Dyuring. Dialektika prirody. – M.: AST, 2016. P. 542.
4. Frohlich H. Long range coherence and energy storage in biological systems. // Inf. Of Quantum Chem., 1968. – № 2. P. 641–649.
5. Kapra F. Dao fiziki. – K.: «Sofiya», M.: ID «Gelios», 2017. P. 22–3.
6. Kapra F. Dao fiziki. – K.: «Sofiya», M.: ID «Gelios», 2017. P. 76–82.
7. Koruga D. L. Neurocomputing in book. – Ed. E. Pelikan, N. Novak, 2009. P. 19–39.
8. Kuznetsov B. G. Printsip dopolnitelnosti. – M.: URSS, 2016. P. 34–36.
9. Nelson, David; Cox, Michael. Lehninger Principles of Biochemistry. – New York: W.H. Freeman, 2013. P. 403.
10. Prigozhin I., Stengers I. Vremya, haos, kvant. – M.: URSS, 2019. P. 64–66.
11. Sitko S. P. Mkrtchan L. N. Vvedenie v kvantovuyu meditsinu. – Kiev: Pattern, 2019. P. 56–64.
12. Uotson D. Dvoynaya spiral. – M.: AST, 2019. 256 p.

УДК 376-056.264-051

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.13>**Анастасія ТУРУБАРОВА**

кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук, Хортицька національна академія, turubarovaan@gmail.com.

ORCID: 0000-0002-4806-4519

Юлія КЛОЧКОВА

доктор філософії, старший викладач кафедри спеціальної освіти, Хортицька національна академія, yuliya.tv@gmail.com.

ORCID: 0000-0002-9323-4142

Альона КОРОЛЬ

доктор філософії, асистент кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, akorolin@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0392-4113

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГОПЕДА У МЕДІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Стаття присвячена дослідженню особливостей професійної діяльності логопеда в медійному просторі. У роботі розглянуті ключові аспекти, що визначають ефективність логопедичної практики в контексті сучасних медіа. Автори розглядають виклики та можливості, які виникають перед логопедами у використанні різноманітних медійних платформ. Досліджено роль логопеда у просвітницькій та консультативній діяльності в онлайн-середовищі. Розглянуто такі соціальні мережі – платформи для роботи логопеда онлайн: Youtube, Facebook, Instagram. Також розглянуто питання формування та підвищення медіакомпетентності логопедів для успішної взаємодії з сучасними медійними технологіями. У статті визначено та ретельно розглянуто різноманітні форми та види контенту, які виявилися ключовими для досягнення ефективної комунікації та плідної взаємодії логопеда з аудиторією.

У роботі представлено висновки наукового дослідження, яке націлене на визначення рівня медіакомпетентності логопедів, які здійснюють практичну діяльність в Україні. Детально розглянуті компоненти цієї компетентності, визначені різні рівні її виявлення та встановлені критерії оцінки. Дослідження включає в себе аналіз та класифікацію навичок та знань, які визначають успішну практику логопеда.

Докладно розглянуто кожен компонент медіакомпетентності, враховуючи їх взаємодію та вплив на професійну діяльність логопеда. Встановлені різні рівні виявлення медіакомпетентності – від низького до високого, кожен з яких характеризується певним ступенем оволодіння медійними навичками та знаннями.

Водночас, описано чіткі критерії, які допомагають оцінити рівень медіакомпетентності логопеда. Ці критерії базуються на ключових аспектах професійної діяльності. Представлено кількісні показники результатів дослідження та окреслено тематику подальших наукових розвідок.

Ключові слова: логопед, медіакомпетентність, медіапростір, робота логопеда онлайн, освіта.

Anastasiia TURUBAROVA, Yuliia KLOCHKOVA, Alona KOROL. SPECIAL FEATURES OF SPEECH THERAPIST'S PROFESSIONAL ACTIVITIES IN THE MEDIA SPACE

The article is dedicated to exploring the peculiarities of the professional activities of speech therapists in the media space. The paper delves into key aspects that define the effectiveness of speech therapy practice in the context of contemporary media. The authors examine the challenges and opportunities that arise for speech therapists in utilizing various media platforms. The role of speech therapists in educational and advisory activities in the online environment is scrutinized. Social media platforms such as Youtube, Facebook, and Instagram are discussed as online working platforms for speech therapists. Additionally, the formation and enhancement of media competence among speech therapists for successful interaction with modern media technologies are considered.

The article provides conclusions from a scientific study aimed at determining the level of media competence among practicing speech therapists in Ukraine. The components of this competence are thoroughly examined, different levels of its manifestation are identified, and assessment criteria are established. The research includes an analysis and classification of skills and knowledge that determine successful speech therapy practice.

Each component of media competence is meticulously examined, taking into account their interaction and influence on the professional activities of speech therapists. Various levels of media competence are identified, ranging from low to high, each characterized by a specific degree of mastery of media skills and knowledge.

Moreover, clear criteria are described to assess the level of media competence of speech therapists, which are based on key aspects of professional activity. Quantitative indicators of research results are presented, and the thematic focus of further scientific investigations is outlined.

Key words: speech therapist, media competence, media space, online speech therapy, education.

Постановка проблеми. Сучасні медіа інтегруються в різноманітні сфери людського життя, включаючи професійну діяльність. Однак фахівці педагогічного спрямування (в тому числі логопеди) в більшості своїй не готові до роботи в нових умовах через відсутність необхідних знань, умінь і досвіду. Таким чином, виникає необхідність переосмислення освітніх програм з метою підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які володіють всіма компетентностями, необхідними для успішної професійної діяльності як у традиційних, так і в онлайн форматах, незалежно від умов.

Особливо актуальним це питання стало в умовах війни. Воєнний конфлікт призводить до ряду викликів для освітнього сектору, зокрема у плані забезпечення доступу дітей до якісної логопедичної допомоги. Враховуючи можливі обмеження фізичного доступу до медичних закладів та навчальних установ, використання онлайн-формату стає ефективним засобом забезпечення логопедичної підтримки для дітей, які перебувають у зоні конфлікту.

Онлайн-логопедія надає можливість здійснювати дистанційний контакт із спеціалістами, що особливо важливо в умовах, коли фізичний доступ обмежений або небезпечний. Онлайн-робота логопеда дозволяє підтримувати розвиток мовлення у дітей, незалежно від географічного розташування чи екстремальних умов.

Мета статті. Визначити поняття медійного простору, види професійної діяльності педагогів у ньому. Дослідити можливості професійної діяльності логопедів у медійному просторі. Визначити експериментальним шляхом рівень медіакомпетентності логопедів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення наукових досліджень вказує на те, що медіакомпетентність у медіапросторі являє собою відносно новий і складний феномен, який досліджується як іноземними (Д. Баке, М. Перес-Родрігес, Дж. Поттер), так і вітчизняними науковцями (О. Галан, Н. Гмиря, О. Голубєва, І. Наумук, А. Сулім).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Медіапростір – це термін, що вказує на усю сферу масових медіа, яка включає в себе різноманітні засоби масової інформації, канали та платформи, що існують в сучасному інформаційному просторі. Це об'єднане середовище, де здійснюється обмін інформацією, новинами, розважальним контентом тощо.

Медіапростір включає традиційні засоби масової інформації, такі як телебачення, радіо,

газети, журнали, а також нові технології, такі як Інтернет, соціальні мережі, потокове відео та інші цифрові платформи. Це динамічне середовище, що постійно змінюється та адаптується до потреб аудиторії та технологічних тенденцій.

Медіапростір є важливим інструментом для сучасних педагогів, який може бути використаний у різних аспектах їхньої професійної діяльності. Використання відеоуроків, презентацій та онлайн-підручників допомагає ілюструвати навчальний матеріал та збагачує знання учнів. Застосування інтерактивних дошок та онлайн-ігор стимулює учнів на уроці. Організація віртуальних екскурсій та віртуальних уроків надає можливість вивчати матеріал в цікавій формі [5; 7].

Також медіапростір використовується для комунікації та співпраці, зокрема, використання платформ для дистанційного навчання та відеоконференцій. Для самостійної роботи учнів та їхнього оцінювання використовуються онлайн-інструменти. Педагоги також можуть використовувати медіапростір для свого саморозвитку, участі в вебінарах, курсах і майстер-класах, щоб підтримувати свою професійну конкурентоспроможність у сучасному освітньому середовищі. Таким чином, медіапростір відкриває нові можливості для педагогічної діяльності в умовах сучасності.

Під час роботи з медіапростором важливо враховувати його властивості: мобільність, інтерактивність, конвенгерція, ризомність.

Мобільність надає можливість бути географічно незалежним, розширювати сферу своєї діяльності та залишатися в постійному зв'язку. Інтерактивність дозволяє взаємодіяти з клієнтами в реальному часі, покращуючи якість підтримки. Конвергенція сприяє медіадіяльності та підсилює взаємозв'язок між технологіями та естетичними аспектами для досягнення оптимальної трансляції інформації. Ризомність відкриває можливості вибору для клієнтів, оскільки медіапростір характеризується відсутністю чіткої структури та децентралізацією інформаційних потоків [3].

Комунікативна взаємодія логопеда у медіапросторі є важливим елементом його професійної практики, вимагаючи від нього високого рівня адаптивності та креативності. Забезпечення ефективного обміну інформацією та взаємодії з різними аудиторіями включає в себе не лише використання різноманітних медіа-засобів, таких як відео та аудіо, але і вміння адаптувати свій стиль спілкування для відповіді на потреби конкретного співрозмовника. Логопед активно стимулює учасни-

ків спілкування до активної участі, сприяючи обміну ідеями та думками.

Особлива увага приділяється врахуванню гетерогенності аудиторії, і логопед працює над створенням інклюзивного середовища, де кожна особа має можливість висловити свої думки та відчувається важливою частиною комунікаційного процесу. Важливим аспектом є інтеграція різноманітних медіа-засобів з метою надання інформації в доступній та зрозумілій формі.

У ході вивчення цієї теми виокремлено 3 основні напрями діяльності логопеда в медійному просторі:

- консультації та заняття;
- просвітництво;
- маркетинг в соціальних мережах.

У медійному просторі логопед може реалізовувати консультації та заняття, використовуючи інтерактивні технології та медійні засоби. Комунікаційний процес стає більш гнучким та доступним, оскільки логопед може взаємодіяти з клієнтами в режимі реального часу, надавати індивідуалізовану підтримку та використовувати різноманітні формати для сприяння розвитку мовленнєвих навичок [10].

Медійне оточення надає можливість логопеду створювати цікаві та взаємодійні заняття, використовуючи аудіо- та відеоматеріали, інтерактивні завдання та мультимедійні ресурси. Це дає змогу створити динамічні уроки, які привертають увагу та сприяють активному залученню учнів до процесу навчання.

Важливим аспектом є гнучкість у виборі формату комунікації, який може бути індивідуальним чи груповим, в залежності від потреб та особливостей учнів. Логопед може використовувати віртуальні платформи, вебінари чи чати для забезпечення зручної та ефективної взаємодії. Комбінування традиційних методик логопедичної роботи з інноваційними медійними можливостями розширює арсенал інструментів для досягнення мовленнєвих цілей учнів [8].

У контексті медіапростору, просвітництво визначається як ключовий компонент логопедичної діяльності, активно виявляючись у приблизно 80% загальної активності фахівця незалежно від сфери його професійної діяльності. Ця форма взаємодії є вирішальною для підвищення рівня логопедичної грамотності серед населення, створення звітності про фахівця, а також сприяє формуванню позитивного ставлення клієнтів до спеціаліста.

Просвітницька діяльність логопеда має на меті поширення інформації про важливість логопедичного підходу, освітніх можливос-

тей, а також впровадження передових практик у цій сфері. Це є необхідним елементом для створення довіри між логопедом та його клієнтами, враховуючи значущість підсвідомого сприйняття фахівця як авторитету та партнера у питаннях розвитку мовленнєвих навичок [1].

У разі правильного впровадження просвітницької діяльності логопед може значно збільшити свою видимість та вплив на громадськість, сприяючи вдосконаленню рівня логопедичної культури в суспільстві.

Діяльність логопеда у сфері маркетингу в соціальних мережах визначається як важливий аспект його професійної практики. Цей вид комунікації є засобом підвищення обізнаності громадськості про логопедичні послуги, а також сприяє створенню позитивного іміджу та визначенню фахівця в цифровому просторі.

Рекламна діяльність логопеда в соціальних мережах передбачає систематичну публікацію інформації про його професійний досвід, методики роботи, успіхи та відгуки клієнтів. Цей процес орієнтований на підтримання активного взаємодії з аудиторією та формування довіри до логопедичної компетентності фахівця. Однією з ключових стратегій логопеда є створення інформаційного контенту, спрямованого на освітні цілі та своєчасну реакцію на запитання та потреби публіки. Це може включати у себе відеоуроки, статті, онлайн-консультації та інші формати, спрямовані на надання інформації та допомоги в галузі логопедії [4; 9].

У рамках визначення ключових напрямів діяльності логопеда в медійному просторі, виявилось необхідним провести дослідження та визначити шляхи реалізації цих напрямів. З цією метою були ретельно проаналізовані особливості соціальних мереж та унікальні аспекти діяльності логопеда в цьому контексті. Також була розглянута класифікація, форми та види контенту, які логопед може використовувати для взаємодії з аудиторією та впливу на неї.

Логопед у своїй професійній діяльності активно використовує соціальні мережі, серед яких особливо важливими є YouTube, Facebook та Instagram. Кожна з цих платформ має свої унікальні особливості, які логопед враховує для досягнення максимальної ефективності в комунікації та співпраці з аудиторією.

YouTube, як відеоплатформа, дає змогу логопеду створювати інформативний відеоконтент. Це може бути навчальні відеоуроки, поради з розвитку мовлення та інші корисні

матеріали. Важливим аспектом є можливість створення плейстів для систематизації матеріалів.

Facebook забезпечує можливість логопеду будувати спільноту та взаємодіяти зі своєю аудиторією через пости, коментарі та спільнотні групи. Важливо використовувати різноманітні формати контенту, такі як тексти, зображення та відео, для привертання уваги та підтримки інтересу.

Instagram, як візуально-орієнтована платформа, дає змогу логопеду створювати зміст у формі коротких відеороликів, фотографій та сторіз. Використання хештегів допомагає збільшити обсяг аудиторії та підняти візуальний рівень присутності.

Логопед, використовуючи соціальні мережі, може варіювати форми та види контенту для ефективної комунікації та взаємодії з аудиторією. Розглянемо основні з них:

1. Навчальні відеоролики, у яких логопед пояснює правила вимови, розвиває мовлення чи надає поради щодо роботи над мовленнєвими навичками;

2. Текстові пости, тобто публікації коротких інформативних текстів або порад, які можуть включати опис вправ, ігор або рекомендацій для розвитку мовленнєвих навичок;

3. Використання зображень для демонстрації правильного положення мовленнєвого апарату, графічного представлення вправ чи стимулюючих матеріалів;

4. Контент у формі сторіз. Це невеликі розповіді про реальні кейси, короткі історії успіху чи динамічні перегляди різноманітних вправ;

5. Інтерактивні запитання і голосування. Залучення аудиторії до участі через запитання, відповіді чи голосування сприяє активній взаємодії та залученню уваги.

6. Проведення онлайн-сесій, де логопед може відповідати на питання та спілкуватися з глядачами у реальному часі.

7. Розважальні пости. Важливо висвітлювати не тільки професійну інформацію, а й іноді розважити аудиторію, використовуючи гумор, мему чи креативні ігри, щоб підтримати позитивний настрій та залучення.

Метою нашого дослідження було визначити, наскільки медіакомпетентними є логопеди України. Вибірку експерименту склали 100 логопедів, що працюються на території країни онлайн та мають робочі сторінки у соціальних мережах. З метою об'єктивізації дослідження та математичної обробки були виведені критерії медіакомпетентності логопеда. До них увійшли: технічна медіаграмотність, медіапедагогічні навички, інфор-

маційна грамотність, творчість та інновації, етична медіакомпетентність, співпраця та комунікація в медіапросторі, адаптація до змін у медіапросторі, створення контенту для розвитку мовленнєвих навичок.

Медіакомпетентність логопеда в сучасному світі є важливим аспектом його професійної готовності до роботи з дітьми та особами із порушеннями мовлення. Ця компетентність включає в себе кілька ключових критеріїв, що визначають різні аспекти її змісту. Технічна медіаграмотність визначає рівень знань та навичок логопеда у використанні медіаінструментів та технологій. Вона передбачає не лише здатність працювати з певними платформами, а й масштабування його професійної діяльності та постійний зв'язок з клієнтами [6].

Медіапедагогічні навички включають в себе адаптацію контенту для потреб дітей із порушеннями мовлення та розуміння ефективних методів їх впровадження. Інформаційна грамотність передбачає критичне осмислення інформації, яку логопед отримує з різних медіа-джерел. Є важливою для правильного використання медіа в навчанні та розвитку мовленнєвих навичок учнів. Творчість та інновації характеризують здатність логопеда створювати унікальний контент та адаптувати його для різних груп учнів, сприяючи тим самим більш ефективному мовленнєвому розвитку. Етична медіакомпетентність визначається дотриманням логопедом етичних норм та стандартів під час використання медіа в професійній діяльності. Містить у собі питання конфіденційності, безпеки та відповідального використання інформації. Співпраця та комунікація в медіапросторі визначає здатність логопеда ефективно взаємодіяти з іншими фахівцями, батьками та учнями в віртуальному середовищі, сприяючи тим самим позитивним взаємодіям та обміну корисною інформацією. Адаптація до змін у медіапросторі визначає готовність логопеда до постійного навчання та адаптації до нових технологій та трендів у медіа.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За означеними вище компонентами було проаналізовано та досліджено роботу логопедів. Встановлено 3 рівні медіакомпетентності: високий, середній, низький.

На високому рівні виявляється відмінна технічна медіаграмотність, що включає в себе вміння ефективно користуватися різними медіаплатформами, а також активно впроваджувати технології в свою професійну діяльність, надаючи високоякісні послуги в онлайн-форматі. Логопед володіє різноманітними

медіапедагогічними навичками, розробляє та використовує креативний та інноваційний контент, дотримується високих стандартів етики використання медіа та показує здатність до ефективної співпраці та комунікації в онлайн-середовищі. Логопед також відзначається готовністю до постійного навчання та адаптації до нових тенденцій у медіапросторі.

На середньому рівні медіакомпетентності логопед виявляє базовий рівень технічної медіаграмотності та вміння ефективно користуватися основними медіаплатформами. Він використовує стандартні медіапедагогічні методи та створює базовий контент. Логопед дотримується основ етики використання медіа та виявляє здатність до співпраці в онлайн-середовищі. Проте йому може бракувати глибокого розуміння сучасних тенденцій та новітніх технологій.

На низькому рівні медіакомпетентності логопеда можуть виявлятися обмежені технічні навички, недостатнє використання медіапедагогічних стратегій та створення базового контенту. Такий фахівець може демонструвати обмежене розуміння етичних аспектів використання медіа та показувати обмежені

навички співпраці в онлайн-середовищі. Такі логопеди можуть потребувати додаткової підготовки та підтримки для ефективного впровадження медіапростору у свою професійну практику.

Під час проведення дослідження встановлено, що за критеріями технічної медіаграмотності та інформаційної грамотності більшість логопедів (67%) розміщуються на середньому рівні. Водночас, за критеріями медіапедагогічних навичок, співпраці та комунікації в медіапросторі, а також за здатністю до створення контенту для розвитку мовленнєвих навичок більшість логопедів (75%) демонструють високий рівень компетентності. Щодо критеріїв творчості та інновацій, етичної медіакомпетентності та адаптації до змін у медіапросторі, 30% логопедів характеризується низьким рівнем, 50% – середнім, а 20% – високим рівнем компетентності.

Перспективи подальших наукових досліджень ми вбачаємо у розробці курсу підвищення кваліфікації для викладачів логопедії з метою підвищення рівня їх компетентності у медіапросторі.

Література:

1. Галан О. М. Формування медіакомпетентності в процесі вивчення суспільних дисциплін. *Young Scientist*. 2018. № 12(641). С. 21–24.
2. Гмиря Н. І. Кібербулінг: як виявити та попередити. *Психологічні умови розвитку особистісно-професійної компетентності педагога*: матеріали II Всеукраїнського науково-практичного форуму «Соціальнопсихологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» (07 – 12 грудня 2020 року, м. Суми). 2020. С. 29–33.
3. Голубева О. Є. Соціально-психологічне поле медіакомпетентності: спитай у Google. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2011. № 29. С. 319–332.
4. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / за ред. В. Різуна. Київ, 2013 352 с.
5. Наумук І. Формування медіакомпетентності майбутніх вчителів в контексті інтегрованого підходу до медіаосвіти. *Інформаційні технології в освіті та науці*: матер. VII-ї Всеукр. наук.-практ. конф. Мелітополь, 2015. С. 127–132.
6. Семенов О. М. Медіаосвіта майбутнього вчителя у вищій філологічній школі: досвід зарубіжжя й України. *Українська мова і література в школі*, 2013. № 3. С. 30–38.
7. Сулім А. А. Медіакомпетентність як результат упровадження медіаосвіти. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*. 2011. № 968 (3). С. 26–29.
8. Baake D. Hanbuch Mediaen: Medienkompetenz. Bonn: Bundeszentrale für Politische Bildung, 1999. 308 p
9. Pérez-Rodríguez M. From Digital and Audiovisual Competence to Media Competence: Dimensions and indicators. *Comunicar*. 2012. № 20(39). P. 25–33.
10. Potter W. Media Literacy. London, 2001. 423 p.

УДК 004[378.6:373]

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.1.14>**Марія ШИШКІНА**

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти, Інститут цифровізації освіти НАПН України, shyshkina@iitlt.gov.ua
ORCID: 0000-0001-5569-2700

Валентина КОВАЛЕНКО

кандидат педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти, Інститут цифровізації освіти НАПН України, kovalenko@iitlt.gov.ua
ORCID: 0000-0002-4681-5606

Аліна БРУЯКА

молодший науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти, Інститут цифровізації освіти НАПН України, bruyaka.alina@iitlt.gov.ua
ORCID: 0009-0007-3826-2988

Сергій ТУКАЛО

кандидат педагогічних наук, молодший науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти, Інститут цифровізації освіти НАПН України, tukalo@iitlt.gov.ua
ORCID: 0000-0002-6268-1185

Валентина БАРЛАДИМ

науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти, Інститут цифровізації освіти НАПН України, barladim@iitlt.gov.ua
ORCID: 0000-0002-5564-671X

Андрій ЕЙСМОНТ

молодший науковий співробітник відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти, Інститут цифровізації освіти НАПН України, eismont@iitlt.gov.ua
ORCID: 0009-0009-7635-8379

РЕЗУЛЬТАТИ ВИКОНАННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ «МЕТОДОЛОГІЯ ВИКОРИСТАННЯ ХМАРО ОРІЄНТОВАНИХ СИСТЕМ ВІДКРИТОЇ НАУКИ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ» ЗА 2021–2023 РР. (ДР № 0121U107673)

Стаття присвячена представленню результатів виконаного наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. (ДР № 0121U107673).

Мета статті. Представити результати виконаного наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. ДР № 0121U107673.

Методологія. Для досягнення мети дослідження було використано комплекс методів, а саме: аналіз, систематизація, узагальнення наукових джерел, аналіз наукових публікацій вітчизняних і закордонних вчених, узагальнення власного досвіду та ін.

Наукова новизна. В Інституті цифровізації освіти НАПН України під науковим керівництвом М. П. Шишкіної, д-р. пед. наук, старшого наукового співробітника, завідувача відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти Інституту цифровізації освіти НАПН України було виконано наукове дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. ДР № 0121U107673 за договором від 04.01.2021 р. № 12/812-21 НФ, яке проводилось науковцями відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти Інституту цифровізації освіти НАПН України (М. П. Шишкіною, М. В. Мар'єнко, С. О. Семеріковим, В. В. Осадчим, Ю. Г. Носенко, А. С. Сухих, В. В. Коваленко, В. М. Барладим, А. В. Бруякою, А. В. Ейсмонт, С. М. Тукалом).

У науковій роботі «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. було обґрунтовано та розроблено методологію використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти як одного з перспективних напрямів підвищення якості освітньо-наукового процесу, модернізації освітньо-наукового середовища, ширшого використання засобів і сервісів хмарних обчислень.

***Висновки.** Виконавцями наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр.: описано поняттєвий апарат дослідження; досліджено еволюцію*

засобів і технологій хмаро орієнтованих систем відкритої науки в освіті; визначено принципи, методи і підходи до формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти; здійснено аналіз та оцінювання стану використання адаптивних хмаро орієнтованих систем у вітчизняному освітньому просторі; здійснено добір засобів і сервісів формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти; обґрунтовано модель хмаро орієнтованої методичної системи відкритої науки у закладі освіти; описано методики та надано методичні рекомендації щодо використання сервісів хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти.

Ключові слова: хмаро орієнтовані системи, хмарні сервіси, відкрита наука, заклади загальної середньої освіти, заклади вищої освіти, вчителі, викладачі, навчання, професійний розвиток.

Mariya SHYSHKINA, Valentyna KOVALENKO, Alina BRUYAKA, Serhii TUKALO, Valentyna BARLADYM, Andrii EYSMONT. RESULTS OF SCIENTIFIC RESEARCH «METHODOLOGY OF USING CLOUD-ORIENTED OPEN SCIENCE SYSTEMS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS» FOR 2021–2023 YEARS (GOVERNMENT REGISTRATION NO. 0121U107673)

The article is devoted to the presentation of the results of the completed scientific study «Methodology of using cloud-oriented systems of open science in educational institutions» for 2021–2023 years (government registration No. 0121U107673).

The purpose of the article. Present the results of the completed scientific study «Methodology of using cloud-oriented open science systems in educational institutions» for 2021–2023. DR No. 0121U107673.

Methodology. To achieve the goal of the research, a set of methods was used, namely: analysis, systematization, generalization of scientific sources, analysis of scientific publications of domestic and foreign scientists, generalization of own experience, etc.

Scientific novelty. In the Institute of Education Digitalization of NAPS of Ukraine under the scientific leadership of M. P. Shishkina, Dr. ped. of Sciences, senior researcher, head of the department of cloud-oriented education informatization systems of the Institute for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine, a scientific study «Methodology of the use of cloud-oriented open science systems in educational institutions» was carried out for 2021–2023. (government registration No. 0121U107673) according to the contract dated 04.01.2021 No. 12/812-21 NF, which was carried out by scientists of the department of cloud-oriented educational informatization systems of the Institute for Digitalisation of Education of the NAES of Ukraine (Mariya P. Shyshkina, Maiia V. Marienko, Serhiy O. Semerikov, Viacheslav V. Osadchyi, Yuliya H. Nosenko, Alisa S. Sukhikh, Valentyna V. Kovalenko, Valentyna M. Barladym, Alina V. Bruyaka, Andriy V. Eismont, Serhii M. Tukalo).

In the scientific work «Methodology of using cloud-oriented systems of open science in educational institutions» for 2021–2023, the methodology of using cloud-oriented systems of open science in educational institutions was substantiated and developed as one of the promising directions for improving the quality of the educational and scientific process, modernizing educational scientific environment, wider use of cloud computing tools and services.

Conclusions. Performers of the scientific study «Methodology of using cloud-oriented systems of open science in educational institutions» for 2021–2023: the conceptual apparatus of the study is described; the evolution of means and technologies of cloud-oriented systems of open science in education was investigated; the principles, methods and approaches to the formation of cloud-oriented systems of open science in educational institutions are defined; an analysis and evaluation of the state of use of adaptive cloud-oriented systems in the domestic educational space was carried out; the selection of means and services for the formation of cloud-oriented systems of open science in educational institutions was carried out; the model of a cloud-oriented methodical system of open science in an educational institution is substantiated; methods are described and methodical recommendations are provided for the use of services of cloud-oriented systems of open science in educational institutions.

Key words: cloud-oriented systems, cloud services, open science, institutions of general secondary education, institutions of higher education, teachers, teaching, professional development.

Постановка проблеми. У світі, де глобалізація, євроінтеграція та стрімкий розвиток цифрових технологій впливають на всі сфери життя, стає очевидною потреба в оновленні освітньої сфери України, мета якої зробити українців конкурентоспроможними, дати їм знання та навички, необхідні для успіху в сучасному світі, а також забезпечити доступність та якість освіти для всіх.

Як зазначають фахівці SiS.net (проекту в рамках Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020»), в Європі відчувається дефіцит людей з науковим мисленням та знаннями на всіх рівнях суспільного та економічного життя. Щоб підготувати таких людей, здатних адаптуватися до мінливих умов, мислити критично, вирішувати проблеми за допомогою сучасних технологій, постійно самовдосконалюватися та бути

успішними у своїй справі, необхідна співпраця мотивованих та кваліфікованих викладачів, педагогів, науково-педагогічних та наукових працівників [4, с. 122].

Вдосконалення якості підготовки педагогічних, науково-педагогічних та наукових кадрів, підвищення рівня їх професійної майстерності, а також розширення застосування інноваційних педагогічних технологій та впровадження дослідницького підходу у їх навчанні та професійному розвитку потребує впровадження хмарних систем відкритої науки у закладах освіти та післядипломної педагогічної освіти. Це спонукає до проведення фундаментальних досліджень щодо створення та використання хмаро орієнтованих методичних систем відкритої науки в освітньому процесі закладів вищої освіти і для професійного розвитку вчителів.

Нині важливим є обґрунтувати теоретико-методологічні засади створення хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти, дослідити інноваційні моделі, принципи і методи їх формування і використання, та визначити найбільш доцільні шляхи їх впровадження. Важливо звернути увагу на світові тенденції, що полягають у переході до широкого впровадження у закладах освіти науково-освітніх платформ і інфраструктур відкритої науки, зокрема, сервісів Європейської хмари відкритої науки, що дозволить створити нову потужну інформаційно-технологічну екосистему організації освітньо-наукового процесу.

Впровадження хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти є ключовою умовою для підготовки кваліфікованих фахівців, які зможуть науково обґрунтовано та ефективно використовувати передові інформаційно-комунікаційні технології у своїй майбутній освітній та науковій діяльності [4, с. 122].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми тенденції та пошуків перспективних шляхів впровадження хмарних технологій відкритої науки в освітній процес розглядали багато закордонних авторів: R. Lakshminarayanan, B. Kumar, M. Raju, S. Svetsky, O. Moravcik, Gema Buenodela Fuente, Yousef Qasem, S. Filiposka, Ida Larsen-Ledet, Henrik Korsgaard та ін. [4, с. 123].

В Україні багато досліджень щодо теоретичних та методологічних засад моделювання та проектування інформаційно-освітнього середовища відкритої освіти, зокрема, дослідження: В. Ю. Бикова, М. І. Жалдака, А. Ф. Манако, Л. Ф. Панченко, С. О. Семерікова, О. В. Співаковського та ін. У роботах В. Ю. Бикова спроектовано моделі організаційних систем відкритої освіти, запропоновано моделі єдиного інформаційного освітнього простору, методичні системи електронного дистанційного навчання, моделі системи управління освітою на її різних організаційних рівнях, підготовка вчителів у закладах вищої педагогічної освіти та інші. Напрями впровадження хмарних технологій в організації освітньо-наукових систем досліджували: В. Ю. Биков, О. Г. Глазунова, О. Г. Кузьмінська, О. М. Спірін, О. В. Співаковський, М. П. Шишкіна, А. В. Яцишин та ін. Психолого-педагогічним аспектам формування персоніфікованого освітньо-наукового середовища присвячені роботи С. О. Семерікова, А. М. Стрюка, Ю. Г. Носенко та ін. Питанням використання систем відкритої науки в освітньому процесі присвячено роботи

В. Ю. Бикова, Т. О. Борисової, О. Г. Глазунової, М. В. Мар'єнко, В. І. Ночвая, М. П. Шишкіної, Т. О. Ярошенко та ін. [4, с. 123].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вивчення нами джерел, досвіду та проведення нами наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. показує, що питання методології використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти може бути розглянуто більш детальніше.

Мета статті. Представити результати виконаного наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. ДР № 0121U107673.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження було використано комплекс методів, а саме: аналіз, систематизація, узагальнення наукових джерел, аналіз наукових публікацій вітчизняних і закордонних вчених, узагальнення власного досвіду та ін.

Виклад основного матеріалу. В Інституті цифровізації освіти НАПН України (ІЦО НАПН України) під науковим керівництвом М. П. Шишкіної, д-р. пед. наук, старшого наукового співробітника, завідувача відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти ІЦО НАПН України було виконано наукове дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. ДР № 0121U107673 за договором від 04.01.2021 р. № 12/812-21 НФ, яке проводилось науковцями відділу хмаро орієнтованих систем інформатизації освіти ІЦО НАПН України (М. П. Шишкіною, М. В. Мар'єнко, С. О. Семеріковим, В. В. Осадчим, Ю. Г. Носенко, А. С. Сухих, В. В. Коваленко, В. М. Барладим, А. В. Бруякою, А. В. Ейсмонтом, С. М. Тукалом).

У науковому дослідженні «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. було обґрунтовано та розроблено методологію використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти як одного з перспективних напрямів підвищення якості освітньо-наукового процесу, модернізації освітньо-наукового середовища, ширшого використання засобів і сервісів хмарних обчислень.

Відповідно до технічного завдання наукового дослідження було отримано такі результати:

1. Уточнено поняттєво-термінологічний апарат дослідження, зокрема поняття «хмаро орієнтовані системи відкритої науки», яке

доцільно розглядати як різновид науково-освітніх інформаційних мереж, що є фактично автоматизованими інформаційними системами, наповнені даними та відомостями переважно освітнього і наукового спрямування, забезпечують інформаційне підтримування освіти й науки та технологічно використовують комп'ютерну інформаційно-комунікаційну платформу для транспорту і опрацювання інформаційних об'єктів. Спираючись на зазначене поняття як на вихідне, під хмаро орієнтованою системою відкритої науки доцільно розуміти науково-освітню інформаційну мережу, ресурси якої формуються на базі закладу освіти або ширшої науково-освітньої спільноти, об'єднаної спільністю інформаційних та освітньо-наукових потреб та цілей [5].

2. Визначено етапи еволюції засобів і технологій хмаро орієнтованих систем відкритої науки. I етап «Перші ініціативи» (70-ті роки – кін. 90-х років XX ст.); II етап «Електронні системи відкритих досліджень» (кін. 90-х років XX ст. – 2015 р.); III етап «Хмаро орієнтовані системи відкритої науки» (2015 р. – донині), це інтенсивний розвиток науково-освітніх середовищ, зумовлений процесами комп'ютеризації та цифровізації, посилення тенденцій відкритого доступу, архівування статей, обміну даними, створення та поширення хмаро орієнтованих науково-освітніх платформ і інфраструктур, Європейської хмари відкритої науки [5].

3. Обґрунтовано принципи формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти, серед них такі, як: принципи свободи вибору науковця; гнучкості наукового дослідження; інваріантності структури наукових досліджень; незалежності наукових досліджень у часі; екстериторіальності наукових досліджень; еквівалентності процедур оцінювання якості досліджень; гуманізації досліджень; інтернаціоналізації досліджень; пріоритетності наукового підходу; досконалості будови навчально-наукового середовища; економічної привабливості; несуперечності; легітимності; престижності; маркетингу; системності; принципи проектування відкритих наукових систем, такі як: відкритий доступ; відкриті дані; відкрита комунікація і оцінювання та ін.; специфічні принципи, характерні для хмаро орієнтованих систем, серед них: персоніфікації сервісів; уніфікації інфраструктури; гнучкості і масштабованості та ін.

4. Визначено методологічні підходи, на яких ґрунтується формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки, серед них

виокремлено як загальнонаукові, такі, як: аксіологічний; гуманістичний; компетентнісний; особистісно орієнтований; системний; синергетичний підходи; так і специфічні, такі як: порівняльний; праксеологічний; когнітивний; діяльнісний; дослідницький; диференціальний та ін.

5. Виокремлено інноваційні форми і методи формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти, до яких віднесено: навчання та наукові дослідження у співробітництві; масові відкриті навчальні курси; відкрите навчання із використанням ресурсів віддалених і віртуальних лабораторій; метод проєктів; «перевернутий клас»; соціальне навчання; навчання через практику та інші [5].

6. Визначено головні види сучасних засобів і сервісів формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти, здійснено їх класифікацію відповідно до типів діяльності відкритої науки. Сервіси Європейської хмари відкритої науки (<https://eosc-portal.eu/>) класифіковано за основними видами дослідницької діяльності: 1) пошук, відтворення, накопичення даних з проблеми дослідження та її висвітлення в літературі, констатуючі дані (DARIAH Science Gateway, Open-AIRE); 2) представлення, обробка, візуалізація шаблонів у даних, включаючи обмін (de.NBI Cloud, менеджер інфраструктури, IM); 3) аналіз та інтерпретація результатів (Agora Resource Portfolio Management Tool, Jupyter Notebook); 4) перевірка, обговорення, колективна оцінка результатів, рецензування (Resource Portfolio Management Tool); 5) реалізація, публікація, застосування (DARIAH-Campus, Deep training facility). Список хмарних сервісів не претендує на вичерпність і винятковість. Метою розгляду цих сервісів було показати можливість використання того чи іншого хмарного сервісу EOSC на кожному етапі наукових досліджень [5].

7. Уперше обґрунтовано та розроблено модель використання хмаро орієнтованої системи відкритої науки в освітньому процесі, яка містить три основних блоки, що відповідають рівням її апробації: базовий, середній та вищий. Для кожного рівня визначена методика, що передбачає використання окремих хмарних сервісів, їх групи чи безпосередньо інструментарію Європейської хмари відкритої науки. Складники компетентності з відкритої науки згруповано у чотири основні категорії: навички та досвід, необхідні для публікації у відкритому доступі; навички та досвід щодо даних досліджень, управління, аналізу / вико-

ристання / повторного використання, розповсюдження; навички та досвід роботи у власній дисциплінарній спільноті та поза нею; навички та досвід, що впливають із загальної та широкої концепції науки, коли дослідники взаємодіють із широкою громадськістю, щоб посилити вплив науки та досліджень.

8. Уперше обґрунтовано і розроблено методичну систему використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки в освітньому процесі закладів вищої педагогічної, післядипломної педагогічної освіти, яка охоплює низку окремих методик: методика використання хмарних сервісів відкритої науки для вчителів в освітньому середовищі школи (базовий рівень); методика використання хмарних сервісів відкритої науки для вчителів природничо-математичних предметів в науковому ліцеї (середній рівень); методика використання хмарних сервісів Європейської хмари відкритої науки для вчителів природничо-математичних предметів в науковому ліцеї у випускному класі (вищий рівень); методика використання хмарних сервісів Європейської хмари відкритої науки для студентів закладів вищої педагогічної освіти зі спеціальності 011 Освітні/Педагогічні науки, спеціалізації «ІКТ в освіті».

9. Уточнено засоби і сервіси формування систем відкритої науки у закладах освіти і розроблено методичні рекомендації щодо їх використання у закладах освіти у процесі підвищення кваліфікації вчителів [5].

За результатами наукового дослідження

«Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. ДР № 0121U107673 виконавцями (М. П. Шишкіною, М. В. Мар'єнко, С. О. Семеріковим, В. В. Осадчим, Ю. Г. Носенко, А. С. Сухих, В. В. Коваленко, В. М. Барладим, А. В. Бруякою, А. В. Ейсмонтом, С. М. Тукалом) було опубліковано ряд наукових праць [3], основними з яких є:

– **Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти: монографія:** В. М. Барладим, А. В. Бруяка, А. В. Ейсмонт, В. В. Коваленко, М. В. Мар'єнко, Ю. Г. Носенко, С. О. Семеріков, А. С. Сухих, М. П. Шишкіна / За ред. М. П. Шишкіної. Київ : ІЦО НАПН України, 2023. 197 с. [1];

– **Використання сервісів хмаро орієнтованих систем відкритої науки в освітньому процесі закладів вищої педагогічної і післядипломної освіти: метод. посіб.** / А. В. Бруяка, В. В. Коваленко, С. С. Крамар, М. В. Мар'єнко, Ю. Г. Носенко, А. С. Сухих, М. П. Шишкіна / За ред. М. П. Шишкіної. Київ: ІЦО НАПН України, 2023. 142 с. [2].

На рис. 1 подана інфографіка за результатами виконання наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» (2021–2023).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, результати виконаного наукового дослідження «Методологія вико-

«Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» (2021–2023) ДР № 0121U107673

Науковий керівник теми: Шишкіна М.П., д-р. пед. наук, с.н.с.

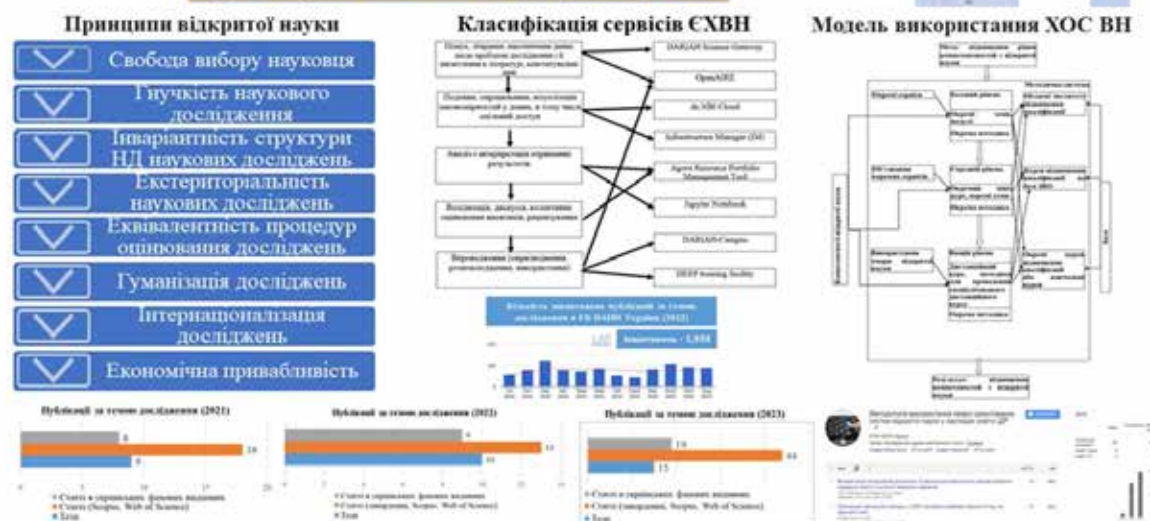


Рис. 1. Інфографіка за результатами виконання наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» (2021–2023)

ристання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021-2023 рр. були представлені у ряді наукових публікацій, які розміщені у Електронній бібліотеці НАПН України та пройшли апробацію на багатьох науково-методичних заходах.

Виконавцями наукового дослідження «Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти» за 2021–2023 рр. ДР № 0121U107673 (М. П. Шишкіною, М. В. Мар'єнко, С. О. Семеріковим, В. В. Осадчим, Ю. Г. Носенко, А. С. Сухих, В. В. Коваленко, В. М. Барладим, А. В. Бруякою, А. В. Ейсмонтом, С. М. Тукалом) було описано поняттєвий апарат дослідження; досліджено еволюцію засобів і технологій хмаро орієнтованих систем відкритої науки в освіті; визначено

принципи, методи і підходи до формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти; здійснено аналіз та оцінювання стану використання адаптивних хмаро орієнтованих систем у вітчизняному освітньому просторі; здійснено добір засобів і сервісів формування хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти; обґрунтовано модель хмаро орієнтованої методичної системи відкритої науки у закладі освіти; описано методики і надано методичні рекомендації щодо використання сервісів хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти.

Подальші розвідки плануємо спрямувати на дослідження використання сервісів штучного інтелекту у освітньому середовищі для професійного розвитку педагогічних кадрів.

Література:

1. Барладим В. М., Бруяка А. В., Ейсмонт А. В., Коваленко В. В., Мар'єнко М. В., Носенко Ю. Г., Семеріков С. О., Сухих А. С., Шишкіна М. П. Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти : монографія / За ред. М. П. Шишкіної. Київ : ІЦО НАПН України, 2023. 197 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/738501/> (дата звернення: 09.03.2024).
2. Бруяка А. В., Коваленко В. В., Крамар С. С., Мар'єнко М. В., Носенко Ю. Г., Сухих А. С., Шишкіна М. П. Використання сервісів хмаро орієнтованих систем відкритої науки в освітньому процесі закладів вищої педагогічної і післядипломної освіти : метод. посіб. / за ред. М. П. Шишкіної. Київ : ІЦО НАПН України, 2023. 142 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/738519/> (дата звернення: 12.02.2023).
3. ІЦО (2021–2023) ДР № 0121U107673 Методологія використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти (185 ресурсів). Електронна бібліотека НАПН України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/view/themes/0121U107673/> (дата звернення: 28.02.2024).
4. Мар'єнко М. В., Шишкіна М. П. Використання хмаро орієнтованих методичних систем у процесі підготовки вчителів природничо-математичних предметів до роботи в науковому ліцеї. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2022. Вип. 56. С. 121–134. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-56-121-134> (дата звернення: 14.03.2024).
5. Шишкіна М. П. Використання хмаро орієнтованих систем відкритої науки у закладах освіти. *Звітна науково-практична конференція Інституту цифровізації освіти НАПН України* : збірник матеріалів, 10 лютого 2022 р., м. Київ / упоряд.: О. П. Пінчук, Н. В. Яськова. Київ : ІЦО НАПН України, 2022. С. 145–146. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/733433/> (дата звернення: 15.03.2024).
6. Bykov V. Yu., Shyshkina M. P. The Conceptual Basis of the University Cloud-based Learning and Research Environment Formation and Development in View of the Open Science Priorities. *Information Technologies and Learning Tools*. 2018. Vol 68, No. 6. P. 1–19. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2609/1409> (дата звернення: 02.03.2024).
7. Marienko M. V. The Current State of using the Cloud-based Systems of Open Science by Teachers of General Secondary Education. *Proceedings of the 1st Symposium on Advances in Educational Technology*. 2022. Volume 2: AET. P. 466–472. DOI : 10.5220/0010932900003364 (дата звернення: 04.03.2024).
8. Marienko M. V., Nosenko Yu. H., Shyshkina M. P. Smart systems of open science in teachers' education. *Journal of Physics : Conference Series*. 2022. Vol. 2288 (2022) 012035. DOI: 10.1088/1742-6596/2288/1/012035 (дата звернення: 10.03.2024).

Наукове видання

**НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ**

Випуск 1 (60), 2024

Видання виходить 6 разів на рік

Коректор *Я. І. Вишнякова*
Комп'ютерне верстання *О. І. Молодецька*

Підписано до друку 25.04.2024 р.
Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 9,07.
Наклад 100 прим. Замовлення № 0624/396

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.